NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

22 זייטען

לאָדזשער פאָלקסבלאַט

№ 231 | Łódź, Sroda, 7 października 1936 | אדרעס: לאָדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1,06 | לאָדז, מיטוואָך הושענא רבה כ"א תשרי תרצ"ז | 14-טער יאָהרגאַנג

גלייכהייט פון אלע בירגער

אויפ'ן דאָזיגען קאַטעגאָרישען שטאַנדפּונקט שטעהט די פּוילישע רעגירונג

וויכטיגע ערקלערונג פון פּרעמיער סקלאַדקאָווסקי פאַר א דעלעגאַציע פון דער יודישער פּאַרלאַמענטאַרישער רעפּרעזענטאַנץ

וואַרשאַ, 6 (יט"א טעלעפאָניש)

פּרעמיער סלאַווא-סקלאַדקאָווסקי האָט היינט אויפגענומען אויף א לענגערען קאָנפערענץ א דעלעגאַציע פון דער יודישער פּאַרלאַמענטאַרישער רעפּרעזענטאַנץ אין די פּערזאָנען פון דעפּ. ד"ר עמיל זאָמערשטיין און סענאַטאָר פּראָפ. שאָר.

די דעלעגאַציע האָט אין א לענגערער געשפּרעך אויפמערקזאַם געמאַכט דעם פּרעמיער אויף דער שווערער און טראַגישער לאַגע פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פּוילען און אויף דער געדריקטער פּסיכישער שטימונג פון דער יודישער בעפעלקערונג אלס רעזולטאַט פון דער פערערגערטער ווירטשאַפטליכער לאַגע. די דעלעגאַציע האָט מיט דעם פּרעמיער אַרומגערעדט די פראַגע פון בּאָיקאָט, פון דער ווירטשאַפטליכער עקסטרעמער אַקציע און פון יודישע רעכט אויף אַרבייט.

דער פּרעמיער סקלאַדקאָווסקי האָט דער דעלעגאַציע ערקלערט, אַז ער גיט זיך אָפּ אַ פולשטענדיגען חשבון וועגען דעם פערערגערטען גורל פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פּוילען. ער האַלט, אַז דאָס איז געקומען מחמת דער ענגשאַפט, וואָס הערשט אין פּוילען, ווי אויך מחמת דעם וואַקסען פון די שאָווינסטישע שטימונגען אין לאַנד.

די רעגירונג שטעהט אויף דעם אונבעדינגטען קאַטעגאָרישען שטאַנדפּונקט, פון דער גלייכהייט פון אַלע בירגער, אָהן שום אונטערשיד פון גלויבען און נאַציאָנאַליטעט. די רעגירונג וועט צוזיהען צו פעראַנטוואָרטליכקייט די אַלע, וואָס וועלען בעגיין וועלכע עס איז געוואַלטאַטען, אָדער וואָס וועלען שטערען די בירגער אויסצופיהרען זייערע פּראָפעסיעס. דאָס לעבען פון אַלע מענשען איז הייליג און די רעגירונג וועט נישט דערלאָזען צו קיין שום אַרויסטרעטונגען און אויך נישט צו דעם וועקען די נאַציאָנאַלע ליידענשאַפטען.

יודישע עמיגראַציע אין ארץ-ישראל

צווייטע גרויסע רעדע פון פּוילישען דעלעגאַט אין דער פעלקער-ליגע-קאָמיסיע

אלע דעלעגאַטען פאָדערן צוריקצושטעלען רוה אין א"י

זשענעווע, 6 (ספּ. טעל.)

דער פּוילישער דעלעגאַט קאָמאַרניצקי האָט געהאַלטען אין דער קאָמיסיע פאָלגענדע רעדע: פּוילען אינטערעסירט זיך שטאַרק מיט דער פּויער ענטוויקלונג פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים אין פּאַלעסטינאַ. די דאָזיגע שטעלונג פון דער פּוילישער רעגירונג איז דיקטירט דורך 2 פאַקטאָרען, וועלכע האָבען אַ וויכטיגע בעדייטונג פאַר מיין לאַנד. דער ערשטער איז די איבערבעפעלקערונג פון פּוילען און די אַרויסגערופענע נויטגקייט פון עמיגראַציע פאַר די יודישע מאַסען, וועלכע קענען זיך זעהר שווער, צוליב זייער עקאָנאָמישער סטרוקטור צופּאַסען צו דער געזעלשאַפטליכער עוואָלוציע וואָס קומט פאָר אין פּוילען. דאָס דאָזיגע פּראָבלעם עקזיסטירט נישט אין מערב-אייראָפּאַ און די עפענטליכע מיינונג פון מערב ווייסט איבּגאַנצען נישט דערפון. פון דער אַנדערער זייט, בעהמענדיג אין אכט, אַז אויף דער פּוילישער טעריטאָריע געפינט זיך איינער פון די גרעסטע יודישע צענטרען אין אייראָפּאַ איז די פליכט פון דער פּוילישער רעגירונג אויפמערקזאַם זיך צוצוקוקען מיט אַ בעזונדערער סימפּאַטיע צו דער ענטוויקלונג פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים אין פּאַלעסטינאַ, וואָס רעאַליזירט דעם אייביגען חלום פון יודישען פאָלק.

נאָך דעם וואָס איך האָב געזאָגט, זאָלען מיינע קאָלעגען לייכטער קאָנען פערשטעהען, אַז די פּוילישע רעגירונג פאָלגט נאָך מיט אַ שפּאַנענדער אויפמערקזאַמקייט די וועכטאָגליכע געשעהענישען וואָס שפּילען זיך אָפּ אין ארץ-ישראל און האָפט, אַז די געשעהענישען וועלען נישט האָבען קיין שום ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון פּאַלעסטינאַ, און וועלכען דאָס לאַנד דאַרף שפּילען פאַר'ן יודישען פאָלק.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט בעמערקט דער רעדנער, אַז די פּוילישע רעגירונג האָט פעסטגעשטעלט מיט צופרידענהייט, דאָס די ענגלישע רעגירונג האָט נישט געהאַמעוועט, צוליב די געשעהענישען, די עמיגראַציע קיין פּאַלעסטינאַ. די פּוילישע רעגירונג איז טיף איבערצייגט, אַז די שטעלונג וועט ווייטער געהאַלטען ווערען.

האַלטענדיג אמת פּאַלעסטינאַ פאַר דעם איינציגען און נאַטירליכען געביט פון יודישער עמיגראַציע האַלטען מיר אָבער, אַז ס'איז אַן אומבעדינגטע זאַך צו בעמערקען, אַז די פעלקער-ליגע דאַרף אַלץ מעהר לענקען איהר אויפמערקזאַמקייט אויף דער נויטיגקייט צו געפינען אַנדערע עמיגראַציע-געביטען פאַר דעם גרויסען רעזערוואַר פון דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע וואוינט אין מיטעל- און מזרח-אייראָפּאַ. די דאָזיגע נויטיגקייט, וועלכע ווערט שוין ערנסט דיסקוטירט אין געוויסע יודישע קרייזען אין פּוילען, אַרויסרופענדיג אַ גייסטיגען און סימפּאַטישען אָפּקלאַנג אין די פּוילישע רעגירונגס-ספערען, דאַרף נישט באַגאַטעליזירט און איגנאָרירט ווערען דורך דער פעלקער-ליגע, וועלכע איז בערופען צו ענטשיידען פּראָבלעמען פון דעם מין, וועלכע זענען אינטער-נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען.

אויב די פּוילישע דעלעגאַציע האָט זיך ערלויבט צו ווענדען די אויפמערקזאַמקייט פון דער פעלקער-ליגע-פערזאַמלונג אויף דער דאָזיגער פראַגע אין די דעבאַטען פון דער צווייטער קאָמיסיע, איז אויך אין דער זעקסטער איז עס דערפאַר, ווייל די דעמאָגראַפישע און ווירטשאַפטליכע אַספּעקטען פון עמיגראַציע-פּראָבלעם זענען פאַר אונזער לאַנד אַ לעבענס-נויטווענדיגקייט.

זשענעווע, 6 (ספּ. טעל.)

אין דער דיסקוסיע האָט דער טערקישער דעלעגאַט אויסגעדריקט זיין האָפנונג, אַז די רוה אין ארץ-ישראל וועט צוריקגעשטעלט ווערען און די באַלפור-דעקלאַראַציע וועט אויף אַ גערעכטען אופן אנגעווענדעט ווערען.

דער טשעכישער דעלעגאַט האָט אין נאָמען פון דער קליינער קאָאַליציע אויסגעדריקט בעדויערען צוליב די אונרוהען אין ארץ-ישראל און אַנגעוויזען אויף דער וויכטיגער ראָל פון ארץ-ישראל אַלס יודיש עמיגראַציע-געביט.

דער ענגלישער דעלעגאַט האָט געדאַנקט פאַר דער פערשטענדניש פאַר דער שווערער לאַגע פון ענגלאַנד אין ארץ-ישראל. ענגלאַנד וועט פערזיכערן די רעכט פון אַלע פּאַראינטערעסירטע צדדים.

דער גרויסער אינטערעס אין אייראָפּא

צו די אנגעשטרענגטע בעציהונגען צווישען יאַפּאַן און כינא

לאָנדאָן, 6 (ספּ. טעל.)

אין די לאָנדאָנער גוט-אינפאָרמירטע קרייזען ווייזט מען אָן, אַז אין וואַשינגטאָן קומט פאָר אַן אויסטויש פון אינפאָרמאַציעס און שטאַנדפּונקטען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער לאַגע אויפ'ן ווייטען מזרח. אין לאָנדאָן האָט די דאָזיגע לאַגע אַרויסגערופען אַ גרויסע בעאונרוהיגונג. ווייל דער כינעזיש יאַפּאַנישער קאָנפליקט קאָן דראָהען מיט ערנסטע קאָמפּליקאַציעס.

טאָקיאָ, 6 (ספּ. טעל.)

יאַפּאַן איז שטאַרק אומצופרידען פון דער לעצטער ערקלערונג. אַז גרויס-בריטאַניען פאָלגט זעהר שטאַרק נאָך דעם כינעזיש-יאַפּאַנישען קאָנפליקט. די פּרעסע אין טאָקיאָ טיילט מיט, אַז דאָס יאַפּאַנישע אויסערן-מיניסטעריום וועט נישט מסכים זיין אויף אריינמישען זיך אין כינעזיש-יאַפּאַנישען קאָנפליקט נישט דורך ענגלאַנד, ווי אויך נישט פון קיין שום אַנדערער מלוכה.

שרעקליכע קאַטאַסטראָפע אין וואַרשא

6 פּערזאָן אומגעקומען פון גאַז

וואַרשאַ, 6 (טעלעפאָניש)

אויף אָפּאָליער פּלאַץ 2 איז היינט פאָרגעקומען אַ שרעקליכע קאַטאַסטראָפע. אין דעם הויז איז געפּלאַצט אַ גאַזדרויר. דער גאַז האָט זיך אַדורכבעקומען אין די פּאַרטער-וואוינונגען. עס זענען אומגעקומען 6 יונגע מענשען, פון 2 פאַמיליעס. די אומגעקומענע זענען: העלענאַ קאָזער-סקאַ 28 יאָהר, אַנטאָני קאָזערסקי 30 יאָהר, סטעפאַניאַ וואַלעיוסקאַ, 30 י., בראָניסלאַוו קאָוואַלעווסקי 34 יאָהר, דאַנוטאַ קאָוואַלעיוסקאַ 5 יאָהר און אַן אומבעקאַנטע פּערזאָן.

הזכרה.

זונטאָג, דעם 11-טען אָקטאָבער ד. י. 12 אַ זייגער בייטאָג קומט פאָר אויפ'ן בית-החיים די **ענטהילונג פון דער מצבה** נאָך אונזער פערשטאָרבענעם מאַן און גרויספאָטער

נ"ע הערמאַן קאַהאַן

צו וועלכע עס לאַדען איין קרובים, פריינד און בעקאַנטע.

די טיפטרויערנדע פאַמיליע.

שאַרפע רעפּרעסיעס אין ארץ-ישראל

נייע אַראַבישע טעראָריסטען

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראַפיש)

אין משך פון היינטיגען טאָג זענען אויסגעפיהרט געוואָרען איינציגע סאַבאָטאַזש-אַקטען דורך די אַראַבישע טעראָריסטען. אין איינציגע פּונקטען פון שטאָט זענען בעשעדיגט געוואָרען די באַהן-ליניעס. די מיליטער-מאַכט איז צוגעטרעטען צו שאַרפע רעפּרעסיעס. ס'זענען צושטערט געוואָרען איינציגע אַראַבישע דערפער, וועלכע ליגען נאָהענט פון די ערטער, וואו ס'זענען אויסגעפיהרט געוואָרען די סאַבאָטאַזש-אַקטען.

קולטור-קאָנפערענץ אין ועד לאומי

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראַפיש)

היינט איז פאָרגעקומען אַ קולטור-קאָנפערענץ איינגעאָרדענט פון ועד לאומי. דער מזרחי האָט פערלאָזט די קאָנפערענץ, ווייל זיי זענען נישט מסכים מיט דער ריכטונג פון דער געפיהרטער אַרבייט. אויך די רעוויזיאָניסטען האָבען פערלאָזט די קאָנפערענץ אַלס פּראָטעסט פאַרוואָס זיי האָבען נישט בעקומען קיין פערטרעטונג אין פּרעזידיום

געשטאָרבען דער אונגארישער פּרעמיער גאָמבעש

מינכען, 6 (ספּ. טעל.)

דער אונגאַרישער פּרעמיער גאָמבעש איז היינט 8 אינדערפריה געשטאָרבען אין סאַנאַטאָריום אין נויוו טעלסבאַך, הינטער מינכען.

וואַרשאַ, 6 (טעלעפאָניש)

צוליב'ן טויט פון פּרעמיער גאָמבעש האָבען אַרויסגעשיקט קאָנדאָלענץ-דעפּעשען קיין אונגאַרן דער מלוכה-פּרעזידענט, פּרעמיער סקלאַדקאָווסקי, אויסערן-מיניסטער בעק, קריגס-מיניסטער, בילדונגס-מיניסטער און אַרבייטס-מיניסטער.

אויך טשעכיען דעוואַלואירט די וואַלוטע

פּראַג, 6 (ספּ. טעל.)

דער טשעכישער מיניסטאָרען-ראַט האָט היינט אָנגענומען אַ געזעץ-פּראָיעקט וועגען דעוואַלואירען דעם טשעכישען קראָן אויף 10 ביז 61 פּראָצענט.

די בעוואוסטע יודישע שאָקאָלאַד-פאַבריק אין לאָדז „ZŁOTY RAJ"

אינהאבער: ש. האַלפּערן

מאַכט בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אַז צו די קומענדיגע ימים-טובים איז פערזעהען מיט אַ רייכען אויסוואַהל פון די בעסטע שאָקאָלאַדען און קאַרמעלעז.

פערקויפס-שטעלען: Piłsudskiego 50, Zawadzka 11, Śródmiejska 7

BROWAR I FABRYKA KWASU WĘGLOWEGO

SUKCESORÓW K. ANSTADTA Spółka Akcyjna

tel. 122-31

Łódź, Pomorska 34/36.

עמפפעהלט אויף יום-טוב איהרע פיינע קוואליטעטס-בירען: Jasne-wyborowe

און ביירריש, דונקעלע זיס ביער

בעמערקונג: מיר בעטען די ג' קונדשאַפט, אַז זיי זאָלען ביים איינקויף אכטונג געבן אויף אונזער פירמע! אַלע אונזערע פעסלעך ביר זענען מיט אונזער איינגעברענטע פירמע בעצייכענט

וויכטיג! דאָ בעוואוסטע הוט-געשעפט „SZERLAUNS"

פיעטריקאָווער 10, טעל. 231-09 (אינה. אבראמאָוויטש)

ווייכטיג פאַר נייעס

וועלכע האָט זיך פּראָבירט דעם אַלגעמיינעם צוטרוי פון דער יוד. בעפעלקערונג אין לאָדז, מאַכט בעקאַנט דעם ג. פובליקום, אַז צום איצטיגען הערבסט און ווינטער-סעזאָן

בעזיצט זי שוין אויף לאַגער

די נייעסטע פאַסאָנען היטען

פון פערשידענע ערשט-קלאַסיגע פירמען ווי אויך נ. ירמע: Hückel

אויף יום-טוב א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע יודישע היטלעך

טוכענע און סאַמעטענע ווי אויך ספּאָרט- און שילער-היטלעך צו אַלע שולען.

פון די בעסטע קוואַליטעטען און צו די ביליגסטע פּרייזען. ▬ רעיעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג! ▬ קומט און איבערצייגט אייך! הורט און ענצעל!

דאָס געשעפט איז שבת און יום-טוב געשלאָסען. ◆ געדענקט די אדרעס! בעמ.: אויף לאַגער אָריגינעלע טשעכישע בערעטען.

דאַנקזאָגונג.

דערמיט דריק איך אויס אַ דאַנק דעם דראַשקע-בעזיצער

ה' הערש לייב סוכיזצקי

דראַשקע נומער 187

פאַר זיין ערליכקייט, וואָס ער האָט מיר אָפּגעגעבען די דאַמען-טאַש, וואָס כ'האָב איבערגעלאָזט אויף זיין דראַשקע, אין וועלכער ס'איז געלעגען געלד און ווערס-זאַכען.

מיט אַכטונג

ח. ראַדזאַבאָווער.

Mania Szwinkielsztajnówna

Michał Michałowski

ZARĘCZENI

Z intencji zaręczyn brata i szwagra naszego p. Michała Michałowskiego z p. Manią Szwinkielsztajnówną składamy najserdeczniejsze życzenia Wolfowstwo Wajntraub	Z okazji zaręczyn brata naszego p. Michała Michałowskiego z p. Manią Szwinkielsztajnówną życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości Józef i Dan Michałowscy

---

אַ האַרציגען מזל-טוב מיינע ליבע קינדער, ברידער און שוועגערין

פאַלאַ און משה זאַנאַבענד

צו דעם געבורט פון זייער ערשט-געבוירענע

זוהנדעלע

ווינשען מיר זיי אַ גרינגע ערציהונג

חנה זאַנאַבענד און פאַמיליע

רעליגיעזע טעכטער-שולע „חבצלות" Chawacalot

8 פאַמאַרסקאַ 8.

אין דער שולע „חבצלות" בעקומט אייער טאָכטער אַלגעמיינע בילדונג פון אַ פאָלקס-שולע, אין אַ שולער מאָס יודישע למודים, לויט'ן פּראָגראַם פון „בית יעקב" אונטער דער לייטונג פון דעם אגודיסטישען כלל-טוער ר' יעקב בילויער.

איינשרייבונגען צום נייעם שול-יאָהר ווערען אָנגענומען אין דער שול-קאַנצעלאַריע פאַמאַרסקאַ 8 פון 10 ביז 2 נאָכמיטאָג. מעסיגע פּרייזען!

די פרעבעל-שולע איז טעטיג פון 15-טען אָקטאָבער ד. י.

קרן קימת לישראל בלודז.

שמיני-עצרת אין דערפריה ביים דאַווענען וועלען געהאַלטען ווערן רעדעס וועגען

גאולת דבנין ארץ-ישראל

אין פאָלגענדע בתי-תפלה:

„בקור-חולים", פל. וואָלנאָשצי 10 — ד"ר ח. בערלאַס

ביה"כ של יאַרומשינסקי, פּאָמאַרסקאַ 48 — מ. סאַראַ

„נר-תמיד", פּילסודסקיעגאָ 50 — י. זאַכאַריאַש

ביה"כ דפלוצק „ 29 — ב. דאַמבעס

„ ברחוב נרוטאָוויטש 43 — ש. ליכטענבערג

„ צאַנשטאַדטאַ 5 — מ. ש. מאַלבע

„ זגערסקאַ 84 — ישעיהו זעלקאָוויטש

„ זגערסקאַ 43 — מ. ראָזענבערג.

אַכטונג, הויז-בעזיצער!

ווען איהר רעמאָנטירט אייערע הייזער אָדער וואָהנונגען, געדענקט, אַז דאָס אַלטע פאַרבען- און כעמיקאַליען-געשעפט א.ס.

„ל. ה. בערגער"

ראָדז, דרעווּנאָווסקאַ 5, טעל. 133-39

איז ווידער געעפענט און וועט די קונדשאַפט צופרידען שטעלען. בעמערקונג צעמענט אויף לאַגער.

אייער פערזענליכער אינטערעס

נאָר צו קויפען די וויינען

מיט דער מאַרקע

„באַרוויך"

נאָוואָמיעיסקאַ 30,

טעל. 210-58.

וועלכע גאַראַנטירט אייך גענוס און צופרידענהייט פאַר ביליג געלד.

עֶרשטקלאַסיגער

הערען-שניידער אַטעליער

Bracia GRANAS

36 זגערזשער גאַס 36

איז הויף, 2-טער איינגאַנג 2-טער שטאָק.

נעמט אָן אַלערהאַנט בעשטעלונגען ווי: ווינטער - פּאַלטענס, פעלצען, אַנצוגען סמאָקינגען א.אז.וו. לויט די נייעסטע פּאַריזער מאָדעלען. פון אייגענע און אויך אָנפערטרויטע סחורה. צוגענגליכע פּרייזען

יין כשר

ווער עס וויל הנאה האָבען פאַר זיין געלד און אַ אמת'ן עונג שבת ויום-טוב זאָל זיך איבערצייגען, אַז נאָר ביי דער פירמע

„פּראָגרעס"

אייגענטימער זלמן גוטער. בעקומט מען גוטע

ראָדזיבעץ-וויין און מעהד

אויך אַלע אַנדערע סאָרטען וויין און מעהד צו ביליגע פּרייזען.

וויין און מעהד-פאַבריק

פירמע „פּראָגרעס"

אייגענטימער: זלמן גוטער.

הויפּט-פערקויף: אַלטער מאַרק 2 אין פאַבריק.

ענגראָס-פערקויף: אַלטער מאַרק 2 אויפ'ן הויף.

גרינער-מאַרק 6 אין ווייַנגעשעפט הערצבערג (פריהער פולווערמאַכער).

אויף יום-טוב

עמפפעהלט זיך דאָס לאַנג-בעקאַנטע

וויין-געשעפט פון

ע. שיקער

פריהער פולנאָצנאַ 1

איצט שרודמיעיסקאַ 3, טעל. 107-84.

מיט די בעסטע

ווייַנען, קאָניאַקען און ליקערען.

עקזיסטירט זייט 1865 יאָהר.

מיטן 1-טען ד.ח. האָבען מיר געלאָזט אין בעוועגונג אויף דער ליניע

לאָדז—טשענסטאָכאָוו

אַ נייעם לוקסוס-איינגעאָרדנעטען אויטאָבוס.

וואָס געהט אָפּ פון לאָדז 7.30 אָוונט און פון טשענסטאָכאָוו 5 אַ זייגער

אָפּפאָהר פון אויטאָבוס-סטאַציע אויף וואָלטשאַנסקאַ 232/234

אינפאָרמאַציעס טעל. 221-31

Łódzka Komunikacja Samochodowa Sp. z o. o. w Łodzi.

פערשידענע

פאַבריק-לאָקאַלען

אויף שעד-בויען צו פערדינגען

אויף פּאָלודניאָווא 80

צו ערפאָהרען ביים וועכטער.

לעבער

ווערען אויסגעגעבען ביליג

ביי ג. נאַרדמאַן

שרודמיעיסקאַ 8

געדענקט, טשענסטאָכאָווער

ביי

אַ גרויסער אויסוואַהל פון אָריגינעלע בעליצער און טאָמאַשאָווער סחורות

אויף אַנציגער און פּאַלטענס

פון די בעסטע קוואַליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך!

R.Szczęśliwy

לאָדז, 5 נאָוואָמיעיסקאַ 5

טעל. 156-09.

געדענקט פּראַנט II שטאָק.

דעוואַלואַציע פון איטאַליענישען ליר

שטרענגע פאַראָרדנונגען געגען די פּרייזען-שטייגערונג

רוים, 6 (ספּ. טעל.)

דער מיניסטעריען־ראַט האָט אויף אַ פאָרשלאַג פון מוסאָליני׳ן בעשלאָסען צו דעוואַלואירען דעם ליר מיט 40 פּראָצענט.

כדי נישט צו דערלאָזען צו העכערען די פּרייזען פון אַרטיקלען פון ערשטען געברויך, האָט דער מיניסטער־ראַט בעשלאָסען איינצופיהרען פעס־טע פּרייזען אויף געוויסע אַרטיקלען און געניי קאָנטראָלירען די וואַקלונגען פון אַנדערע פּרייזען, וועלכע זענען אָפּהענגיג פון די וועלט־פּרייזען.

ס׳איז פאַרוועהרט געוואָרען צו פאַרקויפען סחורות אויף העכערע פּרייזען ווי אין סעפּטעמבער. מ׳קען זיך מיט גאָרנישט פאַרטיידיגען וועגען די סיבות פון דער העכערונג אין פאַרלויף פון 2 יאָר קען מען נישט העכערען קיין דירה־געלד, גאַז, עלעקטריע און פאַר בענוצען זיך מיט לאַקאָמאָציע־מיטלען.

וואַרשא, 6 (טעלעפאָניש)

אין די פּוילישע ווירטשאַפטליכע קרייזען הערשט די איבערצייגונג, אַז די דעוואַלואַציע פון ליר קען זיך נישט־גינסטיג אָפּשלאָגען אויף די פּויליש - איטאַליענישע האַנדעלס - בעציהונגען. קודם־כל וועט דאָס פיהלען דער קוילען־עקספּאָרט.

דערפאַר וועלען מיר האָבען ביליגע פּאָמעראַנצען און מאַנדאַרינקעס.

איטאַליענישער אמבאַסאַדאָר גראַנדי איז אָפּגערופען געוואָרען פון לאָנדאָן

לאָנדאָן, 6 (ספּ. טעל.)

קיין לאָנדאָן איז אָנגעקומען אַ ידיעה, אַז דער איטאַליענישער אַמבאַסאַדאָר אין לאָנדאָן גראַנ־די געהט אַוועק פון זיין אַמט. ער זאָל בעשטימט ווערען אַלס גובערנאַטאָר פון די אינזלען ראָדאָס און דאָדעקאַנעזן.

די דאָזיגע נאָמינאַציע איז זעהר אַ כאַראַקטע־ריסטיש. די איטאַליענער נאָמינירען אַלס גובערנאַ־טאָר פון זייערע אינזלען אין מזרח־טייל פון מיטעל־לענדישען ים דעם בעסטען קעגער זייערען פון ענג־לישע ענינים. דאָס איז געוויס אַן ענטפער אויף דער קאָנצענטראַציע פון די ענגלישע פאַרשטאַרקונג געגען אויף דעם טייל פון מיטעללענדישען ים, דורך אויסבויען אַ גרויסע מיליטערישע און לופט־באַזע אויף ציפּערן.

גראַנדי׳ס נאָכפאָלגער וועט זיין דער איטאַל־יענישער אַמבאַסאַדאָר אין בוענאָס איירעס.

פראַנצויזישע רעגירונג וועט מעהר נישט דערלויבען אויף פאַרזאַמלונגען פון פאַשיסטישע עלעמענטען

פּאַריז, 6 (ספּ. טעל.)

די ערקלערונג פון אינערן־מיניסטעריום, אַז די רעגירונג וועט אין דער צוקונפט נישט טאָלערירן קיין שום פאַרזאַמלונגען, אין פּאַריז און אין דער אומגעגנט, ווערט אין די פּאָליטישע קרייזן אינ־טערפּרעטירט אַלס אַנזאַג פון פּראָ־דונגען גע־גען די אַנהענגער פון פּולק. דע־לאַ־ראַק.

די לינקע פּרעסע גייט צו פאַרשטעהן, אַז אין די געשפּרעכן, וואָס פּרעמיער בלום האָט נעכטן אָפּגעהאַלטען מיט דעם יוסטיץ־מיניסטער, אינערן מיניסטער ווי אויך מיט די פאָרשטעהער פון דער פּאָליציי און גענעראַל־פּראָקוראַטור, איז אַרומגע־רעדט געוואָרן די פראַגע פון עווענטועלע פאַר־אָרדנונגען געגען דער פּאַרטיי פון דע־לאַ־ראַק. מ׳האַלט, אַז זיין פּאַרטיי וועט פונאַנדערגעלאָזט ווערען.

דער אונטערשיד אין פּרייז איז קליין...

די דיפערענץ אין דער קוואַ־ליטעט איז בעדייטענד! דאַ־ריבער פערלאַנגט אויס־דריקליך נור דעם בערסאָן ספּאָרט־אָפּצאַס שטאָטס אַ מאָסערע אנדערע נאָכ־מאַכונג

נייעס — די גרעסטע ביער־ברויעריי אין פּוילען — נייעס

J. GÖTZ w OKOCIMIE

די בעקאַנטע אָקאָטשימער ביער־ברויעריי עמפּפעהלט אויף יום־טוב די בעסטע בירען ווי: „Marcowe" (jasne) „Eksportowe" (ciemne) ווי אויך דעם וועלט־בער יהמטען פּאָרטער

וואָס ווערט רעקאָמענדירט דורך ערצטליכע פערזענליכקייטען אַלס אויסגעצייכענט מיטעל ביי שטאָף־וועקסלונג ווי אויך פאַר רעקאָנוואַלעסצענטען.

REPREZENTACJA BROWARU OKOCIMSKIEGO, ŁODŹ, ZACHODNIA 2/6, TEL. 136-98.

בעקאַנטמאַכונג!

צום הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן האָט דאָס בעוואוסטע שיך־געשעפט

A. Ogórek Łódź, Zawadzka 11 tel. 202-86.

צוגעגרייט א קאָלאָסאַלען אויסוואַהל שפּאַציר און ספּאָרט־שיך לויט די לעצטע מאָדעלען.

צוגענגליכע פּרייזען א ספּעציעלע אָפּטיילונג פון מענער־שיך.

אני מביע את צערי העמק והרב
למשפחת לוסטרניק
הכבודה למות אלופם ועטרת ראשם האדם והיהודי היקר והמצוין
אהרן לוסטרניק נ"ע
בתחית ישראל על אדמתו ובתפוצות הגולה יתנחמו
יצחק הצנלסון

שטאַמלען (jąkanie), ווי אויך אנדערע אויסברויזונגען פון דער שפּראַך בעזייטיגט ראַדיקאַל דערלאַנג יעריגער הייל־אַנשטאַלט פון שטאַמלערינע
Dr. J.Żyłkiewicz
Warszawa,
ul. Chłodna 22.
פּראָספּעקטען שיקט אַרויס די קאַנצעלאַריע אומזיסט.

פאַר 10 ליידיגע בייטעליך פון באַק־פּראָשעק „ליליפּוט" בעקומט מען איין באַק־פּראָשעק „ליליפּוט" אומזיסט.
זאַמעלט ליידיגע בייטעלעך!

עפענטליכער דאַנק.

מיר דריקען אויס עפענטליך אונזער האַרציגסטען דאַנק די לייטונג און לערערשאַפט פון דער שולע

„ב. האַמער"

פּילסודסקיעגאַ 45

פאַר זייער גוטער ערציהונג פון אונזערע קינדער. איבערהויפּט דאַנקען מיר די שולע פאַר זייער פאַרבערייטען אונזערע קינדער מיט גוטע אויסצייכנונגען אין דער 3-טער קלאַס גימנאַזיום.

מיט אַכטונג:
חיים אשר מילראַד, זאַוואַדזקאַ 23,
אברהם דאַנער, פּולנאַצנאַ 12.

בקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דעם ג׳ לאָדזער פּובליקום, אַז עס איז ערעפענט געוואָרען די ניי־מאָדערנע

טאַנץ־שולע

אויף פּיעטריקאָווער 89 קוועטער אפיצינע פּאַרטער אונטער דער לייטונג פון בעקאַנטען דיפּלאָמירטען טאַנץ־לעהרער

S. Rubinsztajn

בעמ. פאַר טאַנצבאַרטע שבת און זונטאַג פּראַקטישע לעקציעס.

איינשרייבונגען טעגליך פון 10 ביז 2 און פון 4 ביז 10 אָוונט. מיט אַכטונג
דיפּלאָמירטער טאַנץ־לעהרער
ס. רובינשטיין.

א מאָטאָר

1 פערד קראַפט, פירמע „בראָמבערגער" אין גוטען צושטאַנד צו פאַרקויפען. צו ערפאַהרען פּאָלודניאָוואַ 18, 2-טער גויער, לינקס, וו. 51.

„תורת משה"

מעלדעט, אַז ס׳ווערען אָנגענומען קינדער פון יעדער עלטער צו לערנען אַלע למוד קודש: עברי, חומש, רש"י, נ"ך, משנית, גמרא, תוספות, העברעאיש יודיש. נייע תלמידים ווערען איינגעשריבען טעגליך פון 8 פריה ביז 7 אָוו. פעפער־גאַס 17 לינקע אַפ. פּאַרטער

בעמ.: קלענערע קינדער ווערען אַהיים געפיהרט

ווייכטיג פאַר מענער וועלכע ס׳וויל טראַגען הויזען

לויט דער לעצטער פּאַריזער מאָדע, זאָל זיך ווענדען נאָר צום ערשט־קלאַסיגען ספּעציאַליסט פון הויזן, וועל־כער איז צוריקגעקומען פון פּאַריז

A. Fajwlewicz

אַל. 1 מאַי 2, פראָנט 1 שט.
ערמעסיגטע פּרייזען
קומט און איבערצייגט אייך.

„PRACA"

פּריוואַט־פאַך־קורסען ביי דער נעז. צו פער־שפּרייטען מלאכה צווישען יודישע פרויען אין לאָדז וואָלטשאַנסקאַ 21 טעל. 167-15

1) קונסט־שטיקעריי,
2) דאַמען - שניידער צושניידען,
3) וועש־צושניידען
4) היטען־פוצעריי.
5) גאָרסעטען - מאַכעריי צושניידען,
6) אַנדולאַציע
7) מאַניקיור.

דער סעקרעטאַריאַט איז אָפען פון 9—13 און פון 15—19.

אכטונג, פאַבריקאַנטען !!!

פון בוימוואָל - וואָלענע און זיידענוואַרען

רופינירטער קראָקעווער פערטרעטער וועלכער בעזיצט ערשטקל. רעפערענציעס זוכט פערטרעטונגען פון קראָקעווער וואָיעוואָדשאַפט.

אָפּפערטען שריפטליך אין אדמינ. פון „נ. פאָלקסבלאַט" פאַר Nr. 400

ווילסטו פערקויפען א ניימאַשין אין ערצילען דעם העכסטען פּרייז?

ווענד זיך צו:

Skład maszyn do szycia

Singer i Lachman

Łódź, Zydowska 2,
telefon 246-73.

לעמזשניצע

פון דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען

11 בזשעזשינער 11

טעל. 137-63.

עס נעהמען אָן פאָלגענדע דאָקטוירים:
ד"ר קויפמאַן, ד"ר דינענזאָן,
ד"ר רויטער, ד"ר שפּירא, ד"ר נאַדעל, ד"ר י. איציקזאָן, ד"ר סטופאַי, ד"ר שמירגעלד

נערווען־קראַנקהייטען און דענטיסטין סטאַראָפּאָלסקאַ.

וויזיטען אין שטאָט. אַלע אַרט מעדיצינישע הילף. קאַבינעט פאַר פיזיקאַלישער טעראַפּיע אַלע אַרט אימפונגען.

א וויזיט 3 זל.

דערקלערונג

די פאַרשטעהער פון בוי- און האָלץ־פאַראיין דערקלערען, אַז דער פאַראיין פון בוי- און האָלץ־אַרבייטער אַגראָדאָווא 9 האָט נישט קיין שום שייכות מיט׳ן אינצידענט, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 5-טען אָקטאָבער ד. י. אין מישלער־וואַרשטאַט אויף בזשעזשינער 42 ביים ה׳ שמעדרא.

מיר בעדויערן דעם פאַל און מיר ווינ־שען זיך, אַז אין דער צוקונפט זאָל זיך דאָס מעהר נישט איבערחזרן.

י. נירנבערג, ווייסבראָט,
גאָלדבערג, סאָלסקי, צוקערמאַן

א גמר חתימה טובה

ווינש איך דער רעדאַקציע און אַדמינ. „נייער פאָלקסבלאַט", מיין גאַנצער פאַ־מיליע, פריינד און בעקאַנטע ווי אויך מיינע אַלע געעהרטע קונדען.

יודא ווישעגראַדזקי
נאַוואָמיעסקאַ 4

בעקאַנטמאַכונג.

דאָס קאָנצעסיאָנירטע ביטשרי־פּאַן־ביוראָ צו דער נאָריכטסי און אדמיני־סטראַטיוו־אינסטאַנצען פון

SALOMON ZALCMAN

איז איבערגעטראָגען געוואָרן פון 1-טען סעפּטעמבער ד. י. פון זגערזשער 23 אויף זגערזשער 50

Pewność! Zdrowie! Zaufanie! to „Primeros-Elastic"

Primeros Gum..?

marka światowej sławy

טעאַטער
ראַזמאַיטאָשטשי
ציגעל-גאַס 27, טעל. 112-25
דיר. דוד צעלמייסטער.

גאַסטשפּילען
„יונגע בינע" (יונג-טעאַטער)
פון קינסטל. לייט.
ד"ר מיכאל בראַנדט
היינט, מיטוואָך, 9.15 אָוונט און מאָרגען, דאָנערשטאָג, 4.15 נאָכמיטאָג און 9.15 אָוונט
לעצטע 3 פאָרשטעלונגען פון דער בעקאַנטער קאָמעדיע פון י. פּרעגער
„שמחה פּלאַכטע"
רעזשי:
מיכאל בראַנדט (ד"ר מיכאל וויַיכערט)
מוזיק: הענעך קאָן. דעקאָר. און קאָסטיומען:
דינה מאַטוס. —:— כאָרעאָגראַפיע: רענע שפּאַצענקאָפּ.

פרייטאָג, 4.15 נאָכמיטאָג און 9.15 אָוונט ◆ שבת, 4.15 נאָכמיטאָג און 9.15 אָוונט ◆ זונטאָג, 4.15 נאָכמיטאָג און 9.15 אָוונט
פּרעמיערע! ● ● ● פּרעמיערע!
„מיסיפּי"
סצענישער רעפּאָרטאַזש אין 32 בילדער פון לייב מלאך. —:— אינסצעניזאַציע און רעזשי: מיכאל בראַנדט. —:— מוזיק און כאָרען: הענעך קאָן.
בילעטן צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער.

1000 באָמבעס אויף אָוויעדאָ

שאַרפער אָנגריף פון רעגירונגס-מיליטער

פּאַריז, 6 (ספּ. טעל.)
די נעכטיגע באָמבאַרדירונג פון אָוויעדאָ דורך דעם רעגירונגס - מיליטער איז געווען די געוואַלדיגסטע זייט דעם אָנהויב פון אויפשטאַנד. די רעגירונגס-עראָפּלאַנען האָבן נעכטן אַראָפּגעוואָרפן אַן ערך 1000 באָמבעס, וועלכע האָבן אָנגעמאַכט גרויסע שאָדענס.

פּאַריז, 6 (ספּ. טעל.)
אין אַ קלויסטער, וועלכער געפינט זיך 30 קילאָמעטער ווייט פון אָרנאַר געפינען זיך אַ גרופּע אויפשטענדישע, וועלכע זענען בעלאַגערט דורכ'ן רעגירונגס-מיליטער.

בורגאָס, 6 (ספּ. טעל.)
דער קאָמוניקאַט פון די אויפשטענדישע מעלדעט, אַז 30 עראָפּלאַנען פון די אויפשטענדישע האָבן נעכטן ווידער באָמבאַרדירט מאַדריד. גען. פראַנקאָ ערקלערט, אַז ער האָט 150 טויזענד מענשן ויף צו אַטאַקירען די הויפּט-שטאָט.

מאַדריד, 6 (ספּ. טעל.)
היינט אינדערפריה איז פאַרעפענטליכט געוואָרען פאָלגענדער רעגירונגס - קאָמוניקאַט: אויפ'ן אַראַגאָנישען פראָנט האָבען די רעגירונגס-עראָפּלאַנען באָמבאַרדירט די גרופּען פון געגנער און די שטעלונג לעשטינאַ און פּאַרלעמאַ אין דער פּראָווינץ סאַראַגאָסאַ.

די רעגירונגס - עראָפּלאַנען האָבען אויך באָמבאַרדירט די סטרעפען פון קאָרדאָבאַ און גרענאַדע.

סעווילאַ, 6 (ספּ. טעל.)
די ראַדיאָ-סטאַציע פון די אויפשטענדישע מעלדעט, אַז אין באַרצעלאָנאַ איז דערשאָסען געוואָרען דער גענעראַל מאַסאַ.

בורגאָס, 6 (ספּ. טעל.)
„האַוואַס" מעלדעט, אַז ס'איז פאַרעפענטליכט געוואָרען דער מאַניפעסט וועגען דער אָרגאַניזאַציע פון דער נייער אויפשטענדיגער רעגירונג. דאָס איז אַ טאָטאַלער רעזשים און די גאַנצע מאַכט האָט דער שעף פון דער רעגירונג. בראש פון דער נייער רעגירונג אַלס אָנפירער פון דער מלוכה איז בעשטימט געוואָרען גען. פראַנקאָ. ער האָט אונטער זיך 5 מיניסטעריומס.

באַרצעלאָנאַ, 6 (ספּ. טעל.)
דערשענדיג אין טאָג פון דער צווייטער יאָהרצייט פון דער רעוואָלוציע אין יאָהר 1934, האָט דער פּרעזידענט פון קאַטאַלאָניען קאָמפּאַניס ערקלערט, אַז קאַטאַלאָניען קעמפט נישט נאָר מיט'ן פאַשיזם, נאָר אויך מיט אַלטער מיליטער ביוראָקראַטיע. די קאַטאַלאָנישע רעגירונג וועט זיך נישט בעגנוגענען מיט פאַרטיידיגונג, נאָר דאָס מיליטער וועט איבערגעהן צו אַן אָפענסיווע. דאָס מיליטער איז גרייט צום קאַמף אויף טויט און לעבען.

געעפענט די צוואה פון מאיר דיזענגאָף

דאָס גאַנצע פערמעגען האָט ער אָפּגעשריבען פאַר'ן יודישען מוזיי

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראַפיש)
היינט איז געעפענט געוואָרען די צוואה פון פאַרשטאָרבענעם תל - אביב'ער בירגערמייסטער דיזענגאָף.

דיזענגאָף האָט זיין גאַנץ פערמעגען פאַרשריבען פאַרן יודישען מוזיי אין תל-אביב. ער האָט אויך געבעטען די שטאָט-פאַרוואַלטונג, אַז זי זאָל בעשטימען אַ שטענדיגע סובסידיע פאַר'ן מוזיי און די בעפעלקערונג זאָל מיט אַלע מעגליכקייטען שטיצען דעם מוזיי.

קעניגליכע קאָמיסיע אָנגעהויבן צו אַרבייטען

לאָנדאָן, 6 (יט"א טעלעגראַפיש)
די קעניגליכע קאָמיסיע פאַר ארץ-ישראל איז צוגעטרעטען צו דער אַרבייט. היינט איז פאָרגעקומען די ערשטע זיצונג פון דער קאָמיסיע אין קאָלאָניאַל-אַמט. די זיצונג איז געווען אַ פאַרטרויליכע און איז געווען געווידמעט דער פּראָצעדור פון צוגרייטען צו דער אויספאָרשונג.

אַרעסטירט 35 אַראַבער

פאַר פערש. טעראָריסטישע אַקטען

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראַפיש)
אין גאַנץ ארץ-ישראל זענען היינט אַרעסטירט געוואָרען 35 אַראַבער פאַר פערשידענע טעראָריסטישע אַקטען. 15 אַראַבער זענען אַרעסטירט געוואָרען פאַר אויפרייסען באַן-רעהרען.

ווי מען איז זיך משער איז עס אַ רעזולטאַט פון אַ שאַרפען אַרטיקעל, וואָס די צייטונג האָט פאַרעפענטליכט אין וועלכען זי קריטיקירט די רעגירונג. די אַלע פאַרבערייטונגען צום קריגס-צושטאַנד האָט די צייטונג בעצייכענט אַלס אַ מיליטערישע קאָמעדיע. קיין שום ענדערונג איז אין דער לאַגע נישט איינגעטרעטען און די רעגירונג האָט מיט מיט דעם גאַנצען טומעל נאָר דעם צוועק צו פאַרשטאַרקען דעם פּרעסטיזש פון די אַראַבישע פיהרער.

אַכטונג אַכטונג
100-טער מענשען
האָבען זיך שוין איבערצייגט, אַז די בעסטע
היגיענישע טאַפּטשאַנען,
סאָזעטסעס און מאַטראַצען
ווי אויך פערשידענע טאַפּיציר - אַרבייט
זענען נאָר צו בעקומען אין דער 1-טער
לאָדזער ווערקשטאַט פון אויסגעבעסערטע
היגיענישע טאַפּטשאַנען און מאַטראַצען
א. „ZURMA"
מ.
אינה. ל. מרוז
Łódź, Cegielniana 58
telefon 178-21.

SPÓŁKA AKCYJNA
Wyrobów Bawełnianych „WOLA"
Warszawa, ul. Bema 70
Łódź, ul. Piotrkowska 125.

פּויליש-פּאַלעסטינער לופט-קאָמוניקאַציע וועט געהן דורך גריכענלאַנד

געשלאָסען אַ פּויליש-גריכישע לופט-קאָנווענץ

אַטען, 6 (ספּ. טעל.)
נעכטען איז פייערליך אונטערגעשריבען געוואָרען דער פּויליש-גריכישער לופט-קאָנווענץ, אַ דאַנק וועלכער פּוילען האָט בעקומען דאָס רעכט צו פאַרלענגערן איהר לופט-ליניע קיין אַטען מיט דעם רעכט אַרויסצופליהען קיין פּאַלעסטינאַ.

דער קעניג געאָרג האָט אויפגענומען דעם פּוילישען וויצע-מיניסטער באַבקאָווסקי און אויך די פאָרשטעהער פון דער „לאָט"-דירעקציע.

דער וויצע-מיניסטער באַבקאָווסקי האָט איבערגעגעבען דעם גריכישען קעניג אַן אייגענהענדיגען בריף פון מלוכה-פּרעזידענט.

ערמאָרדעט אויף אַ בעסטיאַלישען אופן

אַ יודישע פאַמיליע אין כזשאַנאָוו

קראָקאָ, 6 (טעלעפאָניש)
אין כזשאַנאָוו איז אויסגעפיהרט געוואָרען אַ שוידערליכער רויב-מאָרד איבער אַ יודישער פאַמיל ע. 10 אַ זייגער ביינאַכט זענען פאַרמאַסקירטע באַנדיטען אַריין צום יודישען סוחר ליפּאַ שענקער.

זיי האָבען צוגערויבט עטליכע טויזענד זלאָטעס, דערהרגעט שענקער'ן און שווער פאַרוואונדעט זיין פרוי און טאָכטער. די פרוי איז שפּעטער געשטאָרבען אין שפּיטאָל. די טאָכטער ראַנגעלט זיך מיט'ן טויט.

—*×*—

געגען אַנטיסעמיטיזם אין רומעניען

זענען אַרויסגעטרעטען וויכטיגע רומענישע פּאָליטיקער

בוקאַרעסט, 6 (יט"א טעלעגראַפיש)
אויף אַ פאַרזאַמלונג פון דער רומענישער דעמאָקראַטישער פאָלקס-פּאַרטיי האָט דער ד"ר אַווערעסקו, אַ בעקאַנטער רומענישער קריגס-העלד, געהאַלטען אַ רעדע, אין וועלכער ער איז שאַרף אַרויסגעטרעטען געגען די אַנטיסעמיטישע פּאַרטייען אין רומעניען. בעזונדערס העפטיג איז ער אַרויסגעטרעטען געגען דעם פאַרגלייכען דאָס יודענטום צום באָלשעוויזם, וואָס ברענגט שאָדען דעם רומענישען פאָלק אין אויסלאַנד.

אין צעסאַאו איז פאָרגעקומען אַ גרויסער צוזאַמענפאָהר פון פּויערן. אויף וועלכער דער פיהרער לופּו איז אַרויסגעטרעטען געגען אַנטיסעמיטיזם. ער האָט בעטאָנט, אַז דער אַנטיסעמיטיזם אין רומעניען וועט אויסגעהאַלטען פון היטלעריזם.

אין צוזאַמענפאָהר האָבען זיך בעטייליגט 40 טויזענד פּערזאָן.

Dr. med.
Sadokierski
כירורג פון צייהן און יאָסלעס
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
Piotrkowska 56, tel. 129-77.

„דבר" און „פּאַלעסטין" אָפּגעשטעלט

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראַפיש)
„דבר" און „פּאַלעסטין" זענען אָפּגעשטעלט געוואָרען אויף איין טאָג.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציעל-אַרצט פאַר מענער - שוואַכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט.
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פּרייזען

Dr. Wołkowyski
ציגעל-גאַס 11, טעל. 238-02
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקה.
בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
נעמט אָן פון 8—11 פייטאָג און 4—9 אָוונט

בלויז נצחונות און איין גרויסע מפלה

ענדעקישע בעטראכטונגען צו די שטאט-ראט-וואהלען אין לאדז

אין ענדעקישען „דזענניק נאראדאווי" ווערט נאך אלץ אריינגערעדט דער אויסגאנג פון די וואהלען צום לאדזער שטאט-ראט. אין נעכטיגען נומער ווערט געמאכט דער סך-הכל, אז אייגענט־ ליך האבען די ענדעקעס אפגעהאלטען א נצחון בעת די וואהלען און זיי האבען געווינען דעם „פלע ביסציט." די צייטונג מאכט א חשבון, אז די ענ־ דעקעס האבען בעקומען מעהר ווי פוילישע שטימען, ווי די פ.פ.ס. און אלע אנדערע פוילישע ליסטעס צוזאמען.

דער ענדעקישער ארגאן ווארפט אויך אפ דעם פארווארף, אז די דייטשען האבען געשטימט פאר די ענדעקעס, הגם זי וואלט עס גארנישט גע־ האלטען פאר א חרפה ווען עס וואלט אזוי געווען, ווייל „עס וואלט אין דעם נישט געווען קיין שום וואונדער: לאדז איז נישט בידגאשטש, נישט קא־ טאוויץ, און אפילו נישט פויזען, אז מען זאל דארפען קענען לעגען צופיל אכט צו דער דייטשער סכנה און אז ער זאל קיינמאל נישט און ביי קיין שום אומשטאנדען נישט קענען שליסען א בונד מיט די דייטשען (שוין אבּיסעל פערפוילישטע) געגען דעם געמיינזאמען שונא: די יודען און דער קאמונע."

צום סוף מאכט נאך די צייטונג פאלגענדען אויספיהר וועגען די לאדזער וואהלען:

„די וואהלען זענען נישט נאר געווען וואהלען, דאס איז אויך געווען א קריטעריום פאר די שטי־ מונגען פון דער בעפעלקערונג — אלוא א קריטער יום פון דער פרוכטבארער ארגאניזאציאנעל און פראפאגאנדע ארבייט, וואס איז געפיהרט געווארען דורך די בעזונדערע פארטייען.

עס קעמפט אין פוילען דער נאציאנאלער לא־ גער מיט'ן פאלקס-פראנט (וואס זיין חוט השדרה און ווארצעל זענען די קאמוניסטען און יודען) דער קאמף פיהרט זיך דערווייל הויפטזעכליך ארום די נשמות פון די מאסען. ווער האט אין דאזיגען קאמף געזיגט?

ווי עס ווייזט זיך ארויס האבען מיר אין לאדז געזיגט ווייל פערשטעהט זיך מיר קעמפען פאר די נשמות פון די פוילישע מאסען. און די פוי־ לישע מאסען האבען זיך ארויסגעזאגט פאר אונז.

אין 1934 האבען מיר בעקומען (צוזאמען מיט די נאדעקעס) 98,000 שטימען וואס איז אבער גע־ ווען א רעזולטאט פון די נישט סטאביליזירטע שטימונגען, וואס זענען פערבינדען געווען מיט די בעקאנטע געשעהענישען אין דער קאטעדרע, דעם ארעסט פון די לאדזער פיהרער מיט אדוו. קא־ וואלסקי בראש א.אז.וו. צוויי יאהר זענען געווען גענוג, אז די דאזיגע מאסע פון קאניונקטורעלע אנהענגער זאלען איבערגעשמידט ווערען אויף א פעסטען געטרייען, ענדגילטיג ערואבערטען קאדר פון 78,000 שטימען — מיר רעפרעזענטירען איצט א פיל גרעסערען כח, ווייל מיר האבען שוין נישט בלויז צוגעווארפענע שטימען, נאר ארגאניזירטע צוגעבונדענע מענשען.

דער פארוואהל-קאמף איז איבריגענס נישט נאר געווען א ריוואליזאציע פון ארגאניזאציאנעלע און פראפאגאנדיסטישע שלאגפערטיגקייט. דאס איז אויך אפטמאל געווען א פיזישער קאמף, פון דא־ זיגען קאמף זענען מיר ארויס מיט א נצחון.

מיר האבען נישט פראוואצירט קיין צוזאמענ־ שטויסען — אבער מיט'ן מאמענט, ווען מען האט אונז געצוואונגען צו צוזאמענשטויסען, האבען מיר בעוויזען אין די צוזאמענשטויסען דעם געגנער צו בעהערשען. אין קיין שום גרעסערען צוזאמענ־ שטויס זענען מיר נישט בעזיגט. קיין איין לאקאל האבען מיר נישט ערלויבט צו צוקלאפען. מיר האבען זיך נישט געלאזט טעראריזירען דורך א „פארטיזאנקע" פון קליינע אנפאלען אויף איינ־ צעלנע נאראדאוועצעס. אין דער גאנצער צייט פון דער וואהל-אקציע ווי אויך אין טאג פון די וואה־ לען, האבען מיר כסדר געהאט א איבערמאכט איבער די באיובקעס פון דער קאמונע. אפשר נישט א איבערמאכט אין דער בעוואפענונג (אונזערע מענשען האבען זיך דאס רוב פערטיידיגט מיט אימפראווי־ זירטע „פאראגראפען" בעת די קאמוניסטישע באי־ ובקעס האבען אפטמאל געהאט הייליג וועהר) נאר אויך „מאראלישע" איבערמאכט — זייטיגע איבערמאכט, וואס האט אונזערע מענשען נישט איין־ מאל אפילו אין נישט גינסטיגע סיטואציעס גע־ געבען דעם נצחון.

ווען די פאליציי וואלט פלוצלינג ערגיץ וואו פערשוואונדען געווארען פון לאדז וואלטען זיכער נישט די קאמוניסטישע באיובקעס, נאר מיר גע־ ווען די הערען פון דער לאגע אין דער שטאט".

ווי מיר זעהען זענען די ענדעקעס זעהר צו־ פרידען מיט'ן אויסגאנג פון די וואהלען אין לאדז, אבער וואס קומט ארויס פון די אלע נצחונות, אז פון איין זאך האבען זיי דאך גרויס עגמת-נפש און נעמליך: „אין איין הינזיכט האט די פ. פ. ס. געהאט אן ערפאלג און דער נאציאנאלער לאגער האט געליטען א מפלה: מיר האבען שוין נישט קיין מעהרהייט אין שטאט-ראט".

* * *

אין דעמזעלבען נומער פון „דזענניק נארא־ דאווי" איז פערעפענטליכט א ארטיקעל וועגען דער פוילישער פאדערונג פון קאלאניעס. ארומרעדענ־ דיג די גאנצע פראגע קומט דער ענדעקישער אר־ גאן צום אויספיהר, אז נישט ארייגעהענדיג אין דעם עצם ענין צי פוילען וועט עפעס אויספועלן אין זשענעווע אדער נישט, ווערט דאס די יודען פראגע נישט לעזען, ווייל „יודען וועלען נישט עמיגרירען פון פוילען און האבען גארנישט בדעה פריוויליג זיך אפצוזאגען פון זייערע אלטע פלענער צו מאכען פאר זיך פון אונזער לאנד דעם הויפט טעריטאריאלען — יסוד. דעריבער בעדייט נישט דאס בעקומען קאלאניעס אז מיר וועלען פטור ווערען פון די יודען."

מיט איין ווארט קאלאניעס וועלען גארנישט העלפען. מיט יודען מוז מען אומגעהן אויף אן־ אנדערען אופן: „די יודען מוז מען צווינגען צו א מאסען אויסוואנדערונג, און כל-זמן דאס וועט נישט אדורכגעפיהרט ווערען דארף מען ביי זיי צונעהמען די איצטיגע פאזיציעס אין לאנד און פולשטענדיג איזאלירען פון אונזער געזעלשאפט."

נעדענקט. אז אין דער קאלעקטור פון

KAFTAL

Łódź, Piotrkowska 54

פאלען שטענדיג גרויסע געווינסען.

דארט איז געפאלען אין דער 36-טער לאטעריע

100.000 זל. אויף נומער 194977

4 מאל צו **10.000 זל.** אויף די נומערען 21864, 57551, 81418, 150988

5 מאל צו 5.000 זל. — 19 מאל צו 2.500 זל.

32 מאל צו 2.000 זל. — 62 מאל צו 1.000 זל.

ווי אויך א גרויסע צאהל קלענערע געווינסען,

אויסערדעם איז דארט געפאלען צווישען אנדערע

1.000.000 זל. אין דער 26 לאטעריע אויף נומער 61415

1.000.000 זל. אין דער 31 לאטעריע אויף נומער 72450

לאסען צו דער 1-טער קלאס זענען שוין צו בעקומען.

בריפליכע בעשטעלונגען ווערען ערלעדיגט תיכף. קאנטא P. K. O. 304.761

ביי טויזענדער דייטשע יודען ווערט צוגערויבט יעדע עקזיסטענץ-מעגליכקייטען

די רעזולטאטען פון דעם נירענבערגער נאצי-קאנגרעס

בערלין, (יט"א). לויט די ידיעות וועלכע קומען אן פון בערלין, איז אין פיל דייטשע שטעט אנגעהויבען געווארען א שארפע קאמפאניע פאר ארויסשטויסען די יודען פון האנדעל. יודישע אייגענ־ טימער פון גרעסערע אונטערנעהמונגען, וועלכע בע־ שעפטיגען פיל ארבייטער, ווערען אדער ארעסטירט אדער געצוואונגען צו פערקויפען זייערע אונטער־ נעהמונגען צו אריער. דער דרוק ווערט אויסגעאיבט דורך די פונקציאנארען פון דעם „דייטשען ארבייטס פראנט", וועלכע ערקלערען דערביי, אז אין רעזול־ טאט פון דעם נירענבערגער פארטיי - קאנגרעס הא־ בען אלע אפטיילונגען פון דעם „ארבייטס - פראנט" בעקומען אינסטרוקציעס וועגען בעגייען די אקציע געגען די יודישע האנדעלס אונטערנעהמונגען דורך שטעלען פיקעטען פאר די דאזיגע געשעפטען און אנווענדען רעפרעסיעס קעגן „אריער", וועלכע קויפען אין יודישע געשעפטען. צוערשט אבער ווערען גע־ מאכט פרובען צו ליקווידירען די יודישע אונטערנעה מונגען, „אויף א רוהיגען אופן" דורך צווינגען די יודען צו פערקויפען זייערע אונטערנעהמונגען צו אריער.

גלייכצייטיג ווערען יודען ארויסגעשטויסען פון דעם שפייז-האנדעל. דורך א רייה פעראָרדנונגען פון דעם א. ג.רייכסנאהרשטאנד" זענען אין משך פון די לעצטע 2 וואכען 2000 יודישע הענדלער אין דער פלייש, אייער, פעטס-בראנזשע א.אנד. געווען גע־ צוואונגען צו ליקווידירען זייערע אונטערנעהמונגען אין בערלין אליין האבען זיך ליקווידירט קרוב 50 יודישע תבואה פירמעס, דערונטער איניגע, וועלכע עקזיסטירען העכער 100 יאהר.

דייטשען ווילן נישט קויפען קיין אקציעס פון דייטשע געזעלשאפטען

פרישע ווירטשאפטליכע גזרות געגען יודען אין דייטשלאנד

בערלין, (יט"א). די רייכס-קולטור-קאמער האט, אויפן אדמיניסטראטיווען וועג, אויפגעפאדערט אלע יודישע קונסט - הענדלער און אנטיקווארען אין בערלין צו פערקויפען זייערע געשעפטען אין דער מעגליך-קורצעסטער צייט, מחמת אנהויבענדיג פון 1937 וועט פאר יודען פערבאטען ווערען דער האנ־ דעל מיט קונסט אביעקטען.

„די עסענער נאציאנאל צייטונג (ארגאן פון גענע־ ראל גערינג) פאדערט צו פערבאטען יודען צו פער־ נעהמען זיך מיט אקציען - טראנזאקציעס, די צייטונג שרייבט, דאס אויף די דייטשע בערזען איז נישטא קיין נאכפראגע אויף אקציעס, פון דייטשע געזעלשאפ טען, הגם זיי גיבען אין דורכשניט א דיווידענדע פון 4 פראצ. בעת עס וואקסט כסדר די נאכפראגע אויף אויס לענדישע אקציעס. וואס זייער דורכשניטליכע דיווי־ דענדע שטייגט נישט איבער 2 פראצ. די „עסענער נאציאנאל צייטונג" פערשווייגט נאטירליך דעם איינ ציג - ריכטיגען ארגומענט דאס די סיבות דערפון דארף מען זוכען אין מאנגעל פון צוטרוי צו דער דייטשער, דורך דער נאצי רעגירונג קאנטראלירטער ווירטשאפט. גערינגס ארגאן האט א פערטיגען תי־ רוץ: „די יודען איבען נאך אויס זייערע איינפלו־ סען אויף דעם אקציען פערקעהר אויף די דייטשע בערזעס און מעגען נאך קויפען און פערקויפען אק־ ציעס".

1. סטאמאטאלאגישע לעטשניצע

מיט שטענדיגע בעטען

פון Dr. med.

Sadokierski

פיעטריקאווער 56, טעל. 129-77

ביזורגיע פון ציינער, קיהן-באקען און יאסלעס

אמפפאנגס-שטה'ן פון 9 פריה ביז 12 בייטאג.

די נאצישע „רעכטס-וויסענשאפט" אונטער'ן פראטעקטאראט פון... יוליוס שטרייכער

בערלין, (יט"א). אין דער אנוועזענהייט פון רייכס - יוסטיץ - מיניסטער ד"ר פראנק איז אין בערלין אונטער דער לאזונג „דער יוד אין דער יו־ ריספרודענץ" פארגעקומען א צווייטאגיגע אנטי-יודי־ שע יוריסטען קאנפערענץ. די קאנפערענץ האט גע־ עפענט דער מיט-ארבייטער פון די נירענבערגער געזע־ צען, פראפ. קארל שמיט, וועלכער האט אין זיין עפ־ ענונג רעדע געזאגט, אז מיט דער דאזיגער קאנפערענץ ווערט ערקלערט „א מלחמה די יודישע איינפלוסען אין דייטשען רעכט". שמיט'ס רעדע איז טראנסמי־ סירט געווארען דורכן ראדיא. איבערחזרנדיג פערשי־ דענע בעקאנטע נאצי-לאזונגען פון לעצטען נירענ־ בערגער פארטיי - קאנגרעס, האט שמיט צוו. אנד. גע־ זאגט, אז יודען האבען אויסגעאיבט זייערע איינפלו־ סען אויף דער דייטשער יוריספרודענץ לפחות אין משך פון די לעצטע הונדערט יאהר. טויזענדער דיי־ טשע יוריסטען — זאגט שמיט — זענען ארונטערגע־ פאלען דעם „יודישען געדאנקען גאנג" מחמת זיי־ ערע פראפעסארען זענען געווען יודען און די ביכער, פון וועלכע זיי האבען זיך געלערנט יוריספרודענץ, זענען געשריבען דורך יודען, אדער יודען־ שטאמיגע און עס איז די אויפגאבע פון דער איצטי־ גער קאנפערענץ די דאזיגע איינפלוסען גרינדליך אויסצוראטען.

פראפ. שמיט האט אין זיין רעדע זעהר היים בע גריסט יוליוס שטרייכער און גערופען זיין „גרויסען און רוהמפולען קאמף געגען יודען". דער נאצי־ שער פראפעסאר זאגט דערביי, אז „די יודען האבען פערשטאנען צו פערפעלשען דעם אמתען גייסט פון אונזער קולטור קאמף. ווייל אין געגענפאל וואלט די אויסלענדישע פרעסע נישט פארגעשטעלט שטריי־ כערס רוהמפולען קאמף אלס וואולגאר".

פון דעם אויסגאנג פון דער נאצישער יוריסטען קאנפערענץ דארף מען ערווארטען די אפשאפונג פון א גאנצער רייה געזעצען, וואס פערפליכטען נאך אין דייטשלאנד און וואס לאזען זיך נישט אריינפאסען אין דער נאצי-אידעאלאגיע. ווי יט"א האט שוין גע־ מאלדען מעג מען די גאנצע „יורידישע קאמפאניע" אויפפאסען אלס מיטעל וואס דארף גלייכשאלטען די דייטשע געזעצגעבונג און זיי צופאסען צו דעם נייעם היטלערישען „פיער-יאהר-פלאן". אין די ראה־ מען פון דער דאזיגער גלייכשאלטונג זאלען אויך איינ געפיהרט ווערען געזעצליכע בעשטימונגען, וואס זא־ לען ערלויבען דער נאצי רעגירונג „אויף א לעגא־ לען וועג" גענצליך ארויסצושטויסען די יודען פון ווירטשאפטליכען לעבען און אין א ברייטער מאס אויך קאנפיסקירען זייער אייגענטום. אין ערשטער רייה — דעם יודישען אומבעוועגליכען בעזיץ אין דייטשלאנד.

——*X*——

Dr. med.

HALTRECHT

ספעציעל-ארצט פאר הויט-, געשלעכטס קראנקהייטען און מענער-שוואכע

האט זיך איבערגעצויגען און נעמט אן

פיעטריקאווער 161 טעל. 245-21

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

פון 11 פריה ביז 3 בייטאג און פון 7 ביז 9 אוונט

זונטאג פון 8—1 בייטאג.

פאר פרויען א בעזונדער וואַרטע-זאל

ענגלישער פאַשיזם

נאָכ'ן דורכפאַל פון דער פאַשיסטישער מאַניפעסטאַציע אין לאָנדאָן

פון ישעיה אונגער

דער דורכפאַל פון דער פאַשיסטישער דעמאָנסטראַציע, וועלכע האָט די טעג געזאָלט פאָרקומען אין לאָנדאָן, איז נאַטירליך נאָך ווייט דערפון צו בערוהיגען אפילו נאָר צייטווייליג די לאָנדאָנער יודען און די אַלע, וועלכע קוקען זיך צו מיט א נערוויסער מורא און זאָרג צום „אויפשוואונג" פון ענגלישען פאַשיזם.

די „שוואַרצע העמדלעך". ווי מ'ווייסט שוין פון די צייטונגען, א פינף־זעקס טויזענד מאַן אומגעפעהר, האָבען געזאָלט מאַרשירען א מאַניפעסטאַציע אין יודישען אוּאַיטשעפּל און אַנדערע קוואַרטאַלען פון דער לאָנדאָנער אָרימקייט. און דאָס הייסט אייגענטליך:

— האַלטען היטלעריסטיש־ראַסיסטישע רעדעס, פונאַנדערטיילען אַנטיסעמיטישע העץ־בלעטער, רופען די בעפעלקערונג צום קאַמף געגען יודען, געגען די יודישע איינפלוסען אויף די עפענטליכע ענינים, געגען דער יודישער מאַכט און איבערוואָג אין ווירטשאַפטליכען לעבען.

די פּאָליציי האָט זיי פונאַנדערגעטריבען און זיי זענען אַוועק ערגיץ־אַנדערש, וואו אָסוואַלד מאָסלי, דער „פיהרער" פון די ענגלישע פאַשיסטען, האָט אָפּגעהאַלטען א רעדע, אַלזאָ אַדורכגעפיהרט א קאָנטראָל פון זיינע כוחות, די פאַשיסטישע „חילות", האָט אויף א בעשיידענעם אופן „מאַניפעסטירט" און גערעדט צו א „גאַלעריע" פון טויזענדער גאַסען־מענשען.

דערביי האָט ער שאַרף אַטאַקירט די ענגלישע רעגירונג פאַר איהר „פערגוואַלטיגען" די פערזענליכע פרייהייט און די דעמאָקראַטישע יסודות, אויף וועלכע עס שטיצט זיך ענגלאַנדס עקזיסטענץ, ענגלאַנדס מאַכט און גליק.

— איצט קענט איהר זיך איבערצייגען, האָט ער געזאָגט, ווי נויטיג דער פאַשיזם איז; מיר מוזען ווידער פערפעסטיגען און זיכערן אַלע אונזערע פרייהייטען, די פערזענליכע פרייהייט, די פרייהייט פון וואָרט און פון געוויסען, אַט די אַלע קנינים, וואָס זענען אַזוי טייער דעם ענגלישען פאָלק און זענען געהייליגט דורך א טויזענד־יעהריגע טראַדיציע.

דאָס טראַגי־קאָמישע דערביי איז, וואָס די מאַניפעסטאַציעס און מיליטאַנישע אַרויסטרעטונגען פון די ענגלישע פאַשיסטען ווערען נישט געשטערט און פערוועהרט גראָד צוליב דעם, ווייל די ענגלישע רעגירונג היט זיך מיט אמת ענגלישער קנאות נישט עובר זיין חלילה אויף די דאָזיגע „געהייליגטע טראַדיציעס". די אוּאַיטשעפּעלער יודען צ. ב. און אַנדערע נישט־יודישע קרייזען האָבען אויפגעפאָדערט די רעגירונג, אַז זי זאָל פערווערען די פריהער דערמאָהנטע מאַניפעסטאַציע פון די „שוואַרצע העמדלעך"; אָבער די רעגירונג האָט געענטפערט, אַז דאָס וואָלט געהייסען אונטערדריקען די פרייהייט פון וואָרט און די פערזענליכע פרייהייט פון ענגלישען בירגער.

און אַזוי ווי די ענגלישע רעגירונג וויל נישט און קען נישט „פערגוואַלטיגען" די „שיינע" טראַדיציעס און „געהייליגטע" דעמאָקראַטישע עיקרים און זיך אַזוי אַרום קאָמפּראָמיטירען פאַר ענגלאַנד און דער דעמאָקראַטיע, דערלויבט זי דרייפער:

— רופען די בעפעלקערונג צו מאַכען פּאָגראָמען אויף יודען, צו פערשפּרייטען וועגען זיי כל המינים שקרים און בלבולים און אַזוי אַרום צוגרייטען דעם באָדען פאַר א „סאַמאָראָדנע" היטלעריסטיש־ראַסיסטישע בעוועגונג.

* * *

די פאַשיסטיש־נאַציסטישע געפאַהר אין ענגלאַנד איז א סך גרעסער, ווי מ'שטעלט זיך פאָר. אין לאָנדאָן — און אויך אין אַנדערע שטעט — ווערט געפיהרט א סיסטעמאַטישע און גוט־אָרגאַניזירטע היטלעריסטיש־אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדע. אויף די גאַסען ווערען פונאַנדערגעטיילט יודען־פרעסעריש־ראַסיסטישע בראָשורען, אויפרופען און פלוג־בלעטער, מיט וועלכע היטלער־דייטשלאַנד וואָלט נישט געהאַט וואָס זיך צו שעמען. אין די עפענטליכע פּאַרקס, אין הייד־פּאַרק, אין וויקטאָריאַ־פּאַרק און אַנדערע ערטער אין לאָנדאָן ווערען טאָג־טעגליך אונטער פרייען הימעל דורך ספּעציעלע אַגיטאַטאָרען געהאַלטען בראַנד־רעדעס און העץ־רעדעס געגען יודען און פּראָפּאַגאַנדירט דער היטלעריזם. אָט די עפענטליכע העץ־פּראָפּאַגאַנדע איז א נאָרמאַל גאַסען־בילד אין לאָנדאָן און אַנדערע שטעט. פאַשיסטישע פערזאַמלונגען, סקאַנדאַלען און געשלעגען מיט זייערע געגנער זענען מעשים בכל יום. א דאַנק די „דעמאָקראַטישע טראַדיציעס" און אויפן גרונד פון די שטרענג אָפּגעהיטע בירגערליכע פרייהייטען „טאָר" מען זיי נישט פערוועהרען און שטערען.

מיט עטליכע וואָכען צוריק איז פאָרגעקומען אין לאָנדאָן א אַנטי־פאַשיסטישע מאַניפעסטאַציע פון דעמאָקראַטישע ליבעראַלע און לינקע עלעמענטען. דער עולם אויף די גאַסען האָט אָבער מקבל פנים געווען די מאַניפעסטאַנטען מיט אויסרופען: „עס לעבע היטלער!" „עס לעבע מוסאָליני!" געוועהנליך בעגריסט מען אַזעלכע אַנטי־פאַשיסטישע מאַניפעסטאַציעס אויף די גאַסען, אָדער אויף עפענטליכע פערזאַמלונגען מיט אויסרופען: „געפיהלטע פיש!", „אַרויס פון לאַנד, פרעמדע!" — „אַרויס קיין ארץ־ישראל!" (פּונקט ווי ביי אונז: „דאַ פּאַלעסטיני!").

נישט לאַנג, ווי מ'ווייסט, איז אין לאָנדאָן פאָרגעקומען א פּראָצעס געגען אַרויסגעבער און דעם דרוקער פון פאַשיסטישען צענטראַל־אָרגאַן „דער פאַשיסט" פאַר אַן אַרטיקעל, אין וועלכען עס רעדט זיך, אַז די בעשולדיגונג געגען יודען אין ריטואַל־מאָרד שטיצט זיך אויף „בעוויזענע פאַקטען". דאָס איז דער ערשטער פאַל זייט הונדערטער יאָהרען, אַז אין ענגלאַנד זאָל מען עפענטליך אַרויסטרעטען געגען יודען מיט דער דאָזיגער בעשולדיגונג. די אָנגעקלאַגטע זענען פערמשפט געוואָרען צו א געלד־שטראָף — און דאָס האָט אפשר געמאַכט א געוויסען איינדרוק אויף די פאַשיסטען. וועגען קיין ריטואַל־מאָרד וועלען זיי שוין נישט שרייבען.

דער בלוט־בלבול איז אָבער ביי זיי גאָר נישט אַזאַ וויכטיגער „אַרגומענט", עס זענען פערהאַן א סך וויכטיגערע; סוף כל סוף ווייסט שוין היינט דער מאַסען־מענש אויך, אַז דער ריטואַל־מאָרד איז נישט מעהר ווי א לעגענדע, אַלענפאַלס דער מעהר אויפגעקלערטער מענש פון פאָלק גלויבט שוין נישט אין דעם. דער „פאַשיסט" און די עהנליכע בלעטער דרוקען אין יעדען נומער אַזעלכע „אַרגומענטען", שקרים און בלבולים אויף יודען, וואָס קלינגען א סך „מאָדערנער" און שטאַמען דאָס רוב פון דייטש־היטלעריסטישען אָדער פון פּוילישען אַנטיסעמיטישען לעקסיקאָן און ווירקען ביי היינטיגען טאָג שטאַרקער און זיכערער ווי וועלכע עס איז אַנדערע מיטלאַלטערליכע בעשולדיגונג. איבער די דאָזיגע „אַרגומענטען" האָט שוין דער פּראָקוראָר קיין שליטה נישט, ער קען זיך צו זיי נישט צוטשעפּען טאַקי צוליב די דערמאָהנטע „דעמאָקראַטישע טראַדיציעס" און „גאַראַנטירטע בירגערליכע פרייהייטען".

נישט די רעגירונג און נישט די גערעכטליכע מאַכט, ווי מ'זעהט, נעהמען נישט אָן קיין ריכטיגע, ענערגישע מיטלען געגען דער נגע־צרעת פון פאַשיזם און היטלעריזם, וואָס פערשפּרייטען זיך אַלץ מעהר אין ענגלאַנד. די פאַשיסטישע סכנה איז אַלזאָ א סך גרעסער, ווי מאַנכע מיינען. דאָס זעהען אין ענגלאַנד אויך די אַלע, וועלכע קוקען מיט אָפענע אויגען אויף דער ענטוויקלונג פון די געשעהענישען. זיי האַלטען אויך אין איין וואָרענען געגען דער געפאַהר. און דאָס ווייסט אויך אייגענטליך די רעגירונג.

מיט א פּאָר חדשים צוריק, מעלדעט דער לאָנדאָנער קאָרעספּאָנדענט פון א א"י־צייטונג, בעת איבער איראָפּע האָט געשוועבט די סכנה פון א קריג, האָט די לאָנדאָנער רעגירונג אַרויסגעגעבען א געהיימע פעראָרדנונג פאַר דער זיכערהייטס־מאַכט אָנצונעהמען מיטלען אויף צו בעשיצען קודם כל די יודישע קוואַרטאַלען און די יודישע געשעפטען געגען עווענטועלע איבערפאַלען און פּאָגראָם־אַספּיראַציעס פון די ענגלישע היטלעריסטען.

אַזוי ווייט איז די ענגלישע רעגירונג פאָרזיכטיג, אָבער נאָר אויפן פאַל פון א קריג אָדער פון אַן אַנדער „אויסערגעוועהנליכער געשעהעניש". אין אַלגעמיין אָבער פיהרט זי, און נישט נאָר אין דעם פאַל אַליין, אַזוי צו זאָגען, א נאָן־שאַלאַנס־פּאָליטיק, די פּאָליטיק פון רוסישען „ניטשעוואָ".

האָפּענדיג די גרעסטע געפאַהר פאַר די אויגען, גיט זי א מאַך מיט דער האַנד, ווי דער רוס:

ניטשעוואָ, נישטאָ וואָס זיך צו שרעקען, עס וועט קיין בייז נישט געשעהען.

און דער פאַשיזם וואַקסט און ווערט שטאַרקער, וואָס אַמאָל מעהר.

* * *

דעם וואוקס און די ענטוויקלונג פון פאַשיזם האָט ענגלאַנד צו פערדאַנקען קודם כל דער אינטענסיווער אַרבייט פון היטלערס אַגענטען. און דאַן דער סימפּאַטיע פאַר היטלערן און היטלער־דייטשלאַנד וואָס געוויסע ענגלישע פּאָליטישע און מלוכה־מענער ווייזען אַרויס און זייער צאָהל איז נישט קיין קליינע. א געוויסע מאָראַלישע שטיצע פאַר די ענגלישע פאַשיסטען צ. ב. איז געווען לאָיד דזשאָרדזשעס רעלאַציע וועגען זיין וויזיט אין דייטשלאַנד. ווי מען געדענקט, האָט ער גערעדט מיט בעגייסטערונג וועגען היטלערן און „זיין" פאָלק און זיינע „בראַווע" פּאַרטיי־חברים.

עס זענען נאַטירליך פערהאַן ווייטזעהעריגע מענשען אין ענגלאַנד, וועלכע וואָרנען די רעגירונג און פאָדערן זי אויף אָנצונעהמען בעצייטענס מיטלען, וואָרום עס קען נאָכדעם זיין צו שפּעט.

ענגלאַנד האָט געוואָלט העלפען אַביסיניען — און איז געקומען צו שפּעט. דאָס זעלבע איז אויך געווען, בעת היטלער האָט „אָקופּירט" דאָס ריין־געביט. און דאָס אייגענע איז אויך אין א"י — זי קומט צו שפּעט.

און דאָס קען אויך זיין מיט די פאַשיסטען. ווען זיי וועלען שוין אָנהייבען האַקען שויבען און דעמאָלירען געשעפטען און וואַרפען באָמבעס, וועט זי שוין אויך פערלאַנגען איבערצונעהמען די מאַכט — און דעמאָלט וועט שוין זיין צו שפּעט אויפצונעהמען דעם קאַמף מיט זיי.

אויף די ירושלים'ער געסלעך

(פון די ארץ־ישראל בילדער)

פון חיים לייב פוקס

פאַרנאַכט. דער הימעל פריש און לויטער, ווי אויף די בילדער פון די מאָלער אין פריהען רענעסאַנס. ליגט נאָהענט צו די „הרי יהודה", וואָס זעהען אויס איינס אָפּשיין פון דער זון, ווי בעגלייט מיט לייש און ליכטען מיט א פּאָמעראַנצען פאַרב..

א גערעש, א האַרמידער, אַראַבער מיט אייזלעך, מיט קעמלען מיט אָנגעהאָנגענע מעשענע כלים „פּרד", מיט גאַזאָז רינגלען אַרום חיים־אויטאָ, פון וועלכען עס גייען אַרויס די יונגע חברה, ברייטע מיט פרישקייט און אויגען מיט ליכטיקייט אין טריט, מיט ארץ־ישראלדיגקייט.

א געפיהל, וואָס קומט פון פערבאָרגענע קוואַלען, פון ניגון פון „ואני", פון חומש, פון „אונטער משה'לעס וויגעלע", נעהמט אַרום.

מיר זענען אין י ר ו ש ל י ם, דער הייליגער און אייביגער שטאָט. און דאָס וואָרט ירושלים, וואָס האָט געדרימלט פון פריהע קינדער־יאָהרען, די פערשידענע לעגענדעס וועגען ירושלים של מעלה און ירושלים של מטה, וועגען גלאַנץ־צייט און חורבן, וואָס א יודיש יונגעל נעהמט זיי אַריין אין זיך אין פריהען חדר־יאָהרען, זענען יעצט דאָ מיט מיר און איך זעה זיי אין געשטאַלט פון גאַסען, כרמים, און הייזער, פון בערגלעך און טאָלען.

די אויגען ווערען גרעסער, פייכטער, א נישט־זעהבאַרע טרעהר שטיקט, ריינגעלט זיך אין גומען און ווערט פערפאַלען אין אייגענעם האַרץ א געפיהל פון מרידה, פון בונט קומט אויף, מאַכט אומרוהיג דאָס בלוט אין די אָדערען און עס פרעגט זיך אַליין: איז עס דאָס ירושלים פון תנ"ך, פון ח ל ו ם? נאָר באַלד ווער איך אַביסעל רוהיגער. מיר שפּאַנען דורך נישט ברוקירטע געסלעך און סמטאות צום מקום־המקדש.

עס טונקעלט זיך און שוין זענען מיר אין דעם „ש ו ק ה ב ש מ י ם", פון דאָנען אויס זענען מסתמא אַרויס ירושלים'ס זיהן און טעכטער, פול מיט לעבען, מיט יוגענד אין די טעג פון חמשה־עשר־באב און יום־כיפור צו געפינען די הערצער פון זייערע בעשערטע, פון דאָנען אויס זענען זיכער אַרויס די געזאַנגען צו שולמית — דער געשטאַלט פון דער ליבע ביי יודען, פון דאָנען בעגייסטערט און בעשמט זענען זיך געפלאָסען אויף די אומזעהבאַרע טענער פון עטער די לידער — דער „שיר השירים". מיינע אויגען זוכען און זעהען נישט, מיינע חושים פיהלען און פיהלען נישט, איך וויל נישט גלויבען, צי קען דען די צייט פערווישען פון זיי אַמאָליגע ריחות און דופטען?

צי איז טאַקע אמת אַז צוזאַמען מיטן חורבן פון ישראל זענען אויך אַוועק די שיינקייטען און דופטיגקייטען פון אָרט? ווי עס שטייט געשריבען: „אַז דער צדיק געהט אַוועק פון שטאָט, גייט־מיט מיט איהם דאָס שיינקייט, דאָס לויטערקייט און גראַד?

„ריח, א געשמאַק, וואָס נאָר דאָס גהינום קען עס אפשר, א מיאוסקייט וואָס נאָר די פאַנטאַזיע פון א רשע קען עס אויסטראַכטען האָט יעצט דאָס געסעל אין זיך. אַזוי זעהט עס אויס היינט, ווי די אַראַבער לאָזען נישט צו קיין יודען נאָהענט צו דער כותל.

פערדעכטיג זעהען מיר אויס די הייזלעך און דאָס ווינקעלע פון די אַראַבער, איז ווי דאָס ווינקען פון זינד און ווער ווייס, אפשר האָבען זיך דאָ גענעסטיגט זייערע געטען די אַלע מיאוסע בעשעפענישן, וואָס טוען אָן אַלע פערוויסטע שטיינער פּונקט ווי אַרום „סאַקר־רי־קער" אין פּאַריז — דאָס אָרט פון דער ריינסטער הייליגקייט מיט׳ן אָרט פון דער ראַפינירטסטער אויסגעלאַסענקייט?

א חרפה, נעהמט מיך אַרום. מיין געפיהל פון א יודיש יונגעל, וואָס גייט צום ערשטען מאָל אויף ירושלים'ס געסלעך, איז בעליידיגט און איך לאָז מיך אַוועק אויף די וועגען פון דער יודישער געשיכטע.

פאַר מיינע אויגען שווימען אַרויס בילדער אין ירושלים'ס לעצטע טעג. אָט געפין איך מיך צווישען א גרופּע איסיים, מיר זענען אַרום די גאַלעריען פון בית המקדש, דער פאַרנאַכט פאַלט אויך צו, ווי יעצט און מען דאַרף מקריב זיין דאָס שעפּסעל.

דער הונגער־געשריי מיט אויפגעריסענע אויגען פון זקנים און קינדער פערפּעסטען די לופט. אַלע מאָל הערט זיך דאָס געוואַלד פון די שטורעם־בעק, וואָס די רוימער אונטער טיטוס'עס אָנפיהרונג שיסען צו די מויערען און מישט זיך אויס מיטן געזאַנג פון די לויים, וואָס אפילו אין די לעצטע, שרעקליכע טעג און מינוטען הערען נישט אויף צו זינגען זייערע לידער צום בעשעפער.

— חיים, רופט זיך אָן צו מיר מיין חבר, קום לאָמיר אַדורך געהן דעם טאָל פון ש ל ח קוואַל, אפשר וועלען מיר געפינען עפּעס וואָס צו שטילען דעם הונגער?

— לוי, צו ביסטו מיד פון גלויבען, צי ווילסטו דאָ מיר אַליין שוואַך ווערען אין דער פערטיידיגונג פון אונזער שטאָט?

איך הער נאָך יעצט די געשפּרעכען, איך זעה נאָך יעצט די אויגען ווען צו מיר דערנעהנטערט זיך די גרופּע פון אביוניטען, פון די אָרימע לייט, די געהייליגטע דורך פּיינען, און נישט געשטערבעלטע אין זייער גלויבען און די אונבעזיגבאַרקייט פון יודישען פאָלק.

איך ציטער פון צופרידענקייט און שרעק. פאַר מיינע אויגען וואַקסט אויס די גרויזאַמע געשטאַלט פון טיטוס'ן. אָט וועל איך נעהמען א שטיין, א שטיק פעלז, ווי דער גבור קסטור, וואָס איז געקומען פון די אדומים, און וואַרפען אויף איהם, און אָט וועל איך נעהמען מיין אייגען לעבען, און א וואָרף געבען אין דעם רשע — נעהם עס, און זויף מיין בלוט, ווי דאָס בלוט פון די טויזענדער מיינע ברידער, וואָס גייען אויס יעצט פון הונגער און די פיילען פון די רוימער.

* * *

אויפן הימעל, איז אַרויף א גרויסער, שוואַרצער אָדלער — ד י נ א כ ט, וואָס האָט זיך אויסגעצויגען מיט איהרע אומגעהייערע לאַפּעס און צוגעדעקט דעם הימעל, פּונקט דאָס רוימישע מלכות אויף דעם האָריזאָנט פון דער וועלט. אָבער א געפיהל וואָס זאָגט, אַז נאָך דער נאַכט קומט ווידער דער טאָג, שטאַרקט מיך און בין מקבל באַהבה די יסורים און אפילו דעם טויט און דאָס געזאַנג פון די לויים, ווי דאָס געזאַנג פון דער נ א צ י ע גרייכט ווידער צו מיר דורך טויזענדער יאָהרען און ווידער שטיי איך דאָ אויף ירושלים'ס געסלעך — אָבער טראָץ דעם שמוץ פון דעם אָרט. העכער טראָגט זיך צו מיר דאָס געזאַנג פון זעג און האַמער פון אַקער־אייזען און טראַקטאָר און איך זעה, ווידער דאָס ירושלים פון ח ל ו ם אין ו ו א ה ר געשטאַלטיגט.

—X—

אַראַבישער טעראָר בעדראָהט אויך די דייטשע קאָלאָניעס אין א"י

וואָס זאָגען די דייטשע קאָלאָניסטען וועגען דער אַראַבישער טעראָר־בעוועגונג?

ל א נ ד א ן, (יט"א). דער ספּעציעלער א"י־קאָרעספּאָנדענט פון „דיילי טעלעגראַף" מעלדעט אַז די וואַקסענדע איראָפּעער פיינדליכע איינשטעלונג פון די אַראַבער רופט אַרויס זאָרגען אויך אין די דייטשע קאָלאָניעס, וועלכע זענען פריהער געבליבען אונבעריהרט פון די אונרוהען. אַראַבישע אַרבייטער, וואָס ווערען זייט פיל יאָהרען בעשעפטיגט אין דייטשע קאָלאָניעס, האָבען אָנגעהויבען זייט א געוויסער צייט צו פערהאַלטען זיך פרעך און אומגעהאָרזאַם. איינציגע פון די דאָזיגע אַרבייטער זענען צוגעשטאַנען צו די טעראָר באַנדעס אין די בערג, בעת די שכנות־דיגע אַראַבישע דערפער, וואָס זענען תמיד געשטאַנען אין די בעסטע בעציהונגען מיט די דייטשע קאָלאָניעס, ווייזען איצט אַרויס לגבי זיי אָפענע שנאה. עס איז געוואָרען נויטווענדיג צו ערטיילען די דייטשע קאָלאָניעס דעם זעלבען שוץ וואָס די יודישע.

דער קאָרעספּאָנדענט פון „דיילי טעלעגראַף" שרייבט, דאָס מחמת דער וואַקסענדער נויט אין די אַראַבישע בערגיגע געגענדען קען מען ערוואַרטען רייבער־איבערפאַלען אויף די זידלונגען אויפן פלאַך לאַנד. און פאַר די אָנפאַלער וועט משמעות נישט זיין קיין חילוק צי עס האַנדעלט זיך וועגען יודישע אָדער נישט־יודישע זידלונגען.

און געשפּרעכען מיט דייטשע קאָלאָניסטען האָט דער זשורנאַליסט בעקומען די פערזיכערונג, אַז לויט זייער איבערצייגונג, איז דער דאָזיגער האַנדלונגס־אופן פון די אַראַבער געקומען נישט מחמת פרייען ענטשלוס. די קאָלאָניסטען פערזיכערען, אַז זיי קענען גוט די אַראַבער, מיט וועלכע זיי לעבען אין שכנות זייט 40 יאָהר, און עס איז זיכער, דאָס דער אַראַבישער כאַראַקטער איז נישט אַזאַ, אַז זיי זאָלען אָהן אויסלענדישער הילף קענען אַזוי לאַנג שטעלען א ווידערשטאַנד. עס איז קיין ספק נישט, אַז קיין א"י איז געקומען אויסלענדיש געלד, פאַר וועלכען מען האָט געקויפט געוועהר און אַמוניציע און צום אָנהויב פון די אונרוהען געבראַכט אין לאַנד.

די גענעראַלען אין שפּאַניע

פון ד"ר א. מוקדוני

...די דאָזיקע גענעראַלען, וואָס פאַרפלייצן שפּאַניען מיט בלוט פון שפּאַנישע בירגער, האָבן גע־שוואוירען טריהיים דער איצטיגער לעגאַלער רע־גירונג, דער רעגירונג, וואָס איז געוועהלט געוואָרען פון פאָלק.

די דאָזיגע גענעראַלען האָבן געבראָכען זייער שבועה, האָבן פאַרראַטען זייער לעגאַלע רעגירונג, האָבן אַרויסגעגנבעט די האַרמאַטען, די ביקסען, און די אַעראָפּלאַנען ביי דער לעגאַלער רעגירונג און באַפאַלען די רעגירונגס־סאָלדאַטען צו ברעכען זייער שבועה און קעמפען געגען זייער אייגענער רע־גירונג.

די דאָזיגע בראַווע גענעראַלען, די דאָזיגע גרויסע פּאַטריאָטען און נאַציאָנאַליסטען האָבן געבראַכט האַלבע ווילדע אַפריקאַנער און שיקען די אויסגע־שעכטען אויף זייער האַלב ווילדען אופן זייערע מיט־ערע שפּאַנישע ברידער.

צו אַזאַ נבלה איז מען אין אונזערע צייטען אפילו נישט דערגאַנגען.

מיר לעבען אין א וויסטער צייט פון בירגער־קריג. בירגער־קריגען זענען מאַדערנע פּאָליטישע ערשיי־נונגען, איצט ווייסען מיר, אַז אַ בירגער־קריג איז אַ מלחמה. מיר ווייסען נאָך מעהר, א בירגער־קריג איז גרויזאַמער, ביטערער און פאַרביסענער פון א גע־וועהנליכער מלחמה.

אין א בירגער־קריג טרעטען אַרויס אמתע שונ־אים, שונאים פון דורות, שונאים, וואָס מען קען פּיים נאָמען און אין פּנים,

אין א געוועהנליכער מלחמה האָבען די סאָלדאַ־טען פון איין לאַגער לחלוטין גאָר נישט קעגען די סאָלדאַטען פון דעם אַנדערען לאַגער, זיי האָבען זיך קיין מאָל נישט באַגעגענט אין לעבען און קענען נישט איינע די אַנדערע.

אין א בירגער־קריג ווייסט מען גענוי וועמען מען האָט פיינט און פאַר וואָס מען האָט פיינט.

די פיינדשאַפט צווישען גרופּעס אין איין פאָלק איז אַן'אַלטע. זי ציהט זיך פון דורות. זי קנוילט זיך אין האַרצען. ליגט זיך דאָרט אָפּ און וואַרט אויף דעם ריכטיגען מאָמענט אַרויסצופלאַמען.

א שפּאַנישער פּויער קעמפט פאַר אַ שטיקעל ערד, דער שפּאַנישער פּריץ קעמפט פאַר מעהר פאַר־דינסט. און דער פאַבריקאַנט — פאַר קלענערע שכירות.

דאָ קעמפען אמתע מענשען פאַר עפּיס רעאַלעס.

אָבער עס האָט נאָך אין ערגעץ נישט פּאַסירט, אַז איין צד זאָל דינגען פרעמדע האַלב ווילדע מענ־שען און שיקען זיי געגען דעם אַנדערען צד.

א בירגער־קריג איז אַן'אינערליכע אָנגעלעגענ־הייט פון א פאָלק. דאָ קריגען זיך ברידער פאַר א י'ושה און זייטיגע, בפרט נאָך ווילד פרעמדע טאָר מען נישט אַריינשלעפּען.

אָבער די בראַווע שפּאַנישע גענעראַלען פראַנקאָ און דע מאָלאַ האָבען עס געטון...

און דאָס איז נאָך נישט אַלץ. מיר קומען איצט צו א טאַט מצד די שפּאַנישע גענעראַלען, וואָס ווערט אין אַלע שטראָף־געזעצביכער באַצייכענט ווי דער העכסטער פאַרראַט, ער הייסט מאַקום הויך־פאַרראַט.

ווי עס איז איצט פעסטגעשטעלט געוואָרען, האָר בען די בראַווע שפּאַנישע גענעראַלען זיך פריהער פאַרבונדען מיט פרעמדע מלוכות. זיי האָבען זיך פאַר־בונדען מיט דייטשלאַנד און איטאַליען און זיך בא־וואָרענט מיט זייער הילף.

דאָס איז העכסטער פאַרראַט.

אין יעדען שטראָף־געזעצבוך ווערט אַזאַ פאַרראַט באַשטראָפט מיט דער העכסטער שטראָף — מיט טויט. קיין גרעסערע שטראָף, וואָס זאָל זיין פּראָפּאָר־ציאָנעל צום פאַרברעכען, האָבען מענשען נאָך נישט אויסגעקלערט.

האָבען מיר דאָ א פּשוטען פאַל: א רעגירונג, א לעגאַלע רעגירונג, האָט שוועריגקייטען זיך אַנ'עצה צו געבען מיט א באַנדע פאַרברעכער און פאַררעט־טער, ווענדט זי זיך צו די שכנישע רעגירונגען, מיט וועלכע זי איז אין גוטע האַנדעלס־באַציהונגען, אַז זיי זאָלען איהר פאַרקויפען געווער פאַר איהר גוט געלד, ווייל די באַנדע פאַרברעכער און פאַררעטער האָבען צוגעגנבעט איהרע געוועהר־רעזערווען.

האָבען זיך אָבער די מיליטערישע באַנדיטען בא־וואָרנט מיט דער סיטואַציע, מיט דער פריינדשאַפט און מיט ממשותדיקער הילף פון צוויי פאַשיסטישע רעגירונגען.

ווערט דער גרעסטער פאַרברעכען פון די שפּאַני־שע גענעראַלען זייער רעטונג.

די וועלט דערשרעקט זיך, און זי מאַכט א טשר, פרום פּנימעל —

זי איז נייטראַל, נייטראַל, זי וועט זיך נישט מי־שען, זאָלען זיי דאָרט אויסקעמפען זייערע קריגערייען.

און מיט חשם אַנערקענט די וועלט די באַנדע פאַררעטערישע גענעראַלען; זי מאַכט זי פאַר א לע־גאַלען צד, פאַר א גלייכען צד ווי די לעגאַלע רעגירונג.

און דייטשלאַנד, איטאַליע קאָמעדיע פלעכט זיך ווייטער.

די וועלט ווענדט זיך צו דייטשלאַנד און צו איטאַ־ליען און בעט זיי אויך אַריין אין חברה אוהבי־ניי־טראַליטעט.

יענע קווענקלען זיך, אָבער זיי גייען אַריין אין חברה, זיי האָבען שוין אָפּגעטון אַלץ פאַר דעם...

אָבער די מאָדערנע־געשיכטע וועט ווייטער פלעכ־טען איהרע באָבע־מעשיות וועגען העלדישע, וועגען טריישע, עהרליכע א... כבודיגע גענעראַלען ווי פרי־הער.

דאָס פיינסטערע פאָלק דאַרף האָבען שפּייז פאַר זיין מוח...

העד שקר און איינביטער.

ש. שאַיעוויטש

דאַרף־ג"יער

זייערע בערד ווי וואָלקענס האַרבסטיגע,
גרוי־צעפּלאַשעט און פאַרוויינט,
זייערע אויגען קוקען מיט פיל פּחד,
און בטחון דאָך אין זיי — שיינט.

און די זומערס פעדערן זיי זיך פאַר דער זון און ראָזע נעפּלען
שפּילען זיך ווי קרוינען אויף זייערע גרויע קעפּ,
און אין שנייאיגע בעגינענס כאַפּען זיי אַריין בהשכמה
סידראָווענען און לייגען איינס־צוויי טלית און תפילין אָפּ.

און מיט שטילע טריט אין שווערע ליימיגע שטיוועל
ציהען זיי מיט ברויט אַ פּענעצל איבער דערפער און פּויערישע כאַטעס
און זיי קויפען־אויף צעשאַסענע פוקסען,
האָזען, ליין און שמאַטעס.

און אַז זיי טרעפען זיך גאָרנישט צו קויפען,
גייען זיי צוריק אַהיים פאַרשעמטע אָהנע ווילען
און זיי מורמלען גיך אויף אויסווייניג
מנחה, מעריב און אַ קאַפּיטעל תהילים.

און ווען זיי בעגעגענט אַ כוליגאַן אינם וועג,
זאָגען זיי פלינק ווידוי און עס ציטערן זייערע בערד:
— זאָל כאָטש זיין פון אַ דיין האַנט די גוטע, ליבער גאָט —
און נישט פון קיין מענשענס — אויב דאָס לעבן איז נישט מער בעשערט...

דער כוליגאַן טשעפּעט זיי, בעוואַרפט מיט שטיינער און ער שלאָגט זיי,
און די אויגען די ערליכע שמייכלען אומעטיג ווי אין זיסען טרוים,
און אַז אים פערגלוסט אַ שפּאַס זיך—הענגען זיי אין וואַלד אויף אַ סאָסנע
בוים
אָדער ליגען שוין אין טייכעל און עס זידט נאָך זיי אַ מאַרמאָרנע מצבה
— דער ווייסער שוים.

זייערע בערד ווי וואָלקענס האַרבסטיגע
גרוי־צעפּלאַשעט און פאַרוויינט
זייערע אויגען קוקען מיט פיל פּחד
און בטחון דאָך אין זיי — שיינט...

(געשריבען אין 1936 אין טאָג פון דערמאָרדען צוויי יודישע דאָרף־גייער)

„מרים'ס באַרג"

(אַ פאָלקס־מעשה לכבוד הושענא־רבא)

פון ה. לעווין

געגענאיבער אונזער הויז אויף יענער זייט ג"י, האָט זיך צו די סאַמע וואָלקענס אַפּוירגעריסען אַ ריזיגער באַרג, וועלכער האָט בעווונדערס אויף אונז, קינדער, אָנגעוואָרפען אַנ'אימה צוליב זיין אויסטערלישען נאָמען — „מרים'ס באַרג". זומער־צייט פלעגען צופּוסענס פון'ם באַרג זיך פּאַשען די קיה און; די ציגען פּינ'ם שטעטעל, און העכער, כמעט ביים סאַמע שפּיץ, האָבען אומהיימליך אַרויס־געסטאַרטשעט שווערע חורבות. פון עפּעס אַ פאַרצייטיגען שלאָס. וואוהין נישט יעדער האָט גע־האַט די דרייסט און די זכיה אַרויפצוקומען, ווייל מ'האָט געשמועסט, אַז דאָס אָרט איז פאַרכישופט...

פון וואַנען קומט צו דעם דאָזיגען באַרג אַזאַ אויסטערלישער נאָמען, האָט קיינער אין שטעטעל נישט געוואוסט, און זייט כ'געדענק זיך אַלס קינד, האָט מיך תמיד אינטערעסירט די דאָזיגע פראַגע ביז די איז איינמאָל מיר פאַרענטפערט געוואָרען.

געשעהן איז דאָס אַזוי:

די עובדה צו בעזאָרגען דאָס גאַנצע שטעטעל אונזערס מיט הושענות און אויך מיט „ערבות" צו אתרוגים איז געלעגען אויף אונזער אַלטען שמש פון ביה"מ „משניות" ר' בנימין איטשע ז"ל, וועל־כער פלעגט צוליב דעם זוך אויפשטיין כלחך השור ווי נאָר ס'הויבט אָן שאַריען אויף טאָג. מיר איז גע־ווען זעהר נייגעריג צו וויסען, פון וואַנען נעמט עס דער שמש אַזעלכע מהודרהדיגע ערבות, וועלכע האָבען געהאַט אַ שם אין אונזער גאַנצער געגענד; האָב איך מאַקע חשק געהאַט אַ חלק צו נעהמען אין דער מצוה, אָבער יויפיל כ'פלעג נישט צושטיין צו ר' בנימין־איטשען, ער זאָל מיך מיטנעהמען, האָט ער נישט געוואָלט פון דעם הערען — ער האָט מורא געהאַט ס'זאָל נישט נתגלה ווערען דער סוד...

כ'האָב ד' ריבער בעשלאָסען אָפּצוהיטען דעם שמש פאַרטאָג, ווען ער גייט אַרויס אויף זיין „הושענות־פאַנג". אַ געלעגענהייט דערצו האָט זיך מיר אויך בקרוב געמאַכט.

די גאַנצע וואָך פון שמחת בית־השואבה פלעגט מען זיך ביי אונז נוהג זיין אויף־צו־זיין גאַנצע נעכט אין שוהל, כ'האָב זעהר לייכט גע־פועלט ביים טאַטען, ער זאָל מיך מיטנעהמען אין שוהל. ווען אינדרויסען האָט גענומען עט־דאָס שאַר־יען אויף טאָג, האָב איך פלוצלונג בעמערקט, ווי אונזער שמש נעהמט זיין גראָבען שטעקען און לאַמטערן און לאָזט זיך צו דער טיר. כ'האָב זיך אומבעמערקט אַרויסגעשלייכט פון שוהל און בע־נומען באַכגיין איהם טריט ביי טריט. ר' בנימין־איטשע האָט פערקערעוועט צום טייכעל און אַרי־בערגעהענדיג פאַמעליע דורך דער „קלאַדקע" אויף דער אַנדערער זייט, האָט ער זיך באַלד פאַרנומען באַרג־אַרויף, בעלייכטענדיג זיך דעם וועג מיט זיין לאַמטערן און אָנשפּאַרענדיג דיך אויף זיין גראָבען שטעקען מיט'ן אייזערנעם שפּיץ.

כ'האָב פלינק געקראַבקעט זיך נאָך איהם, פוידענדיג אויף אַלע פיר און סטאַרענדיג זיך נישט צו מאַכען קיין איבעריגען שאָרך, כדי נישט אַרויס־צוגעבען זיך. ס'האָט אַ היבשע ווילע אַזוי געדויערט ביז מיר האָבען דערגרייכט די חורבה, דאָ האָט דער שמש אויסגעטון פון זיך זיין קאַפּאָטע, פאַרשפּרייט איבער'ן גראָז און פון די אַרומיגע קשאַקעס גע־נומען רייסען די דינע ערבות־צווייגלעך. ר' בנימין־איטשע האָט געטון זיין אַרבייט פּאַמעליך, נישט גע־אייל'ט און, פערנעמענדיג זיך וואָס אַמאָל טיפער אין די קשאַקעס, האָט ער יעדעס מאָל מיטגע־בראַכט אַ פרישען הויפען פון די צאַרטע צווייגלעך מיט בעגילדעטע בלעטלעך.

דערווייל האָט זיך אין מזרח־זייט פון הימעל פּאַוואָליע גענומען אָנציבדען אַ פייערדיג ראָד, וועל־כעס איז מיט יעדער רגע אַלץ רויטער געוואָרען און פלוצלונג איז א געדיכטער סנאָפּ ליכט געפאַ־לען אויף דער חורבה, פון וועלכער ס'האָבען זיך גענומען פאַרשפּרייטען אומהיימליכע שאָטענס איי־בער דעם משופּעדיגען באַרג. ווען ר' בנימין־איטשע האָט זיך ווידער בעוויזען פון די קשאַקעס מיט אַ פרישען פּעקעל הושענות, איז ער געבליבען שטיין אַ פערגליווערטער, דערזעהענדיג מיך. ער איז צד־ערשט בלאַס געוואָרען, נאָכדעם צינטער־רויט און האָט גענומען עפּיס גייז מורמלען, אַזוי אַז אין דעם מאָמענט האָב איך חרטה בעקומען אויף דער גאַנ־צער מעשה...

ר' בנימין־איטשע איז אָבער באַלד צו זיך גע־קומען און, געטופּטריגט מיר אַ צייכען מיט'ן פינגער כ'זאָל צוגיין, האָט ער געזאָגט:

— קומען קמוט דיר שמיץ פאַר אַזאַ מעשה, אָבער דו ביזט אַ וואויל יונגעל און איך בין דיר מוחל. דערפאַר זעץ זיך און העלף מיר בינדען די הושענות...

זיצענדיג אַזוי און בינדענדיג די הושענות איז ר' בנימין־איטשע אינגאַנצען אָפּגעגאַנגען פון כעס, און ער האָט מיר פערטרויט פאָלגענדע מעשה:

* * *

— די זעהסט אָט די חורבה — האָט ר' בנימין־איטשע אַ פּיהר טוענדיג מיט דער האַנד אין דער ריכטונג פון די שטייבערנע חורבות, אָנגעהויבען זיין געשיכטע דערציילען: — אויף דעם־אָ אָרט איז מיט פיל־פיל יאָהרען צוריק געשטאַנען אַ מעכטיגער שלאָס. האָט אין אָט דעם שלאָס, ווי מיין זיידע ע"ה פלעגט דערציילען, געוואוינט אַ ריי־כער דוכוס, נישט בעקלאָגט אָבער אויף זיין גרויסען רייכקייט, האָט דער דוכוס אָך נישט אויפגעפיהרט אַזוי ווי אַלע דוכסים, נישט איינגעאָרדענט קיין בע־לער און קיין הוליאַנקעס אין זיין שלאָס, נאָר איז יומם ולילה געזעסען איבער זיינע ספרים און כתיבם און ווי נאָר אויפ'ן הימעל פלעגט זיך בעוויזען דער ערשטער שטערן, פלעגט ער אַוועקגיין אין דעם שטעטעל און פלעגט ביז בעגינען אַרומבלאָנקען איינער אַליין איבער איהרע שמאָלע און געדרעהטע געסלעך נאָך וואָס איז ער אהערגעגאַנגען, וואָס האָט ער דאָ געזוכט — דאָס האָט קיינער נישט גע־וואוסט. לאַנג, זעהר לאַנג האָבען די מקורבים פון דעם דוכוס זיך געבראָכען דעם קאָפּ איבער אָט דעם רעטעניש, אָבער אַלץ נישט געקענט משיג זיין; ביז איינעם פון דעם דוכוס'עס דינער איז סוף־כל־סוף געלונגען צו געפינען דעם פּתרון צו דעם דאָזיגען רעטעניש.

אין אונזער שטעטעלע האָט אין יענער צייט געלעבט ר' חנן דער פרנס חדש, וועלכער האָט זיין איינגענס געהאַט איין איינציגע טאָכטער — מרים האָט זי געהייסען — אַ וואונדערליכע יפת־תואר. האָט זיך דער דוכוס ביז משוגעת פערליבט אין דעם יודישען מיידעל און פלעגט יעדע נאַכט אַרומ־בלאָנקען אונטער די פענסטער פון איהר הויז, אין דער האָפענונג, צו כאַפּען אַ בליק אויף איהר.

— ס'אַרא שוטה ער איז, דער דוכוס — האָבען געשמועסט צווישען זיך זיינע דינער, — וואָס צערעמאָניעט ער זיך אַזוי מיט דער „זשי־דובקע"? ניעכאַי וואָלט ער אונז אָפּגעגעבען אַ יע־פעהל און מיר וואָלטען דאָך די „זשידובקע" איינז אין צוויי אַרויסגעגנבעט און ער וואָלט זיך גע־קענט מיט איהר גליקליך לעבען אין זיין שלאָס...

דער דוכוס האָט אָבער געוואוסט, אַז דאָס אַוועקנעמען מיט געוואַלד דאָס געליבטע מיידעל פון איהר הויז, וואָלט געווען אַ טויט־קלאַפּ פאַר איהר אַלטען פאָטער און די גוט הארץ האָט איהם נישט דערלויבט צו בוידען זיין איינציגע גליק אויפ'ן אומ־גליק פון אַנדערע...

ויהי היום איז געקומען צו לויפען אין שלאָס אַ פערבלוטיגטער יונגעל און, פאַלענדיג דעם דוכוס צו די פיס, האָט ער אויסגעשריגען:

— אדוני דוכוס! אויף דעם שטעטעל זענען אָנגעפאַלען היידאַמאַקעס, האָבען דערהרגעט דעם אַלטען חנן און אַוועקגעשלעפּט מיט זיך זיין טאָכטער.

— צום געוועהר און אויף די פערד! — האָט גישט מיט זיין קול אויסגעשריגען דער דוכוס און ווי פייל אויסען בויגען אַוועקגעפלויגען אויף זיין ווילדען פערד אין שטעטעל. דאָ האָט דער דוכוס מיט דער הילף פון זיינע דינער פאַרטריבען די היי־דאַמאַקעס און, גוואַלדיגע מרים'ן אַ באַקעטע און פאַרחלשטע, האָט ער זי אַוועקגעפיהרט צו זיך אין שלאָס.

דער דוכוס האָט געשיינט פאַר גליק, וואָס זיין חלום — די שעהנע מרים איז ענדליך צו זאַמען מיט איהם אין שלאָס. זיין גליק האָט אָבער נישט לאַנג געדויערט.

קומענדיג צו זיך פון דעם איבערגעלעבטען און אַרומקוקענדיג זיך וואו זי געפינט זיך, האָט די שעהנע מרים גענומען שטאַרק בענקען נאָך איהר היים און פאָטער און איז אַרומגעגאַנגען אַ מרה־שחורה'דיגע, אַ מעלאַנכאָלישע. ס'האָבען נישט געהאָלפען די צאַרטע רייד פונ'ם גוטען דוכוס און די גרויסע ליבע וואָס ער האָט איהר אַרויסגעוויזען — מרים האָט פון טאָג־צו־טאָג אַלץ מעהר געצאַנקט ביז איינמאָל, ווען דער דוכוס איז נישט געווען אין שלאָס, האָט זיך די שעהנע מרים אַרויסגעוואָרפען פון פענסטער און איז געבליבען ליגען אַ טויטע אויפ'ן אָרט.

גרויס איז געווען דער צער פונ'ם דוכוס יען ער האָט זיך געליבטע מרים געפונען טויט. דריי טעג און דריי נעכט האָט ער געוויינט און גע־קלאָגט נאָך איהר. מיט גרויס מיה איז געלונגען די דינער אָפּצורייסען דעם דוכוס פון דער טויטע מרים. אויפ'ן פערטען טאָג האָט מען דער שעהנער מרים אָנגעטון איהרע שעהנסטע קליידער און ציה־רונג, וואָס דער דוכוס האָט איהר געגעבען, און מקבר געווען מיט גרויס פּאַראַד אין הויף פון שלאָס.

דער דוכוס האָט נאָך דער מעשה צוטיילט אַלע זיינע אוצרות צווישען זיינע דינער און קנעכט און אַפּלאָזענדיג זיי אויף אַלע פיר זייטען, איז ער אַליין פערשוואונדען, מ'ווייסט נישט וואוהין. דער שלאָס איז פון דעמאָלט אָן געבליבען אַ פוסטער און פערלאָזען. בלויז עלענדע קעץ און הינט האָבען דאָרט נאַכט אין נאַכט געלאָזט הערען זייערע מאָדנע־דיגע קאָנצערטן...

און אין פיל־פיל יאָהרען אַרום — אַזוי האָט ר' בנימין־איטשע פערענדיגט זיין אויסטערלישע געשיכטע — איז דאָס קבר פון דער שעהנער מרים פערוואַקסען געוואָרען מיט די זעלטענע קשאַ־קעס, פון וועלכע נאָך מיין זיידע ע"ה פלעגט דאָ אויפקלייבען די שעהנע ערבות צו אתרוגים.

* * *

די זון איז שוין געווען גאָר הויך ווען ר' בנימין־איטשע האָט פערענדיגט זיין מעשה. מיט אַ שווער געמיט האָבען מיר פערלאָזט דאָס וואונ־דערבאַרע אָרט, וועלכעס האָט ביי דעם פאָלק בע־קומען דעם אויסטערלישען נאָמען „מרים'ס באַרג".

געשיכטע פון יודען אין לאדז

די ראָל פון לאָדזער יודען אין פערשידענע געביטען פון דער אינדוסטריע און מלאכה

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

אין דער לאָדזשער דערנער - אינדוסטריע האָבען די יודען נאָך אין 1821-טען יאָהר געשפּילט א דאָ-מינירענדע ראָל (10 יודען און 4 קריסטען) אָבער בהדרגה פערלירען זיי זייער איבערוואָג אויך. אין דעם טייל אויף אַזוי פיל, אַז אין 1862 מאַכען זיי אויס א נישטיגען טייל, צווישען די מענשען, וואָס זענען אין דעם געשעפטס-טייל בעשעפטיגט (158 קריסטען און 32 יודען; פון צווישען 9 פאַכען אין דער בראַנזשע זענען נאָר יודען אין 1862, און 4 פון זיי געווען פערטרעטען (מילנערס בעקערס, לע-קעך-בעקערס און קצבים). פון עטליכע בראַנזשעס זענען יודען אינגאַנצען אַרויסגעשטויסען געוואָרען, ווי למשל, פון בראָנפען-ברויערייי, אין אַנדערע גע-ביטען ווידער, ווי למשל, אין בעקערייי און קצבות, זענען זיי געווען בעגרענעצט נאָר אויף דעם יודישען קאָנסומענט: אין קצבות צוליב כשרות-טעמים און אין בעקערייי צוליב די רעוויר-בעגרענעצונגען, וועל-כע האָבען זיי נישט ערלויבט צו עפענען קיין גע-ביטים, האָט די אָפגעלעגענהייט פון די יודישע קראַר שטאַט. ביי אַזאַ דערנער-אַרטיקעל, ווי עס איז גע-ביטים, האָט די אָפגעלעגענהייט פון די יודישע קאָר-מען פון דער ניי-שטאָט, אוממעגליך געמאַכט יעדען מין קאָנקורענץ מיט די קריסטליכע בעקערס.

דאַגעגען איז מיט דער צייט געוואַקסען די ראָל פון יודען אין דער מעטאַל-אינדוסטריע. הגם אין 1861-טען יאָהר זענען אין 6 צווייגען פון דער מע-טאַל-אינדוסטריע אינגאַנצען קיין יודען נישט גע-ווען, האָבען זיי דאָך נאָך אין די 30-ער יאָהרען זיך איינגעבירגערט אין עטליכע צווייגען און אַנדערע, ווי למשל. קאָרשמידערייי, סטעמפּעל - מאַכערייי, שפּילקע-מאַכערייי א. ד. גל. האָבען זיי אויסשליסליך פערערשט. אָבער דאָס זענען געווען ווייניגע אַר-ביטים - אַנשטאַלטען, וועלכע מ'האָט געקענט אויף די פינגער איבערציילען.

זעהר אָנזעהעוודיג איז געווען דער יודישער אַנ-טייל אין דעם קאָמוניקאַציע און טראַנספּאָרט-ווע-זען, סיי אַלס אונטערנעהמער, סיי אַלס אַרבייטער. אין יאָהר 1861 האָט 8 און 3 צעהנטעל פּראָצענט פון גאַנ-צען לאָדזער טראַנספּאָרט זיך געפינען אין יודישע הענט. די יודישע בעל-עגלות האָבען געהאַט א בע-דייטענדיגע איבערוואָג איבער די קריסטליכע (אין 1862 זענען געווען 30 יודישע בעלי-עגלות און 8 קריסטליכע). אויך דאָס טרעגער-פאַך איז אויס-שליסליך אין יודישע הענט (אין 1862 זענען געווען אין לאָדז 15 טרעגערס און אַלע — יודען). זייט די 40-ער יאָהרען, שטויסען מיר זיך אויך אָן אין לאָדז אויף יודען, וואָס זענען בעשעפטיגט אין עטליכע בראַנזשען, וואָס זענען בעצייכענט געוואָרען מיט'ן כלל-נאָמען „שוואַרצע אַרבייט".

— אין דער לאָדזער בוי-אינדוסטריע האָבען יו-דען געשפּילט א בעשיידענע ראָל, א בעדייטענדיג בער-שיידענערע, וויפיל מען האָט געקענט דערוואַרטען פון זייער פּראָצענט - פערהעלטניש, צווישען דער לאָדזער בעפעלקערונג זייער אַרבייט איז בעשטאַנען נאָר אינם פונאַנדערבוי פון דער אַלטשטאָט, עטליכע פונקטען אויף דער נייעשטאָט און די קאָלאָניזירונג פון באַלוט, די סיבה פון דעם אַזוי קנאַפען יודישען אַנטייל אינם שטאָט-פונאַנדערבוי, איז געווען די קריסטליכע בעטרעגיצונגען, וואָס זענען אָנגעווענדעט געוואָרען לגבי יודען און די אויסגעשפּראָכען פּראָ-טעקציאָנעלע פּאָליטיק פון דער מאַכט בנוגע דער בוי-בעוועגונג פון די דייטשע אימיגראַנטען.

רעאַסומירענדיג די איבערשטע אויספיהרען קען מען פעסטשטעלען, אַז די פּאָזיציע פון יודען אין דער לאָדזער אינדוסטריע און מלאכה, איז געווען אַנ'איינזייטיגע: אויף 60 פּראָדוקציע-טייל'ען, וואָס האָבען אין 1861 עקזיסטירט אין לאָדז, זענען יודען געווען פערטרעטען נאָר אין 29; אָבער לגבי 1821, ווען אויף 15 פּראָדוקציע-טייל'ען זענען יודען געווען פערטרעטען נאָר אין 5, איז עס שוין געווען א גע-וואַלדיגער פאָרשריט. יודען האָבען סך בעדייטענדיג אויסגעשפּרייט זייער פּאָזיציע אין דער אינדוסטריע און מלאכה, ווי מיט 40 יאָהר צוריק. דער טעמיטער פּראָצענט פון דער יודישער בעפעלקערונג, וואָס איז געווען בעשעפטיגט אין דער אינדוסטריע און מלאכה האָט, וואָס אַנ'אמת זיך נישט פערגרעסערט, פער-קעהרט, האָט זיך נאָך אַביסעל פערקלענערט, במשך די יאָהרען 1821—1861, דערפאַר אָבער איז איינגע-טרעטען א גרויסע פּראָגרעסיווע - דיפערענציאַציע אין די ריהען פון דער יודישער טעטיגער בעפעלקערונג אין חנר אינדוסטריע און מלאכה און א דעראָבערונג פון אַנגאַנצע ריהע נייע פאַכען.

דאָס פערגרעסערן זיך פון דער צאָהל מלאכות און אינדוסטריעלע פאַכען, וואָס זענען בעאַרבייט געוואָרען פון יודען אין לאָדז, שטייט אין אַנ'ענגען צוזאַמענהאַנג מיט דער אַלגעמיינער שטאַרקער ווירט-שאַפטליכער אַנטוויקלונג פון דער שטאָט; פון דער צווייטער זייט ווידער, איז די פאַכען-פערבעסערונג א פּועל-יוצא פון דער לויזער-געוואָרענער צעכען-קייט, וואָס האָט אַביסעל נאָכגעלאָזט דורך דער רע-גירונג פון קעניגרייך און דורך דער ליבעראַלער אין דעם געביט געזעצגעבונג, וואָס האָט דערלאָזט צו דער אַנטוויקלונג פון דער אויסערצעכישער אויסאַרבייטונג. די ווירטשאַפטליכע יודישע עקספּאַנסיע אויפן מלאכה-פעלד, האָט אַרויסגערופען — ווי די יודישע עקספּאַנסיע אין טעקסטיל - געביט פערטיידיגונגס-בעוועגונגען מצד די קריסטליכע בעלי-מלאכות און סמנים פון נישט-צופרידענקייט, וואָס זענען ביי פער-שידענע געלעגענהייטען אַרויסגעוויזען געוואָרען. אָבער בעת, ווען אין פערשיידענע אַנדערע שטעט פון קעניגרייך, זענען צווישען די צעך-בעלי-מלאכות און פריי-פּראַקטיצירענדיגע „פּושערס" (על פּי רוב יו-דען), אָנגעגאַנגען פערביטערטע קאַמפען אויף פער-שידענע פּראָדוקציע - געביטען, האָט אין לאָדז, די הויפּט-מלחמה זיך גרופירט נאָר אויף איין שטח, אויף דעם ווירכטיגסטען אין דער שטאָט — אויפן שטח פון דער טעקסטיל - אינדוסטריע.

***

א. יאָאַכימאָוויטש

ס'האָט א זון פערבלאַנדזשעט...

ס'האָט א זון פערבלאַנדזשעט,
אין אונזער גאַס...
האָבען קינדערלעך א ווײַלע
מיט זון געשפּאַסט.
האָבען קינדערלעך א ווײַלע
מיט זון געשפּאַסט:
צעפּראַלט טיר און פענסטער,
עפענט ווי עס פּאַסט.
לאָזט אַרײַן די זון, לאָזט
אַרײַן אַ גאַסט...
לאָזט אַרײַן די זון, לאָזט
אַרײַן א גאַסט...

האָט זון געטון א שימער,
אויף פייכטע ווענד....
געוואָרען טונקעלער אין שטוב,
נאָכן זינען בלענד...
געוואָרען טונקעלער אין שטוב,
נאָכן זינען בלענד...
ס'האָט א זון פערבלאַנדזשעט,
אין אונזער גאַס...
האָבען קינדערלעך אַ ווײַלע,
מיט זון געשפּאַסט.
האָבען קינדערלעך אַ ווײַלע,
מיט זון געשפּאַסט.

אוי, האָט מען זיי געהלאַפּט!...

בעזוך ביי אונזערע „אָפּגעקלאַפּטע הושענות"...

פון י. אַבערזשאַנעק

באַלד נאָך דער „שלאַכט", בין איך אוועק אויפן „שלאַכט-פעלד", א קוק טון וואָס עס מאַכען און ווי עס פיהלען זיך אונזערע „אָפּגעקלאַפּטע הושענות".

קומענדיג אויפן אָרט פון דעם הושענא-קלאַפּערייי האָט זיך פאַר מיינע אויגען פאָרגעשטעלט א „שרעק-ליך ביילד". בערגער מיט בלעטלעך און צווישען זיי — די „אָפּגעקלאַפּטע הושענות". אין יעדען ווינ-קעל — אַנ'אַנדערע „אָפּגעקלאַפּטע הושענא". אָפּגע-קלאַפּט און אָפּגעפּליקט פון אַלע זייטען. בלויזע ריט-לעך געבליבען. נישט צו דערקענען זיי. א רחמנות געפעך געווען צו קוקען, ערשט נעכטען געשטאַנען אין גרויסען. יעדער בעזונדער א „הדר" געווען, גע-וואַרט מ'זאָל איבער איהם א ברכה מאַכען, און איצט? איצט ליגען זיי נעבעך צווישען די אָפּגעקלאַפּ-טע בלעטלעך. אָפּגעקלאַפּטע, אָפּגעפּליקטע, געפאַר-לעגע, ענטוישטע און בעליידיגטע, האָפענונגסלאָזע — נאָט, פאַרוואָס קומט עס זיי ?...

צוקוקענדיג זיך נעהנטער, האָב איך זיי אַלע דער-קענט. איינציגווייז זענען זיי — נאָך די שווערע קלעפּ — געקומען צו זיך, און זיי האָבען גענומען אַראָפּרע-דען זיך פון האַרצען. די ערשטע האָט זיך פאַר מיר פאָרגעשטעלט

די אָפּגעקלאַפּטע הושענא „למען נצחך".

— „דאָס בין איך, די הושענא „למען נצחך". זעהען זי, וואָס די לייטע, פּשאַקרעוו, געמאַכט האָבען. איך וואַר זיכער, דאָס איך יעשטשע הוואַך פּאָטשאָנג-נע, מיין מאַנדאַט וואַר דאָך פעלזען-פעסט. ניכט וואָהר? נו, זעהען זי, אין וועלכען מעמד איך בעפינדע מיך!... מיינע לייטע האָבען מיך זאָלאַנגע גע-קלאַפּט, ביז... איך איינע אָפּגעקלאַפּטע הושענא גע-בליבען — קרייז דאָנערוועטער נאָכאַמאָהל!....

איך האָב בעטראַכט א צווייטע „אָפּגעקלאַפּטע הושענא", וואָס איז געלעגען אין א ווינקעל און גע-מורמעלט.

— ווער זענט איהר?

— איך בין די

הושענא למען בריתך

איהר קענט מיך נישט? דאָס האָבען מיינע אייני-קלעך זייער ליבען „זיידע" פעררראַטען.

— איך שווער אייך, אַז איך האָב נישט געוואָלט זיין קיין שלוח ציבור. נאָר דאָס פאָלק!... די מאַסע — נישט געדאַכט זאָל זי ווערען!.. מיט כח האָבען זיי מיך אַרויסגעשטעלט. איך האָב נישט געוואָלט, איך בין שוין איינמאָל „געקלאַפּט" געוואָרען אין פריהערדיגען שטאָטראַט, צו וואָס נאָך אַמאָל קלאַ-פען? נו, האָב איך „רעזיגנירט" מיין בעשלוס, און מיך געלאָזט צורעדען.

— נו, זעהט, וואָס פאַר א פּנים איך האָב איצט. זעהט ווי אָפּגעקלאַפּט איך בין.

— נו, וואָס רעכענט איהר, זיידעשי, איצט צו טון?

— כ'וועל נישט האָבען קיין אַנדערע עצה, ווי צוריקצולויפען אין „זשעטעקא", פערכאַפּען דאָס פרעזידיום-בענקעל, און אויסלאָדענען מיין באַגאַזש „פרעמער-ווערטער"...

פון זיידען בין איך אוועק צו א דריטער „אָפּגע-קלאַפּטע הושענא". ווער איז דאָס דאָרט, אויסגעטרי-קענטע הושענא'לע?

— אהא, כ'דערקען איהר, דאָס איז די

הושענא למען דתך

ער האָט אויפגעשטעלט אויף מיר א פּאָר אויגען, א קראַנק-געטון ביים טערדעל און געזאָגט:

— יאָ, פּשיאַטשעלו, עס גייט נישט! דאַכט זיך אַנ'אויסגעהאַלטענער מענש, א סימן האָט איהר, אַז איך אַסימילירט מיך נישט. איך בין געווען א רוס און א רוס וועל איך בלייבען.

— אָבער וואָס קומט אַרויס, אַז איך האָב לע עליכם קיין מזל נישט, ס'איז געווען א צייט ווען איך האָב גע'ירשנט דעם דר. ראָזענבלאַט אין דער קהלה, אָבער ווי לאַנג האָט מיין גליק געדויערט? פון אסתר תענית ביז פורים. איצט האָבען מיינע געגנער אייך נאָך אויף מיר גרויסע אויגען.

— כ'בעט אייך, קוקט נישט אויף מיר, איהר זעהט דאָך, אַז איך בין איצט נישט פאַר אייך געדאַכט — אַנ'אָפּגעקלאַפּטע הושענא...

איך קוק מיך אַרום, און זעה ווידער א בעקאַנטע אָפּגעקלאַפּטע הושענא.

— ווער זענט איהר, פּאַניע? עפּעס א בעקאַנט פּנים.

— יאָ, יאָ, א בעקאַנט פּנים. דאָס בין איך, די

הושענא למען הודך

— איהר דערקענט מיך נישט? איך בין געווען דער „שפּיץ"-קאַנדידאַט פון די „עשר מכות"... איך האָב אָפּגעריכט דעם סדר און געשריגען:

— „דם", „דם". יעהען, זאָגט אַלע „ד-ם"! איך האָב געשריען: „ד ם" און די יודען האָבען גער געבען — מכות.

— נו, זעהט, ליבער פריינד, ווי די יודען האָבען מיך צורעכט געמאַכט!...

אוי וואָס זעה איך? ווער איז דאָס פּאַרעל, וואָס האַלט זיך אַזוי אָהנעט איינער צום אַנדערען? ווער זענען די צוויי הושענות?

— יאָ, יאָ, פרידערשי, דאָס זענען מיר די

הושענא למען גדלך ותפארתך

— יאָ, סי פּאַרטיג. מ'איז פאַרטיג ווי די באַרניגס. נישטאָ קיין דאַנקבאַרקייט ביי די בריטע קליינהענד-לער-מאַסען. מיר צעליינען זיי איביג אויף ראַטעס, און זיי צעלייטען אונז — צווישען די אָפּגעקלאַפּטע הושענות. איך, די „הושענא למען גדלך", און מיין חבר „למען תפארתך", וואָס האָבען מיר נישט גע-טון פאַר דעם קליינהענדלערטום! מיר האָבען זיך אַזויפיל יאָהרען געוואַלגערט אין דער לענג און אין דער ברייט. תמיד געשווימען אין דעם ים... פון רעקור-סען, פּאָדאַניעס און אָדוואָקאַטען. מיר האָבען דאָס קליינהענדלערטום און „האַלעמום" ווי געהעריג „אָפּגעשאַצט". נאָר זי, די קליינהענדלער - מאַסען קען אונז לייזער נישט אָפּשאַצען.

ביידע „הושענות" האָבען ביטער אָפּגעזיפצט. און איך האָב מיט זיי מיטגעזיפצט...

פון זיי בין איך אוועק צו אַנ'אַנדערער "אָפּגע-קלאַפּטע הושענא", וואָס האָט זיך די גאַנצע צייט פערהאַלטען רוהיג.

— ווער זענט איהר?

— אַנ'אַלטער בעקאַנטער, איך בין די

הושענא למען זכרך

— הע, ווי געפעלט איך אייך? א שיינעם תכלית פון מיר געמאַכט. מיין גאַנץ לעבען זיך בעמיהט צו בלייבען „פיין". גאַנץ לאָדז זאָגט, אַז איך בין פיין, אַפילו זאָגען אַז איך בין פיין, נאָר זיי, מיינע האַנדווערקער זאָגען, אַז איך בין פאַר זיי נישט „פיין"... א סימן האָט איהר דאָך, אַז זיי האָבען מיך אַזוי „אָפּגעקלאַפּט".

— אדרבא, זאָגט איהר אַליין, האָב איך מיר פער-דינט ביי מיינע האַנדווערקער, אַז איך זאָל איצט לי-גען דאָ צווישען די אַלע אָפּגעקלאַפּטע הושענות? פּאַסט דאָס פאַר מיר? איז דאָס פיין פון זייער זייט? אדרבא, זאָגט אַליין! איהר ווייסט דאָך יאָ, וואָס איך האָב אין לאָדז „געבויט", וויפיל „פּלענער" איך האָב געמאַכט — פון גאָרנישט!..

— אהא, ווידער א בעקאַנט פּנים, ווע ראַיז דאָס די „ אָפּגעקלאַפּטע הושענא"? כ'וואָלט געשוואוירען אַז דאָס איז...

— יאָ, געטראָפען, דאָס בין איך די

הושענא למען טובך

— אמת, איך בין נישט קיין לאָדזער געבוירענער איך בין א פּראַושקער, אָבער וויפיל האָב איך געטון פאַר די לאָדזער יודען? אַלס היגער ציוניסט, האָב געפּיאַסטעוועט... דעם פּרעזעס-שטוהל אין סוחרים-פעראיין, האָב „געקעמפט מיט היטלערן"... אין שטאָטראַט האָב איך יעהעס וואָרט „געוואוינען און געמאָסטען". איצט זענען געקומען מיינע איינענע חברים און האָבען מיך אויף אַזאַ פעררעטערישען אופן — אָפּגעקלאַפּט און אָפּגעפּליקט.

מיין לעצטען בעזוך האָב איך געמאַכט ביי אַנ'אָפּ געקלאַפּטע הושענא, וואָס האָט זיך די גאַנצע צייט געהאַלטען חוצפהדיג, הגם זי איז געווען אָפּגעפּליקט פון אַלע זייטען. א פערדראַרט טריקען היטעל, האָט זי נאָך אַלץ געשפּרינגען און געשיט פעך און שוועבעל.

— ווער זענט איהר, פריץ לעבען?

— איך בין די

הושענא למען פארך

— למען פארך? עפּעס אַנ'אומבעקאַנטער נאָ-מען.

— רעדט אַביסעל העכער, ווייל איך בין — „טויב".

— איהר זענט טויב? אהא, אַזוי, טויב זענט איהר, איצט ווייס איך שוין!

— יאָ, טויב בין איך, איך הער נאָר אויף איין אויער. אויף דעם אויער ווען מ'זאָגט „נעהם", און אויף דעם צווייטער אויער „געב" — הער איך נישט....

— כ'ווייס נישט, וואָס מ'האָט געוואָלט פון מיי-נע יאָהר. אַנגעשטשעפּעט זיך אין מיר. האָבען מיט מיר געוואָלט טון א „געלד-שידוך". זיי האָבען דען נישט געוואוסט, אַז איך בין „טויב", אַז מיט מיר איז א... „חום-שידוך"? ...

זענען זיי געקומען מיך גענומען אין דער אַרבייט אַריין, געקלאַפּט מיך און געשריגען:

— „קול מבשר". קול מבשר"..

—האָב איך מיך ביי זיי געבעטען ווי ביי גזלנים:

— יודען בני רחמנים, שרייט נישט „קויל", שרייט: „דיסקאַנטע! איינקאַסע! דשווייזען! טשעס! נאָכנאַהמע! שרייט אַפילו— זעקסמיסיעס! — אָבי נישט... „קויהל!"... ווייל „קויהל" „ראַזשעט" מיך!

האָבען זיי מיך געהערט ווי דעם קאַטער און גע-האַלטען אין איין שרייען:

— „קול מבשר, קול מבשר" — נאָר קויהל און קויהל!

— איך האָב געפיהלט, אַז איך פּלאַץ פון חרפּה. איצט זעהט איהר דאָך, אַז איך ליג דאָ „אַנ'אָפּגע-שלאָגענע הושענא".

— געוואַלד, וואָס האָבען די גזלנים געוואָלט פון מיר, האָבען זיי דען נישט געוואוסט, אַז—

— איך בין טויב?!...

דערמיט האָב איך געענדיגט מיין בעזוך ביי אונ-זערע „אָפּגעקלאַפּטע הושענות".

יצר-הרע האָט געוואָלט פֿאַרווערן די הקפות

מיט ר׳ לוי יצחק בערדיטשעווער

ער האָט זיך געהאַלטען פֿאַר אַ שותף פֿון בערדיטשעווער רב און געוואָלט אַ חלק פֿון זיינע מעשים טובים. - דערציילט פֿון אַן אַלטען זשאַבנער חסיד

פֿון מנשה אונגער

„שמחת תורה איז אונזערס אַ יום-טוב, — האָט ר׳ ירוחם אָנגעהויבען זיין חסידישען שמועס מיט די חסידים פֿאַר די הקפות, — ווייל דעם יום-טוב שמחת-תורה געפֿינט מען נישט אין דער גמרא, נאָר אין „זוהר“ פרשת פנחס ווערט דערמאָנט דער יום-טוב, און דער „בית-יוסף“ זאָגט בפירוש, אַז דער מנהג איז אַן אַשכנזישער, אַן „אונזערי-גער“, און מיר חסידים האָבען ערשט דעם יום-טוב אָנגעהויבען מקיים צו זיין ווי עס קער צו זיין. ווייל זיי די מתנגדים, פֿרייען זיך טאַקע מיט דער תורה, אָבער „שמחת-תורה“ איז דער טייטש, אַז די תורה זאָל זיך פֿרייען מיט דיר אויך, זאָל אויך פֿון דיר הנאה האָבען... נישט בלויז דו זאָלסט דיך פֿרייען מיט דער תורה...“

די חסידים האָבען אַלע געטרונקען לחיים און ר׳ ירוחם האָט אויסגערופֿען אַלע אושפיזין. די אַלע חסידים, וואָס האָבען געהאַט דעם נאָמען אברהם, האָבען צוערשט בעקומען משקה, דערנאָך איז געגאַנגען יצחק, יעקב. אַזוי האָט מען אויס-גערופֿען אַלע אושפיזין, ביז מען איז געקומען צו „דוד“, צו דעם לעצטען אושפיז, דערנאָך ערשט האָט ר׳ ירוחם געטיילט משקה אויך אַלע אַנדערע חסי-דים. מען האָט געטאַנצט.

און ווען מען איז שוין מיד געוואָרען פֿון טאַנ-צען, האָט מען זיך צוריק אַוועקגעזעצט ביי די טישען און ר׳ ירוחם האָט פֿאַמעלעכדיג אָנגע-הויבען מיט אַ חסידישען שמועס, ביז ער איז אַרויפֿ-געקומען אויף אַ חסידישער מעשה.

„אין דעם ספֿר „שפֿתי צדיקים“ ווערט גע-בראַכט אַ מעשה פֿון דעם הייליגען בערדיטשעווער צדיק ר׳ לוי יצחק, אַז ווען ער איז נאָך געווען ביי זיין רייכען שווער אויף קעסט, האָבען די שטאָט בעלי-בתים געוואָלט דעם שווער מכבד זיין מיט עפּעס. איז זיי איינגעפֿאַלען, אַז די בעסטע זאַך וועט זיין, ווען זיי וועלען דעם איידעם זיינעם ר׳ לוי יצחק׳ן, מכבד זיין שמחת תורה ביי די הקפֿות מיט „אתה הראית“.

האָבען די בעלי-בתים אין דעם דאָזיגען יאָהר מעהר נישט פֿערקויפֿט דעם „אתה הראית“, ווי דער מנהג איז געווען, נאָר זיי האָבען עס אַוועק-געגעבען ר׳ לוי יצחק׳ן. האָט ביי דעם יונגען ר׳ לוי יצחק׳ן זיך אַריינגעכאַפּט אַ ניצוץ פֿון גאוה אין זיין האַרצען און איז צוגעגאַנגען צום עמוד. די ווייבער האָבען זיך געשטופּט ביי דער טיר, די קינ-דער האָבען געהאַלטען פֿעהנער מיט ברענענדיגע ליכט אין דער האַנד, אַלע האָבען שוין אַרויסגע-קוקט, אַז ר׳ לוי יצחק זאָל אָנהויבען צו זאָגען „אתה הראית“. אָבער ר׳ לוי יצחק האָט זיך עפּעס צו שטאַרק געזוימט ביים עמוד, און יעדעס מאָל וואָס ער האָט גענומען דעם טלית אין דער האַנד אַריין, האָט ער איהם צוריק אַנידערגעלעגט און איז ווייטער אַזוי געבליבען שטעהען פֿערטראַכט עס האָט אַזוי געדויערט אַ פּאָר מינוט און ר׳ לוי יצחק האָט ווי דער געפּרובט נעמען דעם טלית אין דער האַנד אַריין און ווידער איהם אַוועק געלעגט.

דער גאַנצער עולם איז געשטאַנען און דער-שׂוהל און מיט אומגעדולד געוואַרט, און ווען זיי האָבען געזעהן, אַז ער הויבט אַלץ נישט אָן צו זאָגען אתה הראית, האָבען זיי פֿערשטאַנען, אַז ער קען נישט דאַווענען פֿאַר׳ן עמוד. האָבען זיי איהם נישט געוואָלט פֿערשעמען און האָבען צוגע-שיקט צו איהם דעם שמש, ער זאָל אַוועקגעהן פֿון עמוד, וועט מען אַמאַנדערן צושטעלען צו זאָגען אתה הראית.

ר׳ לוי יצחק האָט שוין געוואָלט אַוועקלעגען דעם טלית און צולאָזען אַן אַנדערן יוד. אָבער פּלוצלונג האָט ער זיך ווידער אָפּגעשטעלט און זיך פֿערטראַכט אויף אַ פּאָר מינוט. און דערנאָך האָט ער אַ זאָג געטאָן: „ביסטו אַ למדן, ביסטו אַ חסיד, זאָג-זשע דו אתה הראית!“ און ער איז באַלד אַוועקגעלאָפֿען פֿון עמוד“.

דער שווער זיינער האָט זיך געפֿיהלט זעהר פֿערשעהמט, וואָס דער איידעם זיינער קאָן נישט זאָגען פֿאַר׳ן עמוד קיין אתה הראית. ער האָט זיך אַ גאַנץ יאָהר געהאַט בעריהמט פֿאַר די שטעטישע יודען, אַז זיין איידים איז אַ גרויסער עלוי און איצט אַז עס קומט צו זאָגען אַ פּשוטע אתה-הראית פֿאַר׳ן עמוד, קאָן ער דאָס אויך נישט.

עס איז דערווייל צוגעגאַנגען אַן אַנדערער צום עמוד און געזאָגט אתה הראית מען האָט גע-מאַכט די הקפֿות, און דער שווער זיינער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען און האָט זיך געשעמט די אויגען אויפֿצוהויבען פֿאַר חרפּה און בושה, וואָס דער איידעם זיינער האָט איהם אָפּגעטון.

ביינאַכט, צו דער יום-טוב׳דיגער סעודה, זע-נען אַריינגעקומען צו זיין שווער אַ סך יודען פֿון דער שטאָט, איז דער גביר די גאַנצע צייט געזעסען מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ. צוליב דעם וואָס דער איידים זיינער האָט איהם אַזוי שטאַרק מבייש גע-ווען. און ר׳ לוי יצחק איז גאָר געווען לוסטיג און פֿרעהליך און האָט זעהר אַ סך געזונגען, ווי עס פּאַסט פֿאַר אַן אמת׳ן חסיד.

ווען דער עולם האָט שוין געהאַט אַ סך געטרונקען, האָט זיך דער שווער מעהר נישט גע-קאָנט איינהאַלטען און ער האָט אָנגעהויבען צו וויינען אויפֿ׳ן קול.

האָבען די יודען, וואָס זענען צו איהם גע-קומען, געפֿרעגט: פֿאַרוואָס ער פֿערשטערט זיך אַ יום-טוב, האָט דער גביר געענטפֿערט:

— פֿאַרוואָס זאָל איך נישט וויינען, אַז איך האָב געמיינט, אַז איך קויף מיר איין, אַ גוטען איי-דעם, אַ לערנער, א בן-תורה, און איצט זעה איך אַז ער קען אפֿילו פֿאַר׳ן עמוד נישט דאַווענען. ער זאָגט מיר, אַז ער איז אַ חסיד, און איך ווייס נישט וואָס דאָס איז. איך האָב געמיינט, אַז איך נעם מיר אַן איידים אַן עילוי, צום סוף קען ער אפֿילו קיין עברי נישט.

דאָ האָט זיך ר׳ לוי יצחק שוין מעהר נישט געקאָנט איינהאַלטען און ער האָט זיך אָנגערופֿען:

„איך וועל אייך זאָגען, שווער מייבער, וואָס מיט מיר איז געשעהן, פֿאַרוואָס איך האָב נישט געקאָנט דאַווענען פֿאַר׳ן עמוד.

די מעשה איז אַזוי געווען: אַזוי ווי איך האָב זיך געשטעלט ביים עמוד און געוואָלט אָנ-טאָן דעם טלית, האָב איך דערפֿיהלט, אַז אימיצער וויל מיט מיר ווערען אַ שותף צום אתה הראית. איך גיב אַ דרעה אויס דעם קאָפּ און איך דערזעה, אַז דער שותף מיינער איז נישט קיין אַנדערער ווי דער יצר-הרע אַליין.

איך וויל מיט דיר בשותפֿות זאָגען דעם אתה הראית, האָט ער צו מיר אַ זאָג געטון.

האָב איך איהם געענטפֿערט, וואָס פֿאַרא שותף ווילסטו מיט מיר זיין? און ווי אַזוי קאָן דאָס בכלל געמאָלט זיין. די גמרא זאָגט דאָך: „תרי קלא לא משתמעי“ (צוויי קולות צוזאַמען קאָן מען נישט הערען).

אויף דעם איז פֿערהאַן אַן עצה, גיט ער צו מיר אַ מאַך, איינער וועט זאָגען הויך און דער צווייטער שטיל.

אָבער ווער ביסטו דאָס בכלל, וואָס ווילסט ווערען מיט מיר אַ שותף? און וואָס פֿאַר אַ מעשים-טובים האָסטו דאָס אַזוינס אָפּגעטון, וואָס דו זאָלסט מיר דערלויבען זאָגען פֿאַר׳ן עמוד אתה הראית שמחת-תורה ביינאַכט? פֿרעג איך איהם ווידער.

און ווער ביסטו, שעהנער יוד מיינער? — האָט ער מיך צוריק געפֿרעגט מיט אַ חוזק-שמייכעלע.

בין איך שוין אין כעס געוואָרען און האָב איהם געענטפֿערט:

איך בין געזעסען אַ גאַנץ יאָהר און געלערנט.

איך בין אויך אַ למדן-מופֿלג — האָט ער מיר מיט חוצפּה געענטפֿערט.

בין איך שוין גאָר בייז געוואָרען — האָט ר׳ לוי יצחק ווייטער דערצעהלט, — און איך האָט איהם אַ פֿרעג געטון:

אדרבה, זאָגט מיר, וואו און איך וועלכער האָסטו דאָס, יצר-הרע מיינער, געלערנט?

ווערט דער יצר הרע אָבער גאָרנישט נתפּעל און גיט מיך צוריק אַ פֿרעג:

און וואו און אין וועלכער ישיבה האָסטו דאָס געלערנט, לוי יצחקיל מיינער?

האָב איך מיך שוין נישט געקאָנט איינהאַלטען און הגם איך האָב זיך נישט ליב צו בעריהמען, האָב איך איהם דאָך אויסגערעכענט וואו און ביי וועלכע גאונים כ׳האָב אַלץ געלערנט.

ווערט דער יצר-הרע אָבער גאָרנישט געפֿאַלען ביי זיך און ער ענטפֿערט:

טאַקע דאָרט ביי די זעלבע גאונים האָב איך אויך געלערנט.

פֿרעג איך:

היתכן, איך האָב דאָך דיך דאָרט קיינמאָל נישט געזעהן?

ענטפֿערט דער יצר הרע:

טאַקע מיט דיר צוזאַמען דאָרט געלערנט... איך בין הינטער דיין רוקען געזעסען, דערפֿאַר האָסטו מיך נישט געזעהן...

איך בין דאָך אָבער אַ חסיד — האָב איך שוין אָנגעהויבען ווייכער צו ווערען.

איך בין אויך אַ חסיד — האָט דער יצר-הרע מיט ביטול געענטפֿערט.

ווי קאָן דאָס געמאָלט זיין, אַז דער יצר-הרע זאָל זיין אַ חסיד? — הויב איך אָן צו שרייען — אדרבה, זאַג מיר, ביי וועלכען רבי האָסטו געלע-רענט חסידות? וועלכע רבי וואָלט דיך געוואָלט אַריינלאָזען אין זיין שטוב אַריין? וואָס טראַכסטו נאָך אויס בלבולים אויף די רביים?

און ביי וועלכען רבי׳ן האָסטו דאָס געלערנט? — פֿרעגט ער מיך צוריק מיט עזות.

ביי דעם רבי׳ן ר׳ בער פֿון מעזריטש — האָב איך מיט גדלות געענטפֿערט.

אויך דאָרט בין איך מיט דיר געווען. איך בין אויך דאָרט אַ חסיד געווען און אויך דאָרט הינ-טער דיינע פּלייצעס תמיד געשטאַנען. דערפֿאַר וויל איך איצט זיין אַ שותף צום אתה הראית.

האָב איך געזעהן, אַז איך קאָן שוין פֿון יצר-הרע מעהר נישט פּטור ווערען — האָט ר׳ לוי יצחק ווייטער דערצעהלט, — האָב איך צו איהם דערפֿאַר אַ זאָג געגעבען:

אויב אַזוי, אויב דו ביזט א למדן און אַ חסיד טאַ זאָג דו אַליין אתה הראית און איך וויל מיט דיר קיין שותפֿות נישט מאַכען, און איך האָב דעם טלית צוריק אַוועקגעלעגט אויפֿ׳ן עמוד...“

ערשט איצט האָט דער שווער פֿערשטאַנען, וואָס פֿאַר אַ גרויסער מענש דער איידים זיינער איז, און ער האָט איהם געבעטען, ער זאָל איהם מוחל זיין, וואָס ער האָט איהם פֿריהער געהאַט מבייש געווען פֿאַר אַלע יודען, וואָס זענען צו איהם אין שטוב אַריינגעקומען.

— און איצט קאָן מען זעהן, — האָט ר׳ ירוחם אויסגעלאָזט. — ווי ווייט מען דאַרף זיין נזהר און אָפּגעהיטען פֿון גאוות.

אַלטע און נייע משכּילים

מאַקס עריק: עטיודן צו דער געשיכטע פֿון השכּלה, 1789-1881

פֿון ש. ניגער

מאַקס עריק געהערט צו דעם יונגערן דור יו-דישע קריטיקער און ליטעראַטור - היסטאָריקער, צו דעם דור, וואָס איז אויפֿגעקומען נאָכן קריג.... זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין פּוילען, וואו ער האָט בעוויזען צו פֿערעפֿענטליכען אַזאַ וויכטיגע אַרבייט, ווי „די געשיכטע פֿון דער יודישער ליטעראַטור“. עס איז א ווערק, וואָס איז נאָך גאַנץ רויה און איינזייטיג, אָבער עס האָט א בעדייטונג ווי א פּיאָנערען-אַרבייט... פֿון פּוילען האָט זיך עריק אַריבערגעקליבען קיין סאָוויעט-רוסלאַנד, און דאָס איז, פֿאַרשטעהט זיך, געווען מעהר, ווי אַן איבערגאַנג אין וואוינ-אָרט. דער „קלימאַט“, די גאַנ-צע אַטמאָספֿערע איז אין מינסק אַנדערש, ווי אין ווילנע. און כאָטש עריק האָט בענוצט דעם מאַרק-סיסטישען מעטאָד נאָך זייענדיג אין ירושלים דליטא, איז עס דאָך געווען מאַרקסיזם נוסח ווילנע, וואָס איז פֿאַר דעם סאָוויעטישען מינסק נישט געווען גע-נוג צופֿרידענשטעלענדיג. אין סאָוויעט - רוסלאַנד האָט פֿון מאַקס עריקס געוועהנליכען מאַרקסיזם גע-מוזט ווערען מאַרקסיזם - לעניניזם - סטאַליניזם. האָט עס זיין ליטעראַרישע קריטיק, וועלכע איז פֿון אָנהויב אָן געווען ביי איהם די שוואַכע זייט, נישט צוהעלפֿען קיין געוואונס. איהר איז געווען שווער זיך צוצופּאַסען צו דער טענדענציעזער לאַגע. די צווייטע, די שטאַרקערע, העלפֿט פֿון זיין ליטעראַרישען אַרבייט, זיין ליטעראַטור - היסטאָרישע און ליטעראַטור - וויסענשאַפֿטליכע טעטיגקייט — האָט ווהיטציגער גע-ליטען פֿונם נייעם קלימאַט, און מ. עריק האָט צוויי-שען די סאָוויעטיש - יודישע ליטעראַטור - פֿאָרשער פֿערנומען אַן׳אָרט אויבענאַן.

ער האָט, ווי אַלע אַנדערע, נישט געקאָנט קיין אידעאַל-ווערטער פֿאַר די „פּאַש-זיזמע יודישיסטען“ — ער האָט געטון זיין חוב; ער האָט אָבער אויך גע-טון אַרבייט. און אפֿשר טאַקע דערפֿאַר, ווייל ער האָט שוין מקיים געווען די מצוות פֿון קאָמפּעטישען פּאַמפּליטיזם אין זיין ליטעראַרישער קריטיק, האָט ער זיך געקאָנט פֿערגינען צו זיין, מעהר אָדער ווייני-גער, זאַכליך אין זיין פֿאָרשונגס-אַרבייט.

איינער פֿון איהרע וויכטיגסטע רעזולטאַטען איז — „עטיודן צו דער געשיכטע פֿון דער השכּלה, 1789—1881“. דערווייל איז אַרויס נאָר דאָס ערשטע בוך. עס האָט צוויי טיילען: 1) געשיכטע פֿון דער פּשרה׳דיגער השכּלה; 2) געשיכטע פֿון דער גאַלי-ציישער השכּלה“ — און עס געהט אַרום די עפּאָכע פֿון 1789 — 1848.

עס איז אַן׳אַרבייט, אין וועלכער עס איז אַריינ-געלייגט געוואָרען א סך מיה, פֿלייס און וויסען.

עס איז א פּרוב אויסצוטייטשען די יודישע הש-כּלה-בעוועגונג און השכּלה - ליטעראַטור פֿון דעם זעלביגען היסטאָריש - מאַטעריאַליסטישען שטאַנד-פּונקט, פֿון וועלכען מאַרקסיסטען זענען אַרויסגע-גאַנגען. ווען זיי האָבען געשריבען די געשיכטע פֿון דער אַלגעמיינער אייראָפּעאישער אויפֿקלערונגס - עפּאָכע. דאָס איז, ווי אַלץ, וואָס די יודישע ליטע-ראַטור - פֿאָרשער טוען אין ראַטען - פֿערבאַנד, א פּרוב אָנצוווענדען צום יודישען לעבען און שאַפֿען די אויספֿיהרונגען, צו וועלכע לענין און זיינע תל-מידים זענען געקומען, פֿאַרשטעהנדיג דאָס נישט-יודי-שע לעבען און שאַפֿען...

מאַקס עריק און זיינע חברים זענען זיכער, אַז די יודישע געשיכטע איז נישט מעהר ווי א קאַפּיטעל אין דער געשיכטע פֿון דער אַרומיגער בעפֿעלקערונג — און נישט קיין אָריגינעל קאַפּיטעל, נאָר אַן׳איבער-זעצונג, אָפֿט א פֿערשפּעטיגטע, פֿון זיי, וואָס דאָס יודישע לעבען האָט, לויט זייער מיינונג, געטון. דאָס יודישע לעבען זאָל האָבען נאָכגעטאָן און נאָכ-געמאַכט דעם לעבען פֿון אַרום, מאַכען זיי טאַקע און רופֿען נאָך די היסטאָריקער פֿונם אַרומיגען לעבען. און אַזוי ווי זיי זענען מאַרקסיסטען - לעניניסטען, שטודירען זיי יעטוועדע אַלגעמיינע געשיכטע, וועלכע איז געשריבען געוואָרען לויטן מאַרקסיסטיש - לעני-ניסטישען מעטאָד.

דאָס איז א זעהר „ליכטער“ מעטאָד. ס׳איז א פֿערגעניגען צו האָבען צו טון מיט איהם. מ׳דאַרף זיך נישט מאַטערן קיין סך, מען דאַרף זיך נישט פֿרעגען דעם קאָפּ און אַריינלאָזען זיך אין ווייטע און טיפֿע חקירות, אַלץ איז אַזוי פּשוט... איהר ווילט וויסען, וואָס איז „חאַסידיזם“? דאַרפֿט איהר זיך נישט לאָזען שווימען איבער׳ן אומענדליכען ים פֿון ש״ס און פּוסקים, כדי עס צו וויסען. נאָך ווינ-ציגער דאַרפֿט איהר אַוועקלייגען אויף אויסצופֿאָרשען חסידות און השכּלה. עס זענען דאָ, דאַנקען גאָט קלאַסען אויף דער וועלט, קלאַסען מיט קלאַסען-קאַמף — און זיי פֿערשפּאָרען אייך די טרחה. זיי דערקלערען אייך אַלץ מיט זייערע „אינטערעסען“. ליינט, אויב איהר גלויבט נישט: „דער ראַבינאַטיזם איז אַזוי אַרום איצט שוין (אין דער צווייטער העלפֿט פֿון 18-טען יאָהרהונדערט — ש. נ.) די איי-דעאָלאָגיע פֿון פֿעאָדאַלען קאָנסערוואַטיווען יודישען בירגערטום, וואָס קלאַמערט זיך אָן די אַלטע אָפּגע-לעבטע פֿאָרמען פֿון עקספּלאָאַטאַציע; דער חסידיזם איז לכתחילה די אידעאָלאָגיע פֿון די פּראָסטערע, מעהר אָפּגעשטאַנענע שיכטען פֿון פֿעאָדאַלען בירגערטום, וואָס פּאַראַזיטירען אין דער עקאָנאָמישער ווירטשאַפֿט פֿון אוקראַינע און גאַליציען; די השכּלה איז די אידעאָלאָגיע פֿון דער אויפֿקומענדיגער מאָ-דערנער יודישער בורזשואַזיע, פֿונם מאָדערניזירטען יודישען גרויסהאַנדעל, פֿון די ערשטע יודישע פֿאַב-ריקאַנטען. פֿון די פֿאַרטראַכטער, פֿון די באַנקי-רען און עדליך, פֿון דער אינטעליגענץ, וואָס בעדינט זיי. ז. 20—21). פּשוט און איינפֿאַך. ווי אַזוי האָט זיך טאַקע אין דער אמת׳ן דער ווילנער גאון געקאָנט אייפֿערען מיט דעם ליאָדער רבין, אַז דער ערש-טער איז געווען דער אידעאָלאָג „פֿון פֿעאָדאַלען קאָנ-סערוואַטיווען יודישען בירגערטום“, בעת דער צווייטער האָט אין זיין „תניא“ נאָר אויסגעדריקט די אידעאָלאָגיע פֿון די „פּראָסטערע“ מעהר אָפּגעשטאַנענע שיכטען פֿון פֿעאָדאַלען בירגערטום“? אמת, ס׳איז זיך שווער פֿאַרצושטעלען דעם אונטערשיד צווי-שען דעם „פֿעאָדאַלען קאָנסערוואַטיווען בירגערטום“ וועלכער זאָל זיך האָבען געהאַלטען פֿאַרן ראַבינים, און „די פּראָסטערע, מעהר אָפּגעשטאַנענע שיכטען פֿון פֿעאָדאַלען בירגערטום“, וואָס זיי נעבעך האָבען געמוזט געבען פּרנסות די חסידישע רביים. ביי מיר וואָלט ער געפֿעל׳ט, אַז „קאָנסערוואַטיווע“ בירגער-טום און „אָפּגעשטאַנענע“ בירגערטום איז איין זאַך און אַז זיי קאָנען בײדע דאַווענען פֿון איין סידור, אָבער דאָס טעהמט זיך מסתמא דערפֿון, וואָס איך בין טעמפּלעך אויף די עברי פֿון דיאַלעקטישען מאַ-טעריאַליזם, מאַקס עריק ווייסט דאָס בפֿועל מאַרק-סיסטיש - לענינסטישע עברי אויף אויסענווייניג: קאָן ער מיט איין זאַץ, ווי מיר האָבען געזעהן, זאָ-גען פֿון וואַנען עס נעהמט זיך דער אונטערשיד צווי-שען אַזעלכע דריי פֿערשידענע אידעאָלאָגיעס, ווי ראַ-בינים, חסידיזם און השכּלה. ראַבינים איז איין סאָרט בירגערטום, חסידיזם, — א צווייטער סאָרט בירגערטום, השכּלה — א דריטער סאָרט, — און מ׳איז נישט איין שוואַרציאַהר...

עריק האָט פֿאַר יעדער עפּאָכע און פֿאַר יעדער געשעהעניש אינם יודישען לעבען א פֿאַרטיגען פּסוק פֿון לענינען אָדער פֿון ענגלסען. דאָך בלייבט ער אַמאָל שטעהן א געפֿלעפֿטער. ער שטויסט זיך פּלוצ-לינג אָן אויף א וואָרט ביי לענינען אָדער ביי מאַרקסען וואָס לאָזט זיך בשום אופֿן נישט איבערזעצען אויף דער שפּראַך פֿון דער יודישער געשיכטע. אַזאַ וואָרט א שטיינער, איז ליב-אייגענטום. ביי לענינען שטעהט בפֿירוש, אַז דער דור פֿון אויפֿקלערונג קעמפֿט פֿאַר דריי זאַכען: ער קעמפֿט, ערשטענס, פֿאַר בילדונג, צווייטענס, פֿאַר דעמאָקראַטישקייט און פֿרייהייטען, פֿאַר דער בעפֿרייאונג פֿון פּויערים. הייסט ווי באַלד אַז אַל די דריי אויפֿקלערער שטעלען זיך איין פֿאַר אַט די דריי אידעאַלען, האָט די יודישע השכּלה זיך אויך געדאַרפֿט פֿאַר זיי איינשטעלען. געהמט זי — און מיט עריקן אַפּ א שפּיצעל! „נישטאָ..... אין די שריפֿטען פֿון דער יודישער השכּלה, ביז אין די זעכציגער יאָהרען, ביז דער פּויערים - בעפֿרייאונג קיין שום קאַמף געגען ליב - אייגענטום!“ (ז. 21). זיי פֿיהרען א קאַמף געגען די רבנים, געגען די רביים, אָבער — „קיין שום קאַמף געגען ליב-אייגענטום“! אַזוי ווי זיי זאָלען נישט האָבען געוואוסט, אַז לויט די כללים פֿון לענינזם, מוזען אויפֿקלערער פֿיהרען א קאַמף נישט נאָר פֿאַר בילדונג, און דעמאָקראַטיע, נאָר אויך פֿאַר דער בעפֿרייאונג פֿון די פּויערים... אוי, מילא, לענין אַליין וואָלט זיי דאָס אפֿשר מוחל געווען. זיי זענען דאָך, סוף-כל-סוף געווען יודען — און ביי יודען, האָט לענין זיכער געוואוסט, זענען נישט געווען קיין פּריצים און נישט קיין פּויע-

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

א זיכער מיטעל, אבער...

דערציילונג
נאָכן פראַנצויזישן

פון נ. פערלמאַן

סוזי האָט געעפענט די טעלעגראַמע: „קום אָן היינט מיט 8-א זייגער צוג", האָט זי איבערגעגעלייענט, „אומגעדולדיג דיך צו זעהן". סוזי'ס פנים האָט אויפגעלויכטען.

„אווי! דער זומערדיגער ראָמאַן אין די בערג וועט, זעהט אויס, איצט קריגען אַן אינטערעסאַנטע פאָרטזעצונג".

„וואָס זאָל איך איצט טאָן מיט אַלעקס'ן?" — האָט זי אַרויסגעזאָגט אין דער הויך. — ער איז זעהר א וואוילער בחור און איז פארליבט אין מיר, מאָריס קומט מיט א מאָגאַט צו שפּעט. וואָס זאָל איך טאָן? ביידע געפעלען מיר גאַנץ פיין, דער אונטערשייד איז נאָר, וואָס אַלעקס איז נישט מעהר ווי א קליינער באַנק־אָנגעשטעלטער, מאָריס אָבער איז א רייכער געשעפטס-מאַן. מיט אַלעקס'ן, ווידער, קאָן נאָך אמאָל אפשר קומען צו א חתונה; מיט מאָריס'ן איז עס אָבער נישט מעהר ווי א קורצע זומערדיגע ליבע. וואָס זאָל איך טאָן? ביידען קאָן איך נישט האַלטען. איך מוז אויסקלייבען איינעם. אָבער וועמען?"

סוזי האָט באַשלאָסען אויפצוזוכען איהר מוּדער־ערפאַהרענע חבר'טע פלאָרא און זיך האַלטען מיט איהר אַן עצה.

אין א שעה אַרום איז זי געזעסען אַנטקעגען איהר חבר'טע און האָט זיך איהר פערטרויט:

— זעה, פלאָרא, — האָט זי טערערט מיט האַ־ץ — אַלעקס האָט מיר שוין עטליכע מאָל געזאָגט, אַז א מיידעל, וואָס טיילט איהר פריינדשאַפט מיט עטליכע מענער אויפאַמאָל, איז פאַר איהם אויסגעשלאָסען. ער רופט עס „פריינדשאַפט". אָבער מאָריס האָט מיר אויך געשטעלט א בעדינג, ווען איך האָב זיך בעקענט מיט איהם אין די בערג, אַז איך מוז איהם פערבלייבען אַבסאָלוט געטריי. איך וואָלט איהם אפשר טאַקע געבליבען אויף א צייט געטריי, אָבער איך האָב חוּמאָלט געדעמענט, אַז דער ראָמאַן איז געענדיגט און האָב זיך נישט גערעכנט, אַז ער וועט מיך אויפזוכען ווען ער וועט קומען צוריק אין שטאָט. וואָס פאַר אַן עצה קאָנסטו מיר געבען, פלאָרא? זאָל איך אפשר אָפּגעבען אַלעקס'ן?

— וואָס פעלט דיר יאָר אַזוינס אײן? — האָט פלאָרא געזאָגט — דו דאַרפסט זיי ביידען האַלטען. מיט די מענער קאָן מען קיינמאָל נישט וויסען. עס שאַדט קיינמאָל נישט צו האָבען צוויי אייזענס אין פייער. יעהסטו, אַז איינער פון זיי וועט קאַלט צו דיר, האָסטו נאָך אַלץ דעם צווייטען אין רעזערוו.

— וואָס רעדסטו. פלאָרא? — האָט סוזי אויסגערופען — איך קאָן זיך דאָך נישט אַרומפיהרען מיט ביידען! איינער דאַרף מיך נאָר טרעפען מיט דעם אַנדערן, וועל איך זיי גלייך ביידע פערלירען...

פלאָרא האָט א קלאַפּ געטאָן איהר חבר'טע איבערן אַקסעל און געזאָגט:

— זיי רוהיג נאַרעלע, איך האָב א זיכער מיטעל ווי אַזוי דאָס צו פערמיידען. זאָג אַלעקס'ן, אַז דיינער א שוואָגער איז געקומען אהער צוליב געשעפט און ער וועט אין די קומענדיגע עטליכע טעג דיך גאַנץ אַפּט אויסנעמען. מאָריס'ן אָבער דאַרפסטו דערציילען אַן אַנדער געשיכטע: זאָג איהם, אַז דו האָסט דאָ א ברודער, וואָס גיט אַכטונג אויף דיר און פערלאַנגט, אַז דו זאָלסט איהם געבען רעכנונג פאַר יעדען שריט, וואָס דו מאַכסט.

— מעג איך טרעטען דיין טעלעפאָן? — האָט זי געפרעגט.

— זיכער, מיין טייערע.

סוזי האָט געשריבען דעם נומער וואָס זי האָט געפּלאַנט.

איהר שטימע האָט געקלונגען זעהר ווייך, ווען זי האָט געזשוואָדט:

— אַלעקס טייערער, מיר קאָנען לײדער זיך היינט נישט טרעפען. איך האָב פּלוצלונג בעקומען אַן אומאָנגענעמען גאַסט, מיין שוואָגער. איך קאָן זיך נישט העלפען, איך מוז פערברענגען מיט איהם דעם היינטיגען אָווענד. און דאָס שענסטע איז, אַז ער איז געווען אַזוי שטרענג: און שלעכט צו מיר ווען איך האָב געוואוינט ביי מיין שוועסטער. וואָס זאָגסטו? צי דו קאָנסט מאָרגען קומען צו מיר? זיכער, מיין טייערער. עס בלייבט אַלץ ווי געווען. מיר וועלען נאָר מוזען זיין אביסעל פאָרזיכטיג, ווייל איך וויל נישט, אַז מיין שוואָגער זאָל וויסען פון אונזער פריינדשאַפט. מאָרגען הייסט עס, זעהען מיר זיך, מיין טייערער.

סוזי האָט זיך אַרומגעכאַפּט שטורעמדיג מיט איהר חבר'טע.

— א שהנעם דאַנק דיר פאַר דיין קלוגער עצה,

— האָט זי געזאָגט — אַלעקס האָט נישט דעם מינדסטען פערדאַכט. איך האָב איהם איינמאָל געהאָט דערציילט פון מיין טייערען שוואָגער, וואָס פּאַזזיטירט טאַקע אויף אַן'אומת'ן. נו, מוז איך שוין לויפען בעגעגענען מאָריס'ן.

און זי איז אוועק.

אויפ'ן וואָקזאַל. עטליכע מינוט פאַר אַכט אין אָווענט. מיט'ן קליינעם היטעלע, אַרויפגעזעצט געשייט אויף די בלאָנדע לאָקען, מיט א בוקעט בלומען אין האַנד, האָט סוזי געשפאַנט אין איהר נייעם הערבסט־קאָסטיום הין־און־צוריק איבער דער פּלאַטפאָרמע. שפּרייטענדיג אַרום זיך א וואָלקען פון שאַר פער דופטיגקייט, האָט זי אָפּגעענטפערט מיט א שטאָלצען שמייכעל אויף דער אויגען־שפּראַך פון די מענער און אויף די נישט־פערגעניגעריישע בליקען פון די פרויען, איהר האַרץ האָט זיך געבריטען פון דעם געדאַנק, אַז זי איז פון קאָפּ ביז די פיס אָנגעטאָן לויט דער לעצטער מאָדע, אַז זי איז יונג און שעהן און אַז זי וואַרט אויף איהרען א פערעהרער, וואָס וועט באַלד אַרויסשטייגען נישט פון דריטען אָדער צווייטען קלאַס, נאָר טאַקע פון ערשטען.

אַן'אויסגעצויגענער פייף האָט זיך דערהערט פון דערווייטענס און באַלד איז דער עקספּרעס־צוג אָנגעלאָפען מיט א בראַזגעריי אין וואָקזאַל. סוזי איז צוגעלאָפען אַן'אויפגערעגטע צו די וואַגאָנען פון ערשטען קלאַס און שוין אין עטליכע סעקונדען אַרום איז זי געווען אין די אָרעמס פון אַן'עלעגאַנטען מאַן.

— סוזי, דו זעהסט דאָך אויס וואונדערליך! עס פרעהט מיך אַזוי דיך ווידער צו זעהן! איך וועל דיך נישט אָפּלאָזען פון זיך אויף קיין איין מינוט, די גאַנצע צייט וואָס איך וועל פערבלייבען אין שטאָט.

— אָ, מיין טייערער, וואָס פאַר וואונדערבאַרע שטונדען וועלען מיר פערברענגען אונז ביידען! נאָר איינס מוז איך זאָגען: איבענאַנצען פריי בין איך נישט אין אָווענטען ווייל איך וואוין דאָ אונטער דער שטרענג נער אויפזיכט פון מיין עלטערען ברודער.

עס האָבען זיך אָנגעהויבען פאַר סוזי'ן זעלטען שעהנע טעג, זי האָט מיט געוויסענהאַפטיגער פּונקט־ליכקייט געטיילט איהר פרייע צייט צווישען ביידע פרייער. מיט איינעם האָט זי בעזוכט בעלער, די אָפּערע און נאַכט-קאַבאַרעטען, — אַלץ פלוצער, וואָס פאָדערען א סך געלד, מיט דעם אַנדערען איז זי גער גאַנגען אין די קינאָס, האָט געמאַכט לאַנגע שפּאַצי־רען אונטער דער שיין פון דער לבנה, אָדער זי האָט פערבראַכט שטילע, געמיטליכע אָווענדען אין דער היימליכקייט פון איהר היים. אַלעקס האָט שוין עטליכע מאָל זיך אָנגעפרעגט ביי איהר, ווען פאַהרט שויך אַמאָל איהר שוואָגער אוועק. אויך מאָריס האָט זיך פון צייט־צו־צייט בעקלאָגט אויף איהר ברודערס איבערגעטריבענער שטרענגקייט. אָבער אַרום־אונך אַרום האָט פלאָראס מעטאָדע געאַרבייט אויסגעצייכענט.

דערווייל איז אָנגעקומען דער טאָג פון סוזיס 21-טען געבורטסטאָג (אַזוי, אין יעדען פאַל, האָט זי געזאָגט איהרע פרייער) און זי האָט זיך געפיהלט גאָר גליקליך, אַלעקס, דער באַנק־אָנגעשטעלטער, האָט איהר צוגעזאָגט צו געבען א מתנה א רינג, און מאָריס האָט איהר געגעבען גאַנץ קלאָר אָנצוהערען אַז זי קוויטיגט זיך זעהר שטאַרק אין א האַנד־ווייגערל.

אין פריהמאָרגען פון דעם ווּכטיגען טאָג האָבען אין א רייכען גאָלד־געשעפט זיך צוזאַמענגעטראָפען צוויי יונגלייט.

— מאָריס, מיין טייערער קוזין, ווי קומסטו אַהער? — האָט איין יונגערמאַן אַויסגערופען — איז די מוהמע אויך דאָ מיט דיר? פאַרוואָס האָסטו מיר נישט געלאָזט וויסען, אַז דו קומסט?

— איך בין ערשט היינט אינדערפריה אָנגעקומען, — האָט מאָריס געזאָגט א ליגען, — די מאַמע איז געבליבען אין דער היים, איך בין דאָ אליין, צוליב א מיידעל, פערשטעהסטו, ווי געפעלט דיר אָט דאָס זייגערל?

— גרויסאַרטיג! און וואָס זאָגסטו צו דעם רינגעל?

— עס איז זעהר א שעהן רינגעל) אַלעקס, האָסט איצט צייט? איך האָב אַזוי פיל נייעס דיר צו דער־ציילען.

— עס טוט מיר באַנג, מאָריס, אָבער היינט בין איך גראָד פערנומען, איך מוז לויפען אין באַנק אַריין און אין אָווענד דאַרף איך זיך טרעפען מיט א מיידעל מיר קאָנען זיך אָבער בעגעגענען מאָרגען, אויב דו ווילסט.

— אָפּגעמאַכט! רוף מיך אָפּ, איך וואוין אין ריטץ.

אַלעקס האָט געקויפט דאָס רינגעל און געבעטען דעם גאָלד־הענדלער אַז ער זאָל עס אָפּשיקען צוזאַמען מיט דעם בריף וואָס ער איז געווען אויפגעשריבען דער אַדרעס. באַלד נאָכדעם האָבען ביידע קוזינס פערלאָזען דאָס גאָלד געשעפט און זיך אין דרויסען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען אין פערשידענע ריכטונגען.

אין א פאָר שעה אַרום האָט מאָריס אין א רע־סטאָראַן גראַטולירט זיין שעהנע פריינדין מיט איהר געבורטס־טאָג און האָט איהר דערלאַנגט א קליין שאַכטעל, שטראַלענדיג פון גליק, האָט סוזי אַרויסגענומען פון דאָרט א טייער פּלאַטינום־זייגערל און האָט עס אָנגעטאָן אויף דעם געלענק פון איהר לינקער האַנד. מיטאַמאָל האָט מאָריס אויפגעריסען מיט פער־וואונדערונג די אויגען:

— וואו האָסטו גענומען אָט דאָס רינגעל? — האָט ער געפרעגט.

— דאָס האָט מיין ברודער מיר עס געגעבען צו מיין געבורטסטאָג — האָט סוזי אַביסעל פערדריי־טעלט, געענטפערט.

— אַזוי! — האָט מאָריס נאָר געקאָנט אַרויסזאָ־גען, ווייל א פּלוצלינגער פערדראַכט איז אויפגע־קומען אין איהם.

— וואָס איז מיט דיר, טייערער? — האָט סוזי געפרעגט, — וואָס עפּעס מיט אמאָל אַזוי ערנסט, פיהלסט זיך נישט מיט אַלעמען?

— אָ ס'איז א קליינע נקיות. איך האָב זיך דער־מאָהנט, אַז איך האָב פערשפּעטיגט, זעהר א וויכטיגע קאָנפערענץ, וועסט מיך אַנטשולדיגען, אָבער איך מוז איצט געהן.

מאָריס איז אוועק, סוזי האָט אין שווערען געמיט אויך באַלד פערלאָזען דעם רעסטאָראַן. און איז אַר וועק אַהיים. פּונקט זעקס א זייגער פאַרטאַגבט איז אַ־לעקס אָנגעקומען מיט א בוקעט רויזען, ער האָט איהר געגעבען מיט געפיהל א קוש אין באַק. אָבער מיט אמאָל האָט ער אויסגעשריגען:

— וואו האָסטו גענומען אָט דאָס טייערע זייגערל?

— מיין שוואָגער האָט עס מיר געגעבען.

— א, עס איז זעהר שעהן פון דיין שוואָגער! — האָט אַלעקס געזאָגט — ווייסטו וואָס, וואַרט אויף מיר אין א שעה אַרום אויף דער באַנק אין פּאַרק, לעבען דעם בראָנזענעם גענעראַל אויפ'ן פערד, איך האָב פריהער צו ערלעדיגען זעהר א וויכטיגע זאַך.

אַן'אויפגערעגטער יונגערמאַן איז אין א האַל־בער שעה אַרום אַרײנגעלאָפען אין פּאָיע פון ריטץ־האָטעל.

— קאָן איך זעהן הערר מאָריס סאַלטער?

אין א פּאָר מינוט אַרום האָט ער נעקראָגען אַן' ענטפער:

— ער געפינט זיך איצט אין עס־זאַל.

אַלעקס איז אָהן אָטעם אַרײנגעלאָפען אין גרויסען עס־זאַל און האָט דאָרט געפינען מאָריס'ן.

— מאָריס, — האָט ער געזאָגט, — ענטשולדיג, וואָס איך שטער דיר. וועסט מיר טאָן א טובה און זאָגען וועמען דו האָסט היינט געשענקט דאָס זייגערל?

— איך וויל קיין סוד: שוט זאָגען, — האָט מאָריס געענטפערט מיט א בו טשערנסטע מינע, — אָבער איך גלויב, אַז עס איז געווען די זעלבע דאַמע וואָס דו האָסט היינט בעשערט מיט'ן רינגעל.

אַלעקס האָט צוזאַמענגעביילט די פויסטען:

— דו ביזט, הייסט עס, דער שוואָגער? — האָט ער אַרויסגעשיפּעט.

— יאָ. און דו ביזט עס דער ברודער?

די צוויי שוועסטערקינדער האָבען א ווײלע זיך אָנגעקוקט מיט פינסטערע בליקען, דערנאָך האָבען זיי אויסגעפּלאַצט אין אַזאַ ווילדען געלעכטער, אַז די מענשען ביי די אַרומיגע טישלעך האָבען אַלע גענו מען קוקען אין זייער זייט.

אַן'אומרוהיגקייט וואָס זי האָט זיך עס אַליין נישט געקאָנט ערקלערען, האָט אַרומגענומען סוזין און זי האָט דערייבער מיטגענומען אין פּאַרק אַריין איהר חבר'טע פלאָרא. די צוויי חבר'טעס זענען געזעסען אויף א באַנק לעבען דעם בראָנזענעם גענעראַל. באַלד איז אַלעקס אָנגעקומען, האָט זיי ביידען בעגריסט און גע־זאָגט איהר קאַלט:

— ענטשולדיגט מיר, סוזי אָבער מיין קוזין, מאָריס סאַלטער, איז טאַקע וואָס געקומען צופאָהרען, איך וועל, פערשטעהסט זיך, זיין פערנומען מיט איהם און וועל דיך נישט קאָנען צו אָפט זעהן, א חוץ דעם פאָהרט ער אויגיכען אָפּ פון האַנען צו זיין מוטער. און ער וויל אַז איך זאָל מיטפאָהרען מיט איהם. איך ווינש דיר דעם גרעסטען ערפאָלג אין דיין ווייטערער צוקונפט, זיי מיר געזונט!

ער האָט דאָס אָפּגעזאָגט און איז אוועק.

סוזי האָט מיט כעס זיך א לאָז געטאָן אויף איהר חבר'טע:

— דו מיט דיין זיכערען מיטעל!

פלאָרא האָט א ציה געטאָן מיט די אַקסלען.

— דאָס מיטעל איז א גוט מיטעל, — האָט זי געזאָגט, — אָבער ווען די צוויי געליבטע ווייזען זיך אַרויס צו זיין קרובים, קאָן מען עס נישט בענוצען.

פייכטע איינרייבונגען

פון פראָפ. ב. בראָדערזאָן

יעדער מענש דאַרף שטרעבען צו פערהאַרטעווען פון די יונגע יאָהרען אָן זיין קערפּער, כדי ער זאָל פון די ענדערונגען פון וועטער, צוגיוינגען און פייכטקייט נישט ליידען שפּעטער אויף פערקיהלונגען און קאַטאַר.

איינער פון די בעסטע מיטלען אויף צו פער־האַרטעווען דעם קערפּער איז פייכטע איינרייבונגען. זייער ציל איז: שטאַרקען דעם אָרגאַניזם, צוגע־וואוינען איהם לייכט איבערצוטראָגען פערשיידענע קלימאַטישע און טעמפּעראַטור־ענדערונגען, שאַפען דעם געפיהל פון מונטערקייט און לעבענס־לוסטיגקייט, פערגרעסערען די אַרבייטס-פעהיגקייט און ווידערשטאַנדס-פעהיגקייט געגען קראַנק־הייטען. גוט אָנגעווענדעטע פייכטע איינרייבונגען דערגרייכען דעם ציל: שלעכט אָנגעווענדעטע — קענען אָפטמאָל נוצען ברענגען שאַדען.

אַ רייהע פּרובען האָבען בעוויזען, אַז איינרייבונגען מיט ווידערמע וואַסער מאַטערע אויס, שוואַכען אָפּ דעם קערפּער, רעדוצירען די אַרבייטס-פעהיגקייט, פערקלענערען די פיזישע קראַפט פון די מוסקלען, רופען אַרויס שלעפעריגקייט. גאָר אַנדערש ווירקען קילע איינרייבונגען. זיי רייצען, שטאַרקען, פערגרעסערען די אַרבייטס-פעהיגקייט, בעזייטיגען די שלעפעריגקייט, געבען אַ מעגליכקייט צוצוטרעטען צו דער אַרבייט אפילו נאָך א בעדייטענדיגער פיזישער אָדער גייסטיגער איבערמידונג. זיי שאַפען א געפיהל פון מונטערקייט און לעבענסלוסטיגקייט.

די וואַסער־פּראָצעדורען ווירקען אויפ'ן אָר־גאַניזם דורך דער הויט, אין וועלכער עס געפינען זיך א סך ענדונגען פון נערווען און דינינקע אָפּ־צווייגונגען פון די בלוטגעפעסען, די אַזויגערופענע קאַפּילאַרען.

דער מענש איז א וואַרעמבלוטיגע בעשעפעניש, ד. ה. אַז ביי יעטווידער טעמפּעראַטור פון דער אַרומיגער סביבה האַלט דער מענש איין זיין סטאַבילע און בעשטימטע טעמפּעראַטור. ער קען דאָס דערגרייכען א דאַנק די אָרגאַנען, וואָס ער נעמאָגט אויף צו רעגולירען דאָס פּראָדוצירען און דאָס אָפּגעבען די וואַרעמקייט. ווען די דרויסענדיגע סביבה דערלאַנגט דעם אָרגאַניזם צופיל וואַרימקייט, דאַרף דאַן דער מענש אויף דעם רעאַגירען, פער־קלענערענדיג די פּראָדוקציע פון דער אייגענער וואַרימקייט און פערגרעסערענדיג דאָס אָפּגעבען וואַרימקייט. דער מענש מאַכט זייניג בעוועגונגען, און די פּראָדוקציע פון וואַרימקייט פערקלענערט זיך.

די נעץ פון קאַפּילאַרע געפעסען פערברייטערט זיך, צוליב וואָס די הויט ווערט רויט, די בלוט-צירקולאַציע אין די געפעסען ווערט לאַנג־זאַמער, דער אָטעם — האַסטיגער, דער שווייס טיילט זיך אויס שנעלער — דאָס אַלץ פערגרעסערט דאָס אָפּגעבען וואַרימקייט.

ווען אָבער די דרויסענדיגע סביבה שטרעבט אָפּצוקיהלען דעם מענשליכען אָרגאַניזם, דאַרף ער אויף דעם רעאַגירען, פערגרעסערענדיג די פּראָדוקציע פון וואַרימקייט און פערקלענערענדיג דאָס אָפּגעבען וואַרימקייט. דאָס ווערט דערגרייכט א דאַנק פערשטאַרקטע בעוועגונגען, וואָס פערגרעסערען די פּראָדוקציע פון וואַרימקייט; די הויט ווערט בלייך, דער אָטעם טיפער און לאַנגזאַמער. דאָס קומט פאַר צוליב'ן אָפּפלוס פון בלוט צו די אינעווייניגסטע אָרגאַנען, וואָס פערשטאַרקט זייער דערבעהרונג און זייערע נאָרמאַלע פונקציעס.

פייכטע איינרייבונגען דאַרפען אָנגעווענדעט ווערען מיט אַזאַ אויסרעכענונג, זיי זאָלען פערגרע־סערען און נישט פערקלענערען די ענערגיע פון מענשען. אין דעם פּרט זענען זעהר גוט קאַלטע איינרייבונגען. וואָס גרעסער ס'איז דער אונטערשייד צווישען דער טעמפּעראַטור פון וואַסער און פון דער הויט, אַלץ בעסער איז דער רעזולטאַט. מען דאַרף אָבער נישט אָנהויבען באַלד פון קאַלטע וואַסער, בפרט ווען דער קערפּער איז נאָך נישט פערהאַרטעוועט און נישט צוגעוואוינט צו אַזוינע איינרייבונגען. מען דאַרף דעם קערפּער צוגע־וואוינען צו אַלץ נידעריגערע טעמפּעראַטורען בהדרגה.

די קאַלטע און פייכטע איינרייבונגען דאַרף מען מאַכען נישט פאַר'ן שלאָף, נאָר אינדערפריה, באַלד נאָכ'ן שלאָף, ווען די הויט איז נאָך וואַרים. צו געוואוינען זיך צו די פייכטע איינרייבונגען איז גוט אין די זומערדיגע חדשים, מחמת די איינרייבונגען דאַרף מען דורכמאַכען ביי אָפענע פענסטער אָדער פאָרטקע. ווען מען זאָל אָנהויבען ווינטער, קען מען זיך צוקיהלען און קראַנק ווערען.

די איינרייבונגען מאַכט מען מיט דער הילף פון אַ האָריגען האַנטעך אָדער מיט אַ שוואָם (גובקע). מען נעצט עס איין אין שטובּיגע וואַסער (19—22 גראַד לויט צעלזי) און מען רייבט גיך און ענערגיש איין מיט דעם די הענד, פיס און דעם גאַנצען קערפּער, ביז די הויט ווערט רויט. עס ווערט רעקאָמענדירט צו רייבען די ענדגלידער פון אונטען אויף אַרויף. נאָכדעם דאַרף מען מיט א טריקענעם האָריגען האַנטעך גוט און גיך אויס־ווישען ביז טריקען. נאָך דער קאַלטער איינרייבונג, וועלכע קען אין דעם ערשטען מאָמענט אַרויס־רופען א געפיהל פון קעלט, בעקומט זיך באַלד אַ געפיהל פון וואַרימקייט און מונטערקייט. אָט דער געפיהל פון פרישקייט און מונטערקייט האַלט זיך לאַנג אין משך פון טאָג.

יעדען טאָג דאַרף מען די טעמפּעראַטור פון וואַסער פערקלענערען אויף איין גראַד, ביז מען דערגייט צו 12—13 גראַד; נידריגער פון דער טעמפּעראַטור איז נישט געוואונשען.

באַלד נאָך דער פייכטער איינרייבונג, וואָס דאַרף דויערן נישט מעהר פון 3—4 מינוט, ווערט רעקאָמענדירט אין משך פון עטליכע מינוט אַרומ־צוגיין איבער'ן צימער; דאָס פערגרעסערט נאָך מער דאָס געפיהל פון וואַרימקייט אין אָרגאַניזם. ווען מען געוואוינט זיך צו אַזעלכע איינרייבונ־גען, דאַרף מען זיי איבערחזרן טעגליך אין משך פון יאָהר. דאָס צוגעבען צום וואַסער נאָך שפּירט, עסיג, אָדעקאָלאָן אָדער זאַלץ דאַרף מען האַלטען פאַר איבעריג; די רייצונג, וואָס די הויט בעקומט און גיט איבער די נערווען און די בלוט-גע־פעסען ביי דער איינרייבונג, איז פולקאָם גענוג.

אגב דאַרף מען נעמען אין אַכט, אַז די פייכטע איינרייבונגען, וועלכע פערהאַרטעווען געזונדע מענשען, האָבען אַן'אויסגעצייכענטע ווירקונג אויך אויף נייראַסטעניקער. די נייראַסטעניקער בעקלאָ־גען זיך קדר אויף נערוועזישקייט, אויפגערעגטקייט גיכער מידקייט, שוואַכער אַרבייטספעהיגקייט, קאָפּ־וועהטאָגען באַלד ביים אָנהויב פון דער אַרבייט און אַז. וו. דער בעסטער היילמיטעל פאַר זיי איז קאַל־טע איינרייבונגען. ווען מען זאָל די איינרייבונגען מאַכען פאַר'ן שלאָף, קען דאָס אַרויסרופען שלאָפ־לאָזיגקייט און נאָך אַן'ערגערן זעלבסטגעפיהל. ווען מען זאָל זיי אָבער דורכמאַכען יעדען פריהמאָרגען נאָכ'ן שלאָף, צוגעוואוינענדיג זיך צו דעם סיסטע־מאַטיש און פּאָרזיכטיג, קען מען בעקומען גלענצענ־דע רעזולטאַטען און אומקעהרען א דאַנק דעם די גוטע שטימונג, מונטערקייט, לעבענסלוסטיגקייט און אַרבייטספעהיגקייט.

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול : פאניע קורצער פרייטאג, איהר האט שוין געהערט מיין נייע וואהל-לידעל ?
קורצער פרייטאג : א לידעל ? לאמיר הערען.
שבת הגדול : הערט :
אפגעשפילט די חתונה
די קינדער אויסגעגעבען,,
איצט דארף מען בעטען גאָר
אויף א גוט צוזאמענלעבען.

קאפריזנער.

א ווייב א צו להכעיס'ניצע

שמועס צווישען יונגעלייטלעך

— זאג מיר, העניעק, ביזטו כאטש צופרידען פון דיין יונג שעהן ווייבעלע ?
— כ'ווייס אליין נישט.
— וואס הייסט ?
— גאר פשוט : זי קאן נעהען, און נעהט נישט, זי קאן צערעווען שקארפעטקעס, און צערעוועט נישט. זי קאן שטריקען און שטריקט נישט. דערפאר קאן זי נישט קאכען — און קאכט.

נישט געדאכט

צווישען ווייבער.

לאקאטארקע מאדאם ווירטין, כ'האב איהן טאַקע געוואלט בעטען זי זאלען עפעס געבען פאר איהנס לאַקאטארקע, וואס האט גארנישט אנגעגרייט אויף יום-טוב — נישט געדאכט זאל עס זיין.
ווירטין : גייען זי אייך צום משרת און הייסען זי זיך געבען א טשייניק וואסער.
לאקאטארקע: וואס נעמט א טשייניק וואסער ?
ווירטין : זי זאגען דאך, אז נישט געדאכט זאל עס זיין!

קאפריזנער.

ער מעג

— פון וואנען געהסטו ?
— פון אדוואקאט.
— וואס האסטו געטון ביים אדוואקאט ?
— כ'קלאג איין לעווינען אין געריכט. ער האט מיך געבעטען צווישען מענשען בעלידיגט, ער האט מיך אנגערופען — געמיינער חזיר.
— דערפאר קלאגסטו איהם איין אין געריכט? איך זאג דיר דאך דאס איינענע צעהן מאל אין טאג ?
— וואס פערגלייכסטו זיך צו לעווינען ? דו קענסט מיך דאך פון קונדסוויז אן !...

לאזער קינדער.

קינד (צו א בעל-הוב) : איהר ווארט אומזיסט, דער טאטעשי וועט נישט אהיים קומען.
— פארוואס וועט ער נישט א היים קומען ?
— ווייל ער איז נישט ארויסגעגאנגען.

ער איז נישט — ער

ווי אזוי א דזשענטעלמען כאפט א גנב.

ביי דער גארדעראבע פון א היגען טעאטער, האט מען אונטערגעהערט אזא דיאלאג :
— ענטשולדיגט, זענט איהר נישט אמאל דער העד פאטשעווקע פון זדונסקא וואלא ?
— ניין, ווי פאלט איהר דאס אויס?
— ס'איז מיר איינגעפאלען, ווען איהר האט אנגעטון דעם פאלטען, ווייל דער פאלטען איז דעם הער פאטשעווקעס פון זדונסקא וואלא און איך פון מאקע דער פאטשעווקע אליין. איצט שטעה איך און קלער, אפשר האב איך א טעות, אפשר זענט איהר — איך!

קאליקעס נעבעך !...

היינטיגע פאר-פעלקער זענען אייביג טויב : פאר דער חתונה, אז דער חתן רעדט וועגען געלד — הערט זי נישט. נאך דער חתונה, אז דאס ווייב רעדט וועגען געלד — הערט ער נישט.

קאפריזנער.

אוי, דאס קושען !

ווייב : האסט געלעזען מאקס, אין דער צייטונג שטייט, אז איינער האט א קוש-געגעבען א מיידעל, האט ער בעקומען דערפאר 4 וואכען צו זיצען.
מאן : אויך מיר א נייעס, איך האב פאר א קוש בעקומען לעבענסלענגליכע תפיסה.
ווייב: סטייטש ?
מאן: געדענקסט, איך האב דיר — נישט היינט געדאכט — א קוש-געטון, איז ארויסגעקומען דערפון א. מיר האבען חתונה געהאט.

צווישען קינדער

— זאג נאר, מירעלע צו וואס זיצען עפעס יודען אין דער סוכה ?
— ווייסט נישט נאָטקעלע, צוליב דעם מען זאל זיי ארייננעבען צו עסען.

קנאפזארגער

דער חול-המועדניק

מחותן (צום פראווינצער חתן) : וויפיל איינענטליך פערדינסט דו א יאהר ?
חתן : צעהן טויזענד זלאָטעס.
מחותן : זעהר שיין, אזוי פיל גיב איך טאקע נדן מיין טאכטער.
חתן : דאס האב איך שוין צוגערעכענט.

א מאסען עמיגראציע

אין א היגען טעאטער, האט דער עולם אין מיטען דער פארשטעלונג אנגעהויבען צו געהן פליטה פון טעאטער אז דאס ארויסגעהן האט אנגענומען א מאַסען-כאראקטער. האט איינער פון דער גאלעריע א געשריי געטון :
— יודען, צוערשט דארף מען ראטעווען די פרויען און קינדער.

אוי, די וויאשניעניעס"!...

דער סוחר נאגעלוויצע איז גערופען געווארען אין ארזשאנר סקארבאָווי צום נאטשעלניק, צו געבען א „וויאשניעניע". קומענדיג צו דער טיר, זאגט צו איהם דער וואזשני :
— פאניע, דער נאטשעלניק איז נישטא.
— אויב אזוי, וועל איך קומען א צווייט מאָל... אפשר קענט איהר מיר זאגען, ווען דער נאטשעלניק וועט ווידער נישט זיין ?...

ליידער איז עס אזוי !

פאטער (צום 10-יאהריגען זוהן) : באלעק, דו ווילסט זיך נישט לערנען, וואס וועט ווערן פון דיר? א טרעגער וועסט דו זיין !
זוהן : און אז כ'וועל ענדיגען יודי, אדער מעדיצין. מא וואס וועל איך ווערען ? — א לערנ-גייער!...

פייטעל און טרייטעל

פייטעל : כ'האב נעכטען געזעהען צו דיר ארייגעהן דעם קאמארניק אין זיין נייעם גענעראל־סקע מונדיר. וואס האט ער ביי דיר צוגענומען ?
טרייטעל : א שעה צייט...

דער לאדזער חתן-בחור

צו זיין פראווינצער כלה

— ...איך זאג דיר, שיינדעלע, אז מיין ליבע צו דיר, שטייגט איבער אלע ליבעס, וואס האבען זיך ווען אמאל בעוויזען אויפן לאדזשער ליבעס-מארק...

שמחת-תורה-אנאנסען

ס'ווערט געזוכט א שותף
צו א בית שני
אפערטען צום „קונדס"

מכל הנערים

אין אונזער פארטיי קען מען קריגען מינדעריעהריגע יונגלעך אויף עליות „מכל הנערים", אנצופיהרען מיט דער וואהל-אקציע צו דער קהלה.
דער „קונדס".

מיר געבען הקפות.

פער קאסע און אויף וועקסעלעך. פראווינצער קענען זיך שוין מעלדען. אפערטען צום „קונדס" פאר „עוזר דלים".

וויכטיג פאר עקספארטערן !

אונזער פירמע שיקט ארויס וואגאנענווייזע
אפגעקלאפטע הושענות
זיך צו ווענדען צו דער לאדזשער האנדעלס-קאמער.

א זעלטענע געלעגענהייט

צו פערקויפען אויף שמחת-תורה א גרויסען טראנספארט

אפגענוצטע פעהנער

אינפארמאציעס ערטיילט די האנדווערקער-צענטראלע.

איך לערן אוים

אין פערלויף פון איין טאג מאכען א ברכה איבער אנ'עליה.

ל. בערמאן.

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 231
מיטוואך, דעם 7 אקטאבער 1936

לכבוד סוכות

מ'בענשט „גשם"

די ווייבער פאלגען דעם חזן...

יום־טוב־פאליטיק

ענדליך, ענדליך, האט מען זיך דערוואַרט — די ... רען־פראגע אופן פארום פון דער פעלקער־ליגע.

דער פוילישער דעלעגאט אין זשענעווע האט גע... שטעלט די יודען־פראגע אין וועלט־ מאסשטאב. ווי ... ס ווייזט אויס, פיהרט די לאקאלע קליין־פאליטיק ... אין מינסק, אָדזשעוואָל, אָפּאָטשנאָ, פשיטיק א. א. צו ט־שט קיין צוועקמעסיגקייט.

שלאָג היינט, שלאָג מאָרגען, און דער גשלאָ... גענער ריהרט זיך נישט פון אָרט. איז מען אוועק ... צו דער פעלקער־ליגע, אפשר וועט די פעלקער ־ ליגע ... עפעס העלפען.

אין די קרייזען פון די הויך־פּאָליטיקער האט דער ... האָזיגער שריט געמאכט אַן אומגעהויערן רושם. ... ערסט א מעשה, פאראן נאָך א לאנד אין וועלכען ... מען גלויבט, אַז די פעלקער־ליגע קאָן עפעס העל... פען.

וואויל איז דעם גלויביגען!

דער כוח פון פּאָליטיקער ליגט אין גלויבען, אַז ... אנדערע גלויבען.

ס׳וויב איז נישט קיין הושענא

ערקלערונג פון „קונדס״

אויף אַן׳אָנפראגע פון אונזערע לעזער, ערקלערען ... מיר, אַז מיטן בלויזען קלאַפּען דאָס ווייב, איז מען ... נישט יוצא. מ׳מוז א חוץ חעם אויך קלאַפּען ... הושענות.

הושענות

גראף קאלי צו אשר קאָנ׳ען:

אני והוא הושיעה נא — איך מיט איהם זאָלען ... מיר בײדע געהאָלפען.

ס׳רעדעלע דרעהט זיך

היטלער אין יאָהר 1937

אין יאָהר 1870 איז ביסמארק געווען דער חכם ... און נאפּאָלעאָן דער נאר. אין יאָהר 1918 איז קלעמ... מאנסאָ געווען דער חכם, ווילהעלם דער 2־טער, דער ... נאר. איצט שטעלט זיך א פראגע: אויב אין יאָהר 1937 זאָל אויסברעכען א מלחמה, וואס וועט היט... לער זיין?

צו וואָס האט היטלער אפּעטיט?

צוצושרייבען פּוילען צו דייטשלאנד. אופיצו... רעסען עסטרייך. נאָכצושרינקען טשעכיען. צו פער... ... מיט שפאניש מאראָקאָ און טועם זיין א שטיק ... אוקראינע.

זי איז אַ גרעסערע חזנ׳טע

ווייב: זעה נאָר בערעל, דער חזן שטייט אזוי און ... האלט אין איין זאָגען און שרייען דעם גאנצען טאָג. א ... וואונדער ער האלט אזוי אוים?

מאן: וואָס איז ס׳וואונדער? און אַז דו מאכסט ... נישט צו ס׳מויל און רעדסט און שרייסט א גאנץ ... יאָהר און האלסט אוים — איז נישט א גרעסער ... וואונדער?

קאפּריזנער.

נראף קאלי:

אפגעשלאגענע „הושענות״...

אָ, שטראָף מיך נישט דו גרויסער גאָט און מען בלאָזט אין גרויסען שופר
אודאי כ׳האָב צו דיר קיין טענה:
ס׳איז פאָרט דיין וועלט, דיין שעהנע וועלט
אַן׳אָפּגעשלאָגענע „הושענאָ״...

די פעלקער־ליגע מיט איהר פראכט,
מיט איהרע „לאָזונגען״ די פיינע,
זי ליגט פערשפּאָט און אויסגעלאַכט
אַן׳אָפּגעשלאָגענע „הושענאָ״...

אָפּגעשלאָגען זענען אויך
פונ׳ם שטאָט־ראט די מאַנדאטען,
ווי הושענות אָפּגעקלאפּט
ליגען נעבעך אָט די יאטען...

יעדערער וואָס נישט אריין
אין דעם „פּרדס״ צווישען לייטען
לייגט זיך איצט קאָמפּרעסען קאלטע
אויף די הינטענס און די זייטען...

* * *

אין דער יודישער קהלה
טוט עס רוישען, טומלען, קנאַלען
דאָרטען האַלט מען נאָך פאר „שחרית״
דאָרטען געהט אַצינד צו וואַהלען...

דער מקטרג האַלט אין שרעקען:
„מי באש ומי במים״
ווער עס שמעקט מיט מקוה־וואסער
ווער נאָר טשאָלענט עסט און קוגעל.
יענער איז א יוד אַנ׳עכטער,
וואָס צו שטימען איז מסוגל...

ווער הנאה האָט פון פליאַקעס
און פון פליאַזשע און פון דאַנסינג,
יענער האָט דאָ נישט קיין דעה,
אונטערליגט „פּאַראַגראַף צוואַנציג״...

און די דאָזאָרעס די אלטע
די אַמאָליגע מורינו׳ם
האָבען נעבעך איצט אַ פּנים
ווי אָפּגעשלאָגענע הושענות...

איך, גראף קאַלי קלאַפּ אין בוזים:
ווי צו די פינאַנצען מיינע,
און איך שריי בקול־קול שופר:
טאַטע זיסער, אוי הושענא!..

א יהי רצון

פון אַנ׳אדורכגעפאלענעם

יהי רצון, זאָל זיין דער ווילען, כשם אזוי ווי איך בין געזעסען אין דער סוכה, זאָל עס פּעררעכענט ווערען, כאילו — גלייך ווי איך וואלט געזעסען אין דער ראדע מיעיסקע.

ווען מ׳שלאגט מלקות

איבערגעגעבען פון א יודישען שלעגער

א שמש פון אלטשטעטישען בית־המדרש האט דערציהלט ווער און פאר וואס ס׳האט זיך פון איהם געלאָזט געבען מלקות:

1) א סוחר, וואס האט דאס יאָהר אויסגעלעזט א וועקסעל.

2) א יוד, וואס האט געפאָרגט איינעם א גמילת חסד.

3) א בחור, וואס האט געגלייבט דעם מחותן, אַז ער וועט איהם אויסצאָהלען דעם צוגעזאָגטען נדן.

4) איינער, וואס האט אריינגענומען צו זיך א סוב לאָקאטאָר.

5) א פאבריקאנט, וואס די פאבריק האט נאך ביי איהם נישט געברענט.

6) איינער וואס האט ארויסגענומען א פּאטענט.

7) אנ׳עלטערער יוד, וואס האט זיין יונג ווייבעל געשיקט קיין צאָפּאָט.

8) א יוד וואס האט זיך ארויסגעצויגען פון א וואוינונג און נישט שולדיג געבליבען דעם ווירט פאר א יאָהר דירה־געלד.

9) אנ׳אויפגעקומענער גביר, וואס האט דיי יאָהר געגעבען א נדבה.

קאפּריזנער.

מיין טענה צום רבונו של עולם

א תחינה אזא אויף הושענא רבה

רבונו של עולם
איך האָב צו דיר אַ טענה:
אונז שלאָגען אלע
און מיר שלאָגען די הושענא
אלע פעלקער זינדיגען

פון גאָר אַלטע צייט
און אונז האָסטו רבונו של עולם
געגעבען דעם על חטא.

קאפּריזנער.

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

כאַשוין די וואָך וואַטער גיגאַט א מעביע. כאַ... שוין וואַטער גיגאַט ס׳לויפּיניש. צ׳ווייסע וואו? אין דעיר קילע. כ׳בין גיגאַנגע קאָנטראָלירן אין דעיר קילע צי כאָב א פּראָווע צי גלאָסיען.

מייגט עיר עפּטשער, אַז זיי אָנע מיר ניש גימאַכט די קיצע?

פּאוואָער זאָך אזוי גיזינט זאָן ווי מאָן שמו איז ניש רו. כאָב קאָנטלירט אין קאָנטלירט. שטו קאָ פּיניעלע. נישטאָבן פּיניעלע.

בין איעך אראַנגילאָפן גלאך צי נאַרלע אין גיבי... נעט אראָן אין גיטימע געיבן לושן:

—וואָעס אַז דו סאַרניע פּזשאָנדיק? פּאוואָוע אָט עיז מיעך ניש אַנגישריבן? צ׳שטימט יונג ועפּטשער מיטן שמולן געסל? די מאַנסע קרענקט דעך מיעך צין טויט!

אָט מיעך נאַרל אונגינימע בא דעיר האַנט אין אזוי גיזוגט:

— גיי אראָן פּיניעלע אין געב אָפּ א פּאָקלע־מאַציע (געמיינט: רעקלאַמאַציע), שראַב אָף ווי די הייסט, ווי אַלט די בינסט אין ווי די וואוינסט.

אָב איעך חעך גיזעיען, אז עיער איז א פּשיאַטשעל אָב איעך עיעם גיפּאָלינט אין אופגיגעין א פּאָקלאַ־מאַציע.

אזוי ארימיט עב איעך שוין הובן פּראָווע צי גלאָסיען צי דעיר קילע.

ני, בין איעך א לאַטישער יאַט? איעך לאָז מיעך ניש. איעך בין א ניע דאָי שע.

עיזי, אז איעך אָב פּראָווע צי גלאָסיען, עב איעך הובן פּראָווע צי ווערן א דאָזיר אָכיט. ני, וואָעס זוגט עיר, יאַטן, זאָך ווערן א דאָזיר אין דעיר קילע? א פּשוין בין איעך דעך, עפּטשער ניש? צעיך זעיען, אז איעך עב ווערן א דאָזיר, עב איעך געיבן לושן, וועיר מיער גיץ גינט.

דעוואַל אָט מע נאָך צאַט. מעט שמין וועיגן חעיים אין באַליטער בעשמעדרעש צימכים טוירע בא די ניקופים. דאָריט עבן זאָן אַלע יאַטן, עט מע מאַכן א פּיזאָמליג.

דעוואַל אָציך מיער א פּרייליכן צימכים טוירע אין זאָציך מיער גיזינט!

אריינגעפאלען מיטן טאַטען

מחותן: וואָס איז דיין חתנ׳ס פּאָטער?

שדכן: דעם חתנ׳ס פּאָטער איז א ראטמאָן... א דאָזאָר...

מחותן: און דער חתן אליין איז כאָטש אַנ׳־רעגטליכער מענש?

קאפּריזנער.

דער לאָדזער „קריזיסאָווע מאגנאט״

די ערשטע טעג סוכות אין פּענסיאָנאַט

די לעצטע צייט איז געוואָרען א מאָדע, אַז גבי־רים פאָהרען אויף יום־טוב אין די פּענסיאָנאַטען קיין סאָלומנע און ווישניאָווע גורא.

איינער פון די הינע אויפגעקומענע „קריזיסאָווע מאגנאטען״ איז אויך אויף די ערשטע טעג סוכות געפאָהרען אין א פּענסיאָנאַט אריין קיין סאָלומנע. קומענדיג אהין, פרעגט ער דעם פּענסיאָנאַטניק:

— פאניע, ווען עסט מען דאָ?

— פריהשטיק פון 9 ביז 11, ס׳צווייטע פריה־שטיק פון 11 ביז 1, מיטאָג פון 1 ביז 4, פאָדוויע־טשאָרעק פון 4 ביז 6. אָוועגדבראָיט פון 6 ביז 9.

דאָ האָט זיך דער קריזיסאָווע מאגנאט א קראַץ געטון ביים בערדעל און געזאָגט:

— איך פערשטעה נישט, טאָ ווען וועל איך צייט האָבען צו דאַוונען?..

ס׳איז איהם נעבעך נישט גוט

א לאָדזער מעשה׳לע

א בעל־חוב איז געקומען צום בעל־דבר איינמאָה־נען זיין חוב. ביי די טיר בעגעגענט איהם דאָס ווייב און מאכט צו איהם:

— רב יוד, צו מיין מאן קאָן מען יעצט נישט אריינגיין. ס׳איז איהם נישט גוט.

דערהערענדיג דאָס, הייבט זיך אויף דער בעל־חוב און גייט ווייטער.

ביים צווייטען מאָל בעגעגענט איהם ווידער דאָס ווייב מיט דערזעלבער טענה. גייט דער בעל־חוב ווי־דער אוועק און קומט א דריט מאָל. דערהערענדיג צום דריטען מאָל דאָס זעלבע רופט זיך אָן דער בעל חוב:

— סטייטש? יעדעס מאָל ווען איך קום איז איהם נישט גוט?

— וואָס דען מיינט איהר, — מאכט צו איהם דאָס ווייב — ווען ס׳וואָלט איהם גוט געווען, וואָלט ער אייך נישט בעצאָהלט?

קאפּריזנער.

וואס דער דאקטאר האט ביי איהר געפונען

א פרוי מיט אַ קורצען זכרון

די פרוי גאָלדשטיין, בעקומט אפט נאָפּאַדען אויף דער גאַל. גאַנצע טעג און נעכט נעהמט זי פּראָש־קעס, אַנימעלטען זאָגט צו איהר דער מאַן:

— כ׳פערשטיי דיך נישט. איך בין א מיטגליד אין דער „אובעזפּיעטשאַלניע״ פאַרוואָס געהסטו נישט צום דאָקטאָר?

די פרוי האָט איהם געפאָלגט, און איז געגאַנגען צום דאָקטאָר. אהיימקומענדיג פרעגט זי דער מאַן:

— נו, רעגינא וואָס איז מיטן דאָקטאָר?

— ער איז זעהר א סימפאַטישנע מענשעל.

— דאָס אינטערעסירט מיך נישט, כ׳פרעג דיך, וואָס ער האָט געזאָגט.

— ער האָט געזאָגט, אַז איך בין פיענקנע זבור דאָווענע, אַז כ׳האָב צוזאָווגע אוגען, אַז ביי מיר איז דאַ א וספּאַניאַלע שניעושנע ביאַלע זאמבקים, אַז כ׳האָב א שליטשנע מיילעכל און א טשאַראַווני אושמיעך.

— און וועגען דער גאַל, וואָס האָט ער געזאָגט?

— וועגען דער גאַל? ווען דעם זעהסטו, האָב איך אינגאַנצען פערגעסען צו פרעגען.

ריינער ווין

שמועס אין דער סוכה.

— איהר זעהט רבותי, דער ווין איבער וועלכען איך מאַך קידוש, איז דער ריינסטער ווין.

— נו, יאָ, מ׳דערקענט באַלד, אַז ער איז ריין, ווייל ער איז גערייניגט מיט וואסער.

דער היים־זיצער

שמועס צווישען ווייבער אין דער שוהל

אין דער ווייבער־שוהל זיצען צוויי ווייבער און מוטלען, זאָגט איינע:

— זי ווייסען גילדענע, מיין מאן איז שוין גע־וואָרען א היים־זיצער, ער נעהמט די לעצטע צייט נישט ארויס אויף א מינוט פון שטוב.

— אזוי? ער איז דאָך געווען אזא ליאַמוך, וואָס האָבען זיי געטון דערצו?

— כ׳האָב צוגענומען אַנ׳18 יאָהריגע פּאָקאָיובקע צום קינד.

אַנ׳אונטערגעהערטע תפלה

פון א יודענע אין דער ווייבער־שוהל

רבונו של עולם
פערהיט מיך פאַרן סעקוועסטראַטאָר
פון א סוב־לאָקאַטאָר
פון א פּאַטענט
פון עגרעקעס העגט
פאַר די „פּאַטריאָטישע תורות״
פאַר פּראָטאָקאָלען און קאַרטש
פאַר אויטאָס און קרום־גיין
ונאמר אָמן.

קאפּריזנער.

דער שטן ימח שמו.

דער שטן (צו א ניי־געוועהלטען ראַטמאַן, וואָס איז הושענא רבה ארויס פון שוהל): און איצט, חבר׳ל, אַז דו האָסט שוין אויסגעגאָרט א „גוט קוויטעל״, קום אהער אונטער מיין מאַנטעל און לעב א טאָג!

,,סימכע פלאכטע" / קאמעדיע אין דריי אקטען פון יעקב פרעגער

געשפילט דורך ,,יונגע בינע" אין ,,ראזמאיטאשטשי"

די ,,יונגע בינע" אונטער דער אנפיהרונג פון ד"ר מיכאל וויכערט האט זיך אין לאדזשער יודישען טעאטער איצט פארגעשטעלט מיט יעקב פרעגער'ס קאמעדיע ,,סימכע פלאכטע", וואס איז געבויט אויף א פאלקסטימליכען טאן.

די קאמעדיע איז פאלקסטימליך הן אין אינהאלט הן שפראכליך, הן אין נאמען פון הויפטהעלד און הן אין זיין רעזשי.

איז אבער די מעשה, וואס מיט'ן ענין פאלקסטימליכקייט דארף מען זיין זעהר פארזיכטיג, גראד אזוי ווי מיט אמת'ער קונסט. עס איז למשל בעקאנט דאס ווערטל, אז די גרעניץ פון קונסט און שונד פארמידט זיך אויס אין נישט מעהר ווי אין איין שריט. הוסט זיך א קליינעקייט: איין שריט און דאך ווי ווייט איז דער מהלך צווישען ביידע געביטען!

אט האט למשל, י. ל. פרץ געשריבען פאלקסטימליכע מעשיות און אויך א ריי אנדערע שריפטשטעלער האבען אויך געשריבען פאלקסטימליכע מעשיות. די לעצטע האבען דאך אויך אפערירט מיט מאטעריאלען, וואס שווימען ארום צווישען פאלק און פונדעסטוועגען איז ביי זיי ארויסגעקומען ווערטלאזע מעשיות און ביי פרצ'ן — קונסטווערק.

האט דאך דער זעלבער פרץ גענומען ליטער פאלקלאר און אויסגעהעמערט א מייסטערווערק — ,,ביינאכט אויפן אלטען מארק".

נישט איין שריפטשטעלער איז שוין געשטרויכעלט געווארען מיט'ן פאלקסטימליכען מאטעריאל אין דער האנד.

פאלקסטימליכקייט איז א מין קדשי קדשים, דארט אריין קאן נאר אריינגעהן א קינסטלער פון רייכסטען לויטערסטען קינסטלערישען קוואל — א כהן גדול פון דער קונסט.

מיטעלמעסיגקייטען מוזען געשטרויכעלט ווערען אין היכל פון פאלקסטימליכקייט.

ש. אנסקי, וועלכער איז קיין גרויסער קינסטלער נישט געווען, איז נישט געשטרויכעלט געווארען שאפענדיג פון פאלקלאר זיין ,,דיבוק", ווייל ער איז געווען קינסטלעריש פערליבט אין דעם פאלקלאר פונם ,,דיבוק" שטראלט ארויס אנ-סקי'ס בעגייסטערט געפיהל פארן פאלקס-לעבען. אנ-סקי'ס גרויסע ליבע צום יודישען פאלקס-לעבען האט ביי איהם אויסגעפייערט און אויסגעגליהט א מייסטערווערק.

א קינסטלער בעגנוגענט זיך נישט מיט'ן אויסערליכען ארויסבליק, ער דרינגט אריין טיפער אין זעהר ערשיינונג, זוכט דעם תוכן, דאס פערבארגענע און ענטדעקט פאר אונז פערהיילענע וועלטען אין דער מענשליכער נשמה.

אין דער פאלקסטימליכקייט און אין פאלקלאר מוז אריינבליקען א קינסטלער, א גרויסער קינסטלער מיט זיין טיף דורכדרינגליכען, גליהענדיגען בליק, ערשט דעמאלט קאן אויסגעשמידט ווערען א בעניים פאלקסטימליך ווערק, וואס זאל אויסנייען אריינדרינגען אין פאלקס-געמיט און דארט איינגענומען ווערען מיט אפענע אריעס און ווידער ווערען א פאלקס-אייגענטום.

איצט שטעלט זיך די קשיה: ווי האלט עס עפעס מיט יעקב פרעגערס קאמעדיע? קאן זיין קאמעדיע האבען די זכיה אריינגענומען צו ווערען אין גן-עדן פון פאלקס-אייגענטום, פונקט אזוי ווי עס איז געשעהן מיט יענעם ,,ר' שימכע פלאכטע", וועלכער האט פרעגער'ן געדינט אלס מאטעריאל פאר זיין שריפטשטעלערישען ציל?

לאמיר אבר כאפען א שמועס וועגען יענעם ,,ר' שימכע פלאכטע".

אויפן לאדזשער אלטען יודישען בית-עלמין געפינט זיך א שוין איינגעפאלענער קבר. איבער וועלכען עס שטעהט א האלב איינגעבויגענע און האלב-איינגעזונקענע מצבה. די מצבה טראגט די סקאחבאווע אויפשריפט ,,פ. נ. יעקב בן יוסף נפטר בשנת תר"ן (1889). דער דאזיגער יעקב בן יוסף איז דאס דער מחבר פון באמת פאלקסטימליכען ,,ר' שימכע פלאכטע, אדער דער וועלט-שווינדלער".

האט אמאל געלעבט אין לאדז א יוד, וועלכער האט געהייסען יעקב קאטשקע - מארגענשטערן. מען האט איהם אויך גערופען יעקל לעהרער. געבוירען איז ער געווארען אין יאהר 1820. זיין חיונה האט ער געצויגען פון מלמדות, שדכנות און בדחנות. א חוץ דעם האט ער געהאט א ,,שוואכקייט" צום שרייבען מעשיות. זיינע פערעפענטליכטע מעשיות האבען געהאט גרויס ערפאלג ביים ברייטען עולם און נאך ביז'ן היינטיגען טאג געפונען זיך מאסען לעזער פון זיינע מעשיות. די גרעסטע פאפולאריטעט האבען דערגרייכט די מעשיות: ,,מעשה מג' אחים" און ,,ר' שימכע פלאכטע".

דער נאמען שימכע פלאכטע איז געווארען א פאלקסטימליכע פערזענליכקייט און עס איז נישט פארהאן קיין יודישער ישוב, וואו דער דאזיגער נאמען זאל נישט זיין בעקאנט.

אויפן שער-בלאט פון יעקל לערערס בוך געפינט זיך אזא אויפשריפט:

,,ר' שימכע פלאכטע, אדער דער וועלט שווינדלער"

יעדער מענש וואס ווירד די מעשה לעזען, ווירד האבען גרויס פערגניגען, יונג און אלט, ארים און רייך, וועלען זיך פרייען אלע צוגלייך. די מעשה ווירד דעם לעזער מאכען וואכען, יעדער וואס ווירד לעזען, ווירד מוזען לאכען.

ארויסגעגעבען פאן ר' יעקב מארגענשטערן הנקרא יעקל לעהרער אויס לאדז.

נאך היינט צו טאג, לעזענדיג די מעשה ,,שימכע פלאכטע" איז קענטיג דער שריפטשטעלערישער טאלאנט פון יעקל לערער.

די מעשה פעראינטערעסירט פון אנהויב ביז'ן סוף און איז פרעכטיג אויפגעשריבען. עס איז א געלונגענע סאטירע אויף די פוילישע שרביים'לעך און זייערע אונטערשטיצער די אפעריסטישע גבאים. דעם מחבר'ס בעציהונג צו זיינע העלדען איז אבער נישט קיין פייזע, פערקעהרט. ער צערטעלט זיי און האלט זיי פאר קרבנות פון די אומשטענדען פון צופאל, אדער גורל. שימכע פלאכטע איז טאקע א שווינדלער, ער ווייסט, אז ער בעשווינדעלט א וועלט, ער פלאנט אבער נישט אויס זיינע שווינדלערייען, ער נוצט נאר געשיקט אויס א גינסטיגע סיטואציע, אין וועלכע ער ווערט אריינגעצויגען. עס איז א קלוגע, אויסגעשפינענע פאלקספאנטאסטישע מעשה און ענדיגט זיך מיט דעם פרימיטיווען מוסר-השכל:

,,פון דער מעשה איז צו פערשטעהן ווי די וועלט איז פערבלענדעט און ווער עס האט שכל ברויך זיך נישט לאזען צו פערבלענדען מיט הבלי הבלים, נאר צו זוכען דעם אמת".

ביי יעקל לעהרער פאלט ,,שימכע פלאכטע" אליין אויפ'ן געדאנק צו ווערען א רבי. צום ערשטען ערפאלג פיהרט איהם דער צופאל מיט'ן פערלוירענעם פערד פון פריץ, ווייטער שפילט איהם שוין דער צופאל גליקליך אונטער. שימכע איז אויך א גרויסער פרעסער און האט א גבאי א'ן אפיקורסט, וועלכער פיהרט אן מיט'ן ,,הויף", שימכע דער געוועזענער וואסער-טרעגער זאגט ביים טיש ,,תורה", נאר איין ווארט קלעפט זיך נישט צום צווייטען.

יעקל לעהרער'ס ,שימכע" איז געווען א וואסער-טרעגער און אזוי געווארען אונמענשליך אויסגענוצט אין שטעטעל (א סאציאלער מאטיוו).

יעקב פרעגער האט דאס אויסגערעכענטע מאטעריאל אויסגענוצט פאר זיין קאמעדיע, נאר אהין אויך אריינגעפיהרט דעם ערנסטישען מאמענט אויף א דראמאטישען אופן. כדי אויך צו זיין אריגינעל, האט ער צוגעווארפען דעם פלאן צו ווערען רבי — שימסעם ווייב.

הערמיט איז אבער פרעגער'ס קאמעדיע נישט געווארען שטארקער פון יעקל לעהרער'ס מעשה. אנ'איבערגעדיכטעטע ווערק דארף ווערען שטארקער בפרט נאך א פאלקסטימליך ווערק, דארף אין דער איבערדיכטונג קינסטלעריש אויסגעטייטשט און געקרעפטיגט ווערען.

פרעגער איז אנ'אויסגעצייכענטער קענער פון פאלקלאר, מיט וועלכען ער אפערירט זעהר געשיקט, זיין קאמעדיע פערמאגט טאקע אנ'אוצר פון פאלקלאריסטיש און פאלקסטימליכען שטימער, וואס איז אבער נאך געבליבען דיכטעריש רויה. דאס פאלקלאריסטישע דינט ביי איהם פאר אלס אויסערליכער לבוש און עס איז נישטא די אינערליכע פערטיפונג, וואס זאל דערהויבען זיין ווערק צו א דיכטעריש פאלקסשטיק.

פרעגער פערמאגט נישט דעם ווארימען געפיהל, וואס עס האט למשל, געהאט אברהם גאלדפאדען צו זיינע פערשוינען אין זיין גלענצענדער פאלקסטימליכער קאמעדיע ,,קוני לעמעל". גאלדפאדען שמייסט סאטיריש דעם פאנאטיזם, ער שטויסט אבער פאטערליך, מיט ווארימער ליבע. און דעריבער גאלדפאדענס קאמעדיע מאנומענטאל פאלקסטימליך, גאלדפאדען האט אויסגעשפילט זיין סאטירע אויף איידעלע, געפיהלפולע סטרונעס. נישט דערלאזט קיין פנימה'לע פון גרעבערע קלאנגען, ער האט אויסגעצערטעלט זיינע פערשוינען, וועלכע ער האט געוואלט ,,ארויסראטעווען פון דער טיפער פאנאטישער פינסטערניש".

פרעגער שטעלט ארויס זיינע פערשוינען אהנ-ברחמנות'דיג העסליך. די סאטירע דערגייט ביי פרעגער'ן צו פעס, דעריבער ווערט זי געשטרויכעלט און דערגרייכט נישט דעם קינסטלערישען ציל.

פארהאן אין פרעגערס קאמעדיע א סך שיינע סצענעס, וואס ווערען אבער פערדרוקט אין הינטערגרונד דורך די נישט געשמאקע רייד און דורך דער ביליגער גראטעסקייט. וואס דארף אייגענטליך זיך אנזעהן נאר עפיזאדיש און פונדעסטוועגען — ווי עס איז דער שטייגער פון גראבהויזיגקייט — קריכט דוקא דאס דאזיגע נישט געשמאקע ארויס אין פאדערגרונד און פערמיעט דעם גאנצען איינדרוק.

מירן זיך נישט אפגעבען מיט'ן אנאליז פון אינהאלט. דאס שטיק דארף מען זעהן.

די אויפפיהרונג געהערט פונדעסטוועגען צו די זעלטענסטע דערשיינונגען אויף דער יודישער ביהנע. ד"ר וויכערטס רעזשי איז רייך מיט סצענישע איינפאלן. ס'איז א פרעכטיגע סצענישער גראטעסק און עס הערשט א הארמאניע צווישען דער טאנאציע, קאסטיומירונג, מוזיקאלישע בעגלייטונג און דעקאראציע. די טאלאנטירטע מאלערין דינה מאטוס און דער גלענצענדער מוזיקער הענעך קאן פערדיינען דא גרויס לויב.

אינם אנסאמבל זענען די הויפט-ראלען גוט בעזעצט. ,,סימכע פלאכטע" (וואלף הייבלום), ,,יאסעלע פרנס" (יוסף גליקסאן), ,,ביילע די יתומה" (בינע גודים), ,,ציפע" (פרידע שאפער) און ליטוואק (וואלף סיוואק) געבען אויסגעצייכענטע געשטאלטען. צווישען זיי זעהט זיך אן אויפן ערשטען ארט יוסף גליקסאן.

פון די עפיזאדען ראלען ציהט נאר אויפמערקזאמקייט ,,יוקל שופר" (יעקב ראיטלער). די גרופען-סצענעס — נישט געלונגען.

טעאטער-מענש

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

מיטוואך, 7 אקטאבער

כ"א תשרי תרצז

וון-אויפגאנג 6.50

וון-אונטערגאנג 4.55

קיין ארץ-ישראל

גרופענרייזן און אינדיווידועל. ביליגע פרייזן. גוטע בעדינגונגען. פינקטליכע בעהאנדלונג.

14-טעגיגער אויספלוג קיין וויען

אבפאהר יעדען טאג. 135 זל.

אויסלענדישע הנחה-און קורצייט-פעסער. פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט" אויספלוגען און רייזעס קיין רוסלאנד. ברענגען קרובים פון רוסלאנד קיין פוילען

אינפארמאציעס ערטיילט

דאס יודישע רייזע-ביורא

Union Lloyd

Piotrkowska 42, tel. 107-87.

פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"

נעמט אן דאס איבערשיקען געלעד קיין ז.ס.ר.ר.

יאהרגאנג 1916

הייגט, מיטוואך, דעם 7. אקטאבער דארפען זיך שטעלען די יאהרגאנג פון 1916, וואס וואוינען אויפן שטח פון 1-טען פאליציי - קאמיסאריאט מיט די אותיות:

W Z Ż Ź

7. קאמיסאריאט O P R

מארגען דאנערשטאג — 2-טער קאמיסאריאט

פון A ביז J

7. קאמיסאריאט S, Sz, T,

בעמערקונגען וועגען דער אויסמעסטונג פון הכנסה-שטייער לויט די נייע פארשריפטען

פון אדוו. ע. שעסקין

דער 30. סעפטעמבער איז געווען דער לעצטער טאג, אין וועלכען מ'האט געדארפט לויט'ן אויפטראג פון פינאנץ-מיניסטעריום, אדורכפיהרען די אויסמעסטונג פון הכנסה-שטייער אויפ'ן יאהר 1936

די נייע אויסמעסטונגען ווערען אדורכגעפיהרט לויט'ן נייעם געזעץ וועגען הכנסה-שטייער און ענטהאלטען א רייהע ענדערונגען אין פערגלייך מיט דער אויסמעסטונג אין די פריהערדיגע יאהרען.

וואס שייך דער סטרוקטור פון הכנסה-שטייער, איז פון 1. יאנואר 1936 אפגעשאפען געווארען דער אזוי - גערופענער ספעציעלער שטייער פון מאנטיעמעס דאס הייסט, אלע מינים בעלוינונגען, וועלכע ווערען אויסגעצאהלט פערזאנען, וואס געהערען צו פערוואלטונגען, אויפזיכטס-ראטען, קאמיטעטען א. אז. וו. ווערען נישט בעשטייערט און וועלען איינגערעכנט ווערען צו דער הכנסה פון פענסיע, עמעריטור און גדולגענער ארבייט, ד. ה. צום צווייטען טייל פון בעשטייערונג.

וואס שייך יוגען אפשרייבען אויף אמארטיזאציע, האבען פריהער רעכטליכע פערזאנען, וועלכע פיהרען ריכטיגע האנדעלס-ביכער, געקענט מיט איינמאל אינגאנצען אפשרייבען דעם ווערט פון די זאכען, וועלכע זענען געקויפט געווארען אנהויבענדיג פון 1935. אויב די געוועהנליכע צייט פון אמארטיזאציע איז נישט גרעסער ווי 5 יאהר, איצט קענען אלע צאהלער וואס פיהרען האנדעלס-ביכער (נישט נאר רעכטליכע פערזאנען, נאר אויך פיזישע) אדורכפיהרען די אמארטיזאציע אויף דעם דאזיגען אופן.

א עזהר וויכטיגע אינאוואציע איז אויך דאס צוזאמענרעכענען צום יסוד פון אויסמעסטען דעם הכנסה שטייער, וואס בעלעסטעט דעם ראש פון דער משפחה מיט די הכנסות פון דעם „ווייב אדער" מאן מיט וועלכע מ'האט חתונה-געהאט" ווי אויך פון קינדער, דערביי איז די געמיינזאמע בעשטייערונג, אויב ס'האנדעלט זיך וועגען קינדער, אפהענגיג דערפון צי דער ראש פון דער משפחה, האט דאס רעכט צו דיספאנירען מיט די דאזיגע הכנסות, דאגעגען די הכנסות פון מאן און פרוי, מוזען בעשטייערט ווערען צוזאמען, אויב דאס פאר-פאלק האט נישט קיין געריכטליכע „זלאנטשעניעס", אהן ריקזיכט דערויף צי זיי לעבען צוזאמען. אויסנאמען זענען: הכנסות פון פענסיעס, עמעריטורען און לוין פאר גדונגענע ארבייט.

וואס שייך די הויך פון שטייער גופא זעהט די באוועלע פאר דעם קריזיס-צושלאג און דעם 15 פראצענטיגען ווי אויך א געהעכערטע סטאוקע פון שטייער פאר מענער, וועלכע האבען נישט קיין פרויען און פאר פרויען, וועלכע האבען נישט קיין מענער ווען די העכערונג פון שטייער בעטרעפען נישט קיין 20 פראצענט נאר 14 פראצענט.

דערפון איז צו זעהען, אז די הויך פון עצם הכנסה שטייער וועט היי יאהר זיין גרעסער ווי אין די פריהערדיגע יאהרען און אין צוזאמענהאנג מיט די זעהר ריגאריסטישע אויסמעסטונגס-פארשריפטען, וועט דער דאזיגער שטייער היי-יאהר זיין א פיל גרעסערער לאסט פאר די צאהלער ווי אין די פריהערדיגע יאהרען, דארף מען טאקע לעגען א ספעציעלען געוויכט אויף די עווענטועלע רעקורסען און די רעקורסען מוזען זיין בעגרינדעט און אויסגעארבייט פינקטליך אין הסכם מיט די פארשריפטען פון דער שטייער-ארדינאציע.

אכטונג!

נייע, שעהנע און מאדערנע

זייד און וואל-שטאפן

ווי אויך וועלוועטען און טראנספארענטען זענען

שוין דא אויף לאגער

הויפטזעכליך פערזעהענע אפטיילונגען אויף

פאלטענס, קאסטיומען און קליידער

אויך לאס-סאטענס גלאטע און געמוסטערטע אויף קאסאסען

און פערשידענע זייד-ווארען פון די פירמעס

„KLINGE i SHULTZ" i „SETALANA"

אויף זיידענע קאפאטעס

ר ליטמאן ארוויטש

קהלה-וואהלען וועלען אפגעלעגט ווערען

לאדזער וואיעוואדשאפט אפגעשיקט צום בילדונגס-מיניסטעריום א פארשלאג

אפצולעגען די קהלה-וואהלען אויף א יאהר

זייט עטליכע טעג האבען אין דער שטאט קור-סירט קלאנגען וועגען דעם, אז די קהלה-וואהלען אין לאדז זאלען אין מיטען סאמע ברען פון די הכנות אפגעלעגט ווערען. ביז די קלאנגען האבען נישט געהאט קיין גרונד, האבען מיר וועגען דעם נישט געשריבען, הגם מיר האבען געוואוסט, אז פון פארשידענע זייטען ווערען געמאכט בעמיהונגען אין דער דאזיגער היניזיכט.

איצט דערוויסען מיר זיך פון א זיכערער קוועלע, **אז די לאדזער וואיעוואדשאפט האט שוין ארויסגעשיקט צום בילדונגס- און אמונות - מיניסטעריום א פארשלאג וועגען אפלעגען די וואהלען צו דער לאדזער קהלה אויף א יאהר צייט.** די אפיציעלע מאטיווען צום אפלעגען די וואהלען זאלען זיין פאלגענדע: ווי בעקאנט, האבען די וואהלען געזאלט פארקומען דעם 15. נאוועמבער ה. י. דער נייער קהלה-ראט וואלט זיך אין בעסטען פאל געקענט צו-נויפקומען ערשט סוף יאנואר 1937. דער קהלה-בודזשעט אויפן יאהר 1937 מוז אבער זיין פערטיג ביזן 1. יאנואר 1937, דער אלטער קהלה-ראט ווי-דער האט נישט קיין רעכט צו שאפען א בודזשעט פאר דער נייער קהלה-אנפיהרונג, וואו די כוחות-פערהעלטעניסען קענען זיין אנדערע. צווייטענס, טרעט אריין דעם 1. יאנואר 1937 אין קראפט דאס נייע שחיטה-געזעץ, וועלכעס לעגט ארויף גרויסע פליכטען און אויפגאבען אויף דער קהלה, ווען איצט זאל זיך ענדערען די קהלה - אנפיהרונג וואלט דאס אריינגעבראכט א כאאס אין דער רעארגאניזאציע.

ווי געזאגט, זענען דאס די אפיציעלע מאטיווען, מען שמועסט אבער, אז ס'זענען געמאכט געווארען בעמיהונגען וועגען דעם, אז די וואהלען זאלען נישט פארקומען אין איצטיגען מאמענט.

ס'איז שוין דוכט זיך נישט מעהר קין ספק, אז די הכנות צו די קהלה-וואה-לען וועלען איבערגעריסען ווערען און די וואהלען אין לאדז וועלען אפגעלעגט ווערען אויף א יאהר צייט.

די פאלגען פון אפלעגען די וואהלען זענען נאך נישט פאראויסצוזעהען. ס'זענען פערהאן דריי מעג-ליכקייטען: ס'איז מעגליך, אז די קהלה - פערוואל-טונג, וועלכע האט שוין פערענדיגט איהר קאדענץ, וועט פונאנדערגעלאזען ווערען און ס'וועט בעשטימט ווערען א קאמיסאר. ס'איז אויך מעגליך, אז אויפן ארט פון הער איצטיגער קהלה - פערוואלטונג וועט אויף א יאהר צייט נאמינירט ווערען א צייטווייליגע פערוואלטונג. ס'איז אבער מעגליך, אז די קאדענץ פון דער איצטיגער פערוואלטונג וועט פערלענ-גערט ווערען ביז צו די נייע וואהלען.

וואלאנאוו מאכט שטענדיג רייך!

די געווינסען פון דער 36-טער לאטעריע

100.000 זל. אויף נומער 163529

25.000 זל. אויף נומער 3027 — **25.000 זל.** אויף נומער 87631

25.000 זל. אויף נומער 50608 — **25.000 זל.** אויף נומער 47419

20.000 זל. אויף נומער 139111

10.000 זל.	אויף נומער 54519	10 000 זל.	אויף נומער 54644	10.000 זל.	אויף נומער 54651
10 000	69094	10.000	74375	10.000	110226
10 000	110412	10.000	112372	10.000	163651
10.000	166878	10.000	171294	10 000	177211
10.000	179544	10.000	182765		

און א סך אנדערע צו 5.000, 2 000 און 1.000 זל. זענען געפאלען אין דער בעקאנטער מיט גליק

קאלעקטור

י. וואלאנאוו

לאדז, פיעטריקאווער 11 און 72

פאביאניץ, פל. דאמבראווסקי 3.

לאסען צו דער 1-טער קלאס 37-טער לאטעריע שוין צו בעקומען.

אויסווערטיגע בעשטעלונגען ווערען תכף ערלעדיגט. קאנטא פ. ק. א. 141795.

די אמטען פון שטאט-פרעזידענט און וויצע-פרעזידענט וועלען בעזעצט ווערען דורך פ.פ.ס.

נעכטען איז פארגעקומען א זיצונג פון עקזע-קוטיוו פרעזידיום פון דער לאדזער פ. פ.ס־ישער ארגאניזאציע. אויף דער זיצונג איז בעטראכט געווארען די טאקטיק פון פ. פ. ס. אין קומענדיגען שטאט-ראט. אויף דער זיצונג זענען פעסטגע-שטעלט געווארען די קאנדידאטורען אויף די אמ-טען פון פרעזידענט, וויצע-פרעזידענט און לאווי-ניקעס.

די נעמען פון די דערמאנטע קאנדידאטען ווע-רען דערווייל געהאלטען בסוד, ס'איז נאר בעקאנט, אז ס'איז בעשלאסען געווארען, אז דעם אמט פון פרעזידענט און וויצע-פרעזידענטען זאל בעזעצען די פ.פ.ס. דאגעגען פון די 5 לאווניקעס וואס די פ.פ.ס. דארף בעקומען וועט 1 לאוויניק אפטרע-טען דעם „בונד" און איינעם דער דייטשער אר-ביטס-פארטיי.

5 אויף דינסטאג דעם 13 ד. ח. איז בעשטימט געווארען א זיצונג פון א.ק.ר. פ.פ.ס., אויב די דאזיגע זיצונג וועט בעשטעטיגען די א.געג. ע.ע. קאנדידאטען וועט די פ.פ.ס. זייערע נעמען איבער-געבען דער עפענטליכקייט

נארמאליזירונג פון מילך- און מילכווארג-האנדעל

פעראָרדענונג פון לאדזער וואיעוואדע

(א) דער לאדזער וואיעוואדע האט ארויס-געגעבען א פעראָרדענונג, וואס נארמירט דעם פערקויף פון מילך און מילכווארג אין לאדז.

לויט דער דאזיגער פעראָרדענונג, איז דאס פערקויפען מילך און שמיעטאנקע מיט'ן צושטע-לען אהיים דערלויבט בלויז אין בעזונדערע צו-געמאכטע כלים, וואס היטען אפ די מילך-ארטיקלען פון פערשמוצט צו ווערען, און וואס זענען פערזיע-הען מיט א בולטער אויפשריפט, וואס ענטהאלט דעם נאמען, פאמיליע און אנדערע פונ'ם מילך-אינהאבער.

פערקויפען מילך און שמיעטאנקע אויף מערק, פלעצער און גאסען איז דערלויבט נאר אין צוגע-מאכטע כלים. וואס האבען קראנדליך. אויך דא מוז זיין אויפגעשריבען דער נאמען, פאמיליע און אדרעס פונ'ם פערקויפער.

די דאזיגע פעראָרדענונג ווערט איינגעפיהרט אין לאדז אויפ'ן פאלגענדען אופן:

אויפ'ן שטח פונ'ם 7-טען און 10 פאליציי-קאמיסאריאט — מיט'ן 1 נאוועמבער 1936 און אין די איבעריגע קאמיסאריאטען — אין טערמינען, וואס וועלען בעזונדערס בעשטימט ווערען דורכ'ן וואיעוואדע.

דאס עובר זיין אויף דער פעראָרדענונג זעהט פאר א שטראף — ביז 6 וואכען ארעסט און 500 זלאטעס שטראף.

דאס פערקויפען מילך אויף מאס איז דער-לויבט נאר אין געוועלבער, וואס הוץ מילך און מילכ-ווארג האנדלען זי מיט אייער, געבעקס, און פראָ-דוקטען אין געניוער פאקונג — פושקעס, סלאיקעס, שאכטלעך א. א. וו.

הויכע געסט אין לאדז

אנוועזענד אויף פייערלעשער-איבונגען

(א) נעכטען זענען געקומען קיין לאדז 2 מיט-גלידער פונ'ם יפנלענדישען גענעראל-שטאב און דער דירעקטאר פון דער פינלענדישער פאליציי, אין דער בעגלייטונג פון א דעלעגאט פון אינערן-מיניסטעריום, און פייערלעשער-אינספעקטאר, ה' ראדוואן.

זיי האבען צוזאמען מיט'ן לאדזער פייער-לעשער-קאמענדאנט ד"ר מארקס און אינזש. קא-וואלטשיק אדורכגעפיהרט אנ'איגספעקציע אינ'ם צענטראלען אויסשולונגס-פונקט א'יף 11 ליסטאפאד 4. דערנאך זענען זיי אוועק אויף די פאבריקס-פלעצער פון א. פרוסאק (גדאנסקא 137) וואו זיי זענען געווען אנוועזענד בעת די איבונגען פון די פייערלעשער-אפטיילונגען 2 און 3

פער'חתמ'עט דעם פריידענקער-פעראיין

(א) די אדמיניסטראטיווע מאכט האט אין שייכות מיט דער דעציזיע פון דער צענטראל-מאכט געשלאסען און פערחתמעט דעם לאקאל פון לאד-זער פריידענקער-פעראיין, פיעטרקאווער 101).

פריהער איז דארט אדורכגעפיהרט געווארען א רעוויזיע און די צוגענומענע מאטעריאלען זע-נען איבערגעוויזען געווארען צו דער אויספארשונג-מאכט.

חנה פייגע פערלמאן איז אנ'אשת איש...

ווארנונג פון ראבינאט איהר נישט צו געבען קיין חופה-וקדושין

צום ראבינאט האט זיך, די טעג געוואנדען א פארפל וועגען אדורכפיהרען חופה-וקדושין.

די כלה חנה פייגע פערלמאן איז מיט א צייט צוריק געקומען פון דייטשלאנד. דא האט זי זיך בעקענט מיט א בחור און געווארען חתן-כלה.

מיט עטליכע טעג צוריק זענען זיי געקומען אין ראבינאט צו ערלעדיגען די חתונה-פארמאל טע-טען. נאך א חקירה ודרישה האט דער ראבינאט פעסטגעשטעלט, אז חנה פייגע פערלמאן איז אנ'אשת איש, האט א נישט געגטן מאן אין דייטשלאנד.

דער ראבינאט ווארענט איהר נישט צו געבען חופה וקדושין ביז זי וועט צושטעלען א גט פון איהר מאן.

פאר'ן „איבערזאלצען" ברויט

(א) דער בעקער עזרא זעליגמאן (אנדזשעיא 25) איז פערמשפט געווארען דורכ'ן סטאראסט'ועגע ריכט אויף צו בעצאהלען 200 זלאטעס אדער אויף 10 טעג ארעסט פארן 'נעהמען צו הויכע פרייזען אויף ברויט.

Dr. REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 93-201

ספעציאליסט

פאר מענער - שוועכע - בעהאנדלונג

סעקסועלע פעראטונגען פון פסיכא - אנאליז

נעמט אן פון 8—11 און 5—8 אווענד.

זונטאג און חגאות פון 9—12.

Dr. med. Trepman

ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט-קראנקהייטען.

בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע.

זאווואדזקא 6, טעל. 12-234

נעמט אן פון 8–11 נאכמ. און פון 6–8 אווד

Dr. med.

J. Schlosser

כירורג

ul. CEGIELNIANA 30, tel. 122-16.

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 4–7 אווענד.

ה. אכערמאן

ער און זיינע פרויען

ראמאן פון יודישען לעבען

40

קאפיטעל פופצען

אויף לאנג האט מיר מיין קאפיטאל נישט געסטאיעט. כ'בין א פאר נעכט געשלאפען אין א ביליגען האטעל און האב א פאר מאל אין טאג געגעסען ביליגע מאלצייטען, און אט האב איך שוין ווידער נישט געהאט א גראשען ביי דער נשמה און האב אנגעהויבען ארומצוגעהען שלינג און שלאנג, איך בין געווען אויף גרויסע צרות, און אז כ'האב מיך נאך דערמאנט אין מיינע אמאליגע יאהרען אין אדעס, ווי איך האב זיך דאן געפלאנט, האט עס מיך איינגעטריבן אין אזא פערצווייפלונג, אז כ'האב מיר שוין געטראכט: דאס בעסטע וואלט געווען פאר מיר, אז איך זאל זיך נעהמען דאס לעבען. ווען יואלט דען נישט געקומען אזא געדאנק אין קאפ אריין, ווען ער זאל זיך ארומדרעהען אין אזא גרויסער שטאט אנ'עלענדער, א הונגעריגער און אהן א פרייגט, אפילו וועמען צו זאגען „גוט מאר-גען"? און איך האב שוין בעטראכט א פלאן ווי אזוי מיין זעלבסטמארד דורכצופיהרען. דרעהענדיג זיך אזוי לאנג איבער די גאסען פון אדעס איז מיר די שטאט געווען אזוי בעקאנט, כמעט ווי מיין שטע-טעלע וואו איך בין געבוירען געווארען, און איך האב געוואוסט יעדער בריק, יעדען וואסער און אלע ברעגען ביים שווארצען ים. האב איך בעוואוסט, אז לעבען „פושקינסקי פארקעל" איז פאראן א שטיינערנע סקאלע וועמען דער שווארצער ים פלעגט וואשען מיט זיינע כוואליעס, אז פון יענער סקאלע, ווען איך וועל ארונטערשפרינגען אין ים אריין, וועט מיך קיינער נישט בעמערקען, און אזוי וועל איך פטור ווערען פון אלע מיינע צרות און יסורים.

און [illegible] האב מיך געלאזט געהען צו יענעם פלאץ, פון דאנ'ט וואו איך האב זיך אויפגעהאלטען ביז צום פארקעל וואוהין איך האב בעדארפט קומען איז געווען א ווייטע מהלך. מען האט געמוזט אהינצו-קומען מיט א טראמוואי. איך בין געווען אזוי נקי (ריין) פון געלט, אז איך האב אפילו נישט געהאט צו בעצאהלען דעם קאנדוקטאר, און א חוץ דעם, וואס איז ביי מיר געווען אזוי די איילעניש וואס איך האב געמוזט אנקומען נאך מיטן טראמוואי? צופוס וואלט איך דען געווען עפעס אנגעיואוירען? דער ים וועט נישט אנטלויפען. האב איך זיך גענומען שפאצירען פאמעליך צום פושקינסקי פארק.

יעדען מענשען וואס איך האב בעגעגענט אויפ'ן וועג האב איך בעטראכט, ווי איך יואלט זיך מיט איהם געוועגען וועלען בעזעגענען. איך האב בעטראכט די הייזער, די גאסען, אלץ און אלעמען, און גע טראכט ביי זיך האב איך, אז איך, האב גארנישט וואס אנצוּווערען, ס'איז אלץ א פוסטער חלום, א רויך וואס פערגעהט, א שאטען וואס פערשווינדעט און עס דארף מיך גארנישט אפהאלטען דורכצופיה-רען מיין געדאנק.

איך בין שוין אפגעגאנגען א שטיק וועג און בין שוין געווען אזוי מיד, אז די פיס מיינע האבען מיר שוין מעהר נישט געוואלט דינען, און איך האב זיך צוגעזעצט אויף א באנק פאר א הויז אום זיך אפרוהען אביסעל.

אזוי זיצענדיג אויף דער באנק פאר יענעם הויז (דאס איז געווען אויף דער דעריבאסעוסקי און איך וועל דאס קיינמאל נישט פערגעסען) האב איך בעמערקט ווי עס רוקט זיך א מענש אויף דער ערד אויף די הענט, און די פיס זייע זענען איהם אפגעהאקט ביז איבער די קני, און ער בעט א נדבה. איך האב זיך צו יענעם מענשען גוט צוגעקוקט און איך האב זיך פאר איהם ווי פערשעמט. ווער קען נאך זיין אומגליקליכער פון אט דעם מענשען? האב איך זיך געפרעגט. — פונדעסטוועגען — האב איך זיך אליין געענטפערט — לעבט ער אויף גאט'ס וועלט און האט מוט צו קוקען דעם לעבע אין די אויגען [illegible] און איך, א געזונטער מענש ווי איך בין, בין אזא פיינלינג, אז טאמער דארף איך אביסעל הונגערען האב איך זיך שוין דערשראקען און וויל מאכען צו אלץ א סוף!

און איך בין שוין דאמאלט נישט דערגאנגען צום שווארצען ים זיך אהין אריינצוּוואַרפען. ניין, צו אלדי רוחות! איך וועל עס נישט טון, נאר איך יועל קעמפען ביז די לעצטע כוחות.

איז מיט'ן שכל האב איך זיך שוין פערגלייכט און געווארען שלום, אבער נישט מיט'ן מאגען, ער וויל פון גארנישט וויסען און מאנט עסען, ס'האט געבורטשעט אין די געדערים, ווי קליינע יועגענער וואלטען דארט ארומגעפאהרען. כ'בין געשטארבען עסען. אפמאכענדיג מיט זיך אליין, אז כ'בלייב ווייטער לעבען, האב איך שוין אויך ביי זיך בעשלא-סען, אז וואס ס'זאל נישט אויסקומען צו טון זיך אויפצוהאלטען ביים לעבען, זאל איך זיך נישט אפשטעלען דערפון און זאל עס טון.

וועל איך דארפען שווער ארבייטען — וועל איך עס טון, וועט קיין ארבייט פאר מיר נישט זיין וועל איך בעטלען — אבי לעבען.

ס'האט אין מיר איצטער געהאלטען אין איין שרייען: לעבען... לעבען... לעבען... איך מוז לעבען.

און שוין אהן בושה, קוקענדיג גלייך יענעם אין די אויגען, האב איך באלד אנגעהויבען אפצו-שטעלען מענשען אויף דער גאס און האב ביי זיי געבעטען עפעס געלד פאר א נדבה. און גראד האט זיך געמאכט אזוי, אז ווען כ'האב נאר אפ-געשטעלט אין יענעם טאג — האט מיר קיינער נישט אפגעזאגט און איך בין מיט לויידיגע נישט אוועק-געגאנגען, א קאפיקע... צוויי... דריי, א גראשען... אבי מ'האט געגעבען, פאר די ערשטע עטליכע קא-פיקעס בין איך באלד אריינגעגאנגען אין א בארש-טשעווניע און האב מיר אונטערגעלעגט דאס הארץ און נישט פיהלענדיג מעהר קיין הונגער, האט שוין די וועלט במילא אויסגעקוקט א סך פארביגער, ווי פריהער, אין מיינע אויגען...

בלייבען אבער ביי אט דער מיאוסער פרנסה פון בעטלען האב איך אבער סיי ווי נישט געוואלט, אין מיר איז נאך ערגעץ פארט געווען א פיין געפיהל וואס איז נאך דורך דער שלעכטער צייט מיינער נישט אפגעטויטעט געווארען, האב איך איצטער אנ-געהויבען נאכצוקוקען פאר עפעס אנ'ארבייט, ביי וואס איך זאל פערדינען אויף אנ'עהרליכען יועג זיין עסען — און ווי זאגט א ווערטעל, „ווי מצו נעמט זיך פאר, אזוי העלפט גאט".

(פארטזעצונג קומט)

טעאַטער פילהאַרמאַניע
נאַרוטאָוויטשאַ 20.

נאָך 6 יום=טוב=פאַרשטעלונגען!!!
ווילנער יודישע אָפּערעטע-טרופּע
נחמה • קאַדיש • חאַש
מיט'ן אַנטייל פון גוט בעקאַנטען אַרטיסט
שלמה קוטנער

אַנסאַמבל: אידינא, בלאַט אברהם, גראַדנער אברהם, חאַש יוסף, טאַפּעל עדיא, ליפּאָווסקא אסתר, נחמה, נייווירט יוסף, פּעמערמאַן, קאַדיש, קוטנער שלמה, ראַבין מנחם, רייכער עטקע

צוליב'ן גרויסען ערפאָלג האָט די דירעקציע באַשלאָסען געבען די צווייטע טעג יום=טוב דעם גרעסטען שלאָגער פון אָפּערעטען-רעפּערטואַר

היינט, מיטוואָך, ד. 7 אָקטאָבער 9 אָוונט
מאָרגען, דאָנערשטאָג, 3.30 נאָכמיטאָג און 9 אָוונט
פרייטאָג, דעם 9 אָקטאָבער 3.30 נאָכמיטאָג און 9 אָוונט
שבת, דעם 10 אָקטאָבער 3.30 נאָכמיטאָג און 9 אָוונט

„אַמעריקאַנער ליטוואַק"

אָפּערעטע אין 2 אַקטען מיט עפּילאָג, פון לעש. מוזיק: אָלשאַנעצקי. רעזשי: קאַדיש.
הויפּט-געזאַנגס-נומערן: 1) יודישקייט 2) המבדיל 3) איך וויל צוריק אַהיים 4) טייבעלעך צווי 5) איך טו וואָס מיין טאַטע האָט געטון 6) כ'בענק נאָך מיין שטעטעלע 7) מצוה-טאַנץ 8) מאיר'קע מיין קינד.

„אַמעריקאַנער ליטוואַק" — מאַכט לאַכען יעדען מענשען, וואָס קומט נאָר אין טעאַטער, אומאָפּהענגיג פון זיין שטימונג.
„אַמעריקאַנער ליטוואַק" — ענטהאַלט די הערליכסטע מוזיק, געזאַנג, טענץ, קאָמיזם אין אינהאַלט.
„אַמעריקאַנער ליטוואַק" — האָבען שוין געזעהען צעהנדליגער טויזענטער מענשען אין אַלע שטעט פון פּוילען.

אייגענע דעקאָראַציעס און קאָסטיומען. די פּיעסע האָט געהאַט דעם גרעסטען ערפאָלג אין וואַרשא אין משך פון אַ גאַנצען סעזאָן.
„אַמעריקאַנער ליטוואַק" איז דער גרעסטער שלאָגער צווישען אַלע אָפּערעטען פאַר דער לעצטער צייט.
גרויסער אָרקעסטער דיריגענט: דוד בייגעלמאַן.
בילעטען צו בעקומען אויף אַלע פאָרשטעלונגען אין קאַסע פון „פילהאַרמאָניע". אַנפיהרונג: ב. אַסס.

סענסאַצ. געשיכטע מיט 3 שוועסטער

עס האָט זיך אָנגעהויבען מיט 30 יאָהר צוריק אין לאָדז און זיך פאַרענדיגט אין ניו-יאָרק

— 6 —

אַזוי רעדענדיג, איז ער צוגעגאַנגען צום רעקטאָר און צו איהם געזאָגט:

— זאָגט דער פּאַניענקע וועד איך בין. זי האָט מורא צו רעדען מיט מיר. איך בין גרייט איהר צו העלפען.

הער רייכמאַן איז אַן איירעלער יונגערמאַן. ער איז רייך און געבילדעט, ער איז אַ ראַדאָמער און קומט אַהער יעדען אָנהויב פון חודש. איך קען איהם שוין פאַר די לעצטע צעהן יאָהר — האָט דער דירעקטאָר בערוהיגט רבקה'לען.

רייכמאַן איז איצט אַריינגעגאַנגען מיט רבקה'לען אין רעסטאָראַן נעבען דעם האָטעל, וואו זיי האָבען געגעסען פרישטיק. ביים עסען האָט רבקה'לע דערצעהלט רייכמאַנ'ען, אַז זי איז געקומען קיין וואַרשע שטודירען, אָבער זי איז אין אַ גרויסער פאַרלעגענהייט, ווייל זי ווייסט נישט וויפיל זי וועט דאַרפען איינצאָהלען פאַר'ן לערנען און פון וואַנען זי וועט נעמען אויף צום לעבען, און אַז אינגאַנצען האָט זי מיט זיך עטליכע און פערציג רובעל.

— זענען אייערע עלטערען פאַרמעגליך? — האָט ער זי געפרעגט.

— זענען זיי געווען דערפאַר, אַז איהר זאָלט אַוועקפאָהרען קיין וואַרשע? — האָט ער ווידער געפרעגט.

— ניין, זיי ווייסען נישט, אַז כ'בין געפאָהרען. זיי מאָרען נישט ווייסען. איך בין אַנטלאָפען פון דערהיים אַזוי ווי איך שטעה און געה.

— איהר האָט גאָרנישט מיטגענומען?

— גאָרנישט.

רייכמאַן האָט ערשט איצט רבקה'לען גוט בעטראַכט און זי איז איהם שטאַרק געפעלען געוואָרען, און אַ געדאַנק איז דורך ביי איהם אין קאָפּ. דער געדאַנק איז געווען, אַז אפשר איז עס אַ פּלאַן, אַז רבקה'לע זאָל ווערען זיין כלה?

רייכמאַן איז געווען אַן אַלמן. זיין פרוי איז איהם געשטאָרבען מיט אַ יאָהר פריהער, און רבקה'לע האָט אויף איהם געמאַכט אַ גוטען איינדרוק.

רייכמאַן האָט איצט גענומען איינרעדען רבקה'לען, אַז ער וועט איהר העלפען שטודירען. ער וועט זי קודם-כל איינאָרדענען ביי זיין שוועסטער. דאָרטען זאָל זי וואוינען און דאָרטען וועט זי עסען. זי וועט דאַרטען אויך האָבען געזעלשאַפט — זיינע פּלימעניצעס. דאַן וועט ער בעצאָהלען פאַר איהר אין שולע און וועט אַלץ דורכפיהרען, אַז זי זאָל קענען שטודירען.

אַזוי אָנהויב האָט רבקה'לע נישט געוואָלט הערען דערפון, אָבער ווען ער האָט איהר געזאָגט, אַז ער וועט דאָס אַלץ איהר געבען אויף באָרג און וועט ביי איהר צוריק אָפּנעמען ווען זי וועט האָבען געענדיגט און וועט פאַרדינען געלד, דעמאָלט האָט זי מסכים געווען.

— איצט קום צופרישט און לאָמיר דיר איינקויפען אַביסעל זאַכען — האָט רייכמאַן צו איהר געזאָגט — דו קאָנסט נישט קומען צו מיין שוועסטער נאַקעט און באָרוועס.

זי האָט איהם זעהר בעדאַנקט און נישט געוואָלט ער זאָל פאַר איהר עפּעס קויפען, אָבער ער איז דורכאויס דערויף בעשטאַנען.

רייכמאַן האָט איהר איינגעקויפט שעהנע וועש און עטליכע קליידער.

אַזוי אָוונט איז ער צוגעפאָהרען מיט איהר צו זיין שוועסטער און זי דאָרטען פאַרגעשטעלט פאַר זיי אַלס זיין פריינדין און זי איינגעאָרדענט אין אַ צימער צוזאַמען מיט איינער פון זיינע פּלימעניצעס.

צומאָרגענס, באַלד איינדערפריה, איז רייכמאַן געקומען און נאָכדעם ווי רבקה'לע האָט אָפּגעגעסען פרישטיק, איז ער אַוועק מיט איהר אין דער שולע. ער האָט זי דאָרט איינגעשריבען און האָט בעצאָהלט פאַר'ן ערשטען האַלבען יאָהר, 60 רובעל. רבקה'לע האָט געקוקט און געשטוינט און נישט געגלויבט איהרע אויגען.

ווען זיי זענען ארויס פון דער שולע, האָט רבקה'לע איהם געדריקט די האַנד און צו איהם געזאָגט:

— איהר זענט אַ מלאך פון הימעל, וואָס איז מיר צוגעשיקט געוואָרען, אום מיך צו ראַטעווען.

(פאָרטזעצונג קומט)

זאַל פילהאַרמאָניע נאַרוטאָוויטשא 20.
ג. כ'ו שנו-מישעו דעדפאלג אי' היידישע ראַדיאָ קימע פּאַר
פרייטאָג, דעם 9 און שבת, דעם 10 אָקטאָבער, 7.30 אָוונט
2 פייערליכע קאָנצערטען
פון בעריהמטען
ווילבינג=כאָר
פון ווילנע
אונטער דער לייטונג פון פּראָפ. א. סליעפּ.
ביים קלאַוויר: פּראָפ. ט. רידער.
פּרטים אויף די אַפישען.
בילעטען פון 80 גר. אָן שוין צו בעקומען אין געז. „קולטור-ליגע" זאַכאַדניע 68.
פּאַספּאַרטוּר און הנחה-בילעטען נישט גילטיג.

אַ מיז געזאַלצענער שעטנ"ז

גרויסער פּראָצעס אין קרייז=געריכט

(א) אין קרייז-געריכט איז נעכטען פאָרגעקומען דער פּראָצעס פון יחיאל קריבוס און אברהם יצחק שוואַרצמאַן די אינהאַבער פון אַ גרויסער זאַלץ-הורטאָווניע (פּאָלודניאָוע 48), שוואַרצמאַנ'ס זיהן משה-אהרן און שמואל, און קריבוס'עס זוהן אברהם.

זיי זענען בעשולדיגט געוואָרען אין מישען באַד און אינדוסטריע-זאַלצען מיט עס-זאַלץ, ווי אויך אין דעם, אַז צוליב דער אַפּערע האָט דער סקאַרב געליטען אַ היזק אויף אַן ערך אַ האַלב מיליאָן זלאָטעס.

די בעשולדיגטע האָבען זיך אין די פאָרגעוואָרפענע פאַרברעכענס נישט מודה געווען.

דאָס געריכט האָט אַרויסגעטראָגען פאָלגענדען אורטייל:

יחיאל קריבוס און אברהם יצחק שוואַרצמאַן — אויף 2 וואָכען אומבעדינגטען אַרעסט און צו 1000 זלאָטעס שטראָף מיט'ן פאַרטוישען אויף 50 טעג אַרעסט. די איבעריגע — צו 7 טעג אַרעסט יעדערען און צו 100 זל. שטראָף מיט'ן פאַרטוישען אויף 20 טעג אַרעסט.

Casino
אָנהייב 4, 6, 8 און 10 אָוונד.
איז דער
3-טער וואָך
פון גרויסען סוקצעס
פון עפּאָכע=פילם
א. נ.
PASTEUR
פאַרקלענערטע פּרייזען
אויף אַלע סעאַנסען
פון 1.09 זל.

דעקאָרירען די הייזער מיט פאָהנער

ווענדונג פון ל.א.פ.פ. צו די הויזבעזיצער

אין שייכות מיט דער ל.אָ.פּ.פּ.-וואָך, ווענדעט זיך די היגע ל.אָ.פּ.פּ.-אָפּטיילונג צו די הויז-בעזיצער, זיי זאָלען אין די טעג פון 10, 11 און 18 ד.ח. דעקאָרירען די הייזער מיט מלוכה- און ל.אָ.פּ.פּ.-פאָהנער. די פאָהנער זענען צו בעקומען אין לאָקאַל פון ל.אָ.פּ.פּ. פּיעטריקאָווער 149 און אין די הויזבעזיצער-פאַראיינען, פּעטריק. 46 און פּאָמאָרסקאַ 18, זאַווישאַ 2 און קאָנטנאַ 24.

דעקאָרירען די הייזער דאַרף מען שבת דעם 10-טען אָקטאָבער, 3 נאָכמיטאָג.

בעריכטיגונג

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער נעכטיגער נאָטיץ אין „נייעם פאָלקסבלאַט" א. נ. „אַרויסגעוואָרפען יודישע לעהרער און צוגענומען ענדעקס", האָבען מיר דערהאַלטען אַ בעריכטיגונג פון די קריסטליכע לעהרער אין דער שול „פּרדס", זאַכאָדניאַ 33, אַז אַ טייל פון אַלטען פּערסאָנאַל האָט איבערגענומען אַנדערע פּאָסטענס. דאַגעגען דריי איבעריגע האָבען נישט ווי געהעריג ערפילט זייערע פליכטען און ס'זענען געווען פיל אָנקלאַגען מצד די עלטערן, וועלכע האָבען פאַרלאַנגט זיי צו בעזייטיגען פון דער שול. אויב זענען זיי פאַריגעס יאָהר נישט בעשטעטיגט געוואָרען דורך דער שול-מאַכט. גלייכצייטיג ערקלערען די דערמאָהנטע לעהרער, אַז זיי ווענען נאָך אַ ריי קאָנפערענצען איינגעגאַנגען אויף אַן אַרביטראַזש-געריכט, וועלכעס איז פאָרגעקומען דעם 29-טען סעפּטעמבער 1936 און ס'איז אַרויסגעטראָגען געוואָרען אַ דעציזיע, אַז די נייע לעהרער זאָלען בלייבען אויף זייערע פּאָסטענס.

די קריסטליכע לעהרער ערקלערען אויך, אַז זיי זענען פּראָפעסיאָנעלע לעהרער, מיט אַלע קוואַליפיקאַציעס, געוועזענע מיליטער-לייט און געהערען צו דער פעדעראַציע פון פּוילישען פאַרבאַנד פון פאָטער-לאַנדס-פאַרטיידיגער און נישט צו קיין שום פּאָליטישער אָרגאַניזאַציע.

אונטער דער בעריכטיגונג, וועלכע מיר האָבען בעקומען, זענען אונטערגעשריבען די קריסטליכע לעהרער פון דער „פּרדס"-שול.

אויספלוג קיין איטאַליען
וויען, ווענעדיג, רוים, נעאַפּאָל, בודאַפּעשט
10/X ביז 3/XI 665 זל.

קיין ווילנא
פּאָפּולערער צוג דעם 11/X—36

באַהן-הנחות קיין ווילנא און זאַקאָפּאַנע.

גענעראַל-פאַרטרעטונג פון „אינטוריס" אויספלוגען קיין סאָוויעט-רוסלאַנד.

אינדיווידועלע און גרופּען=רייזעס קיין פּאַלעסטינא.

אָנשרייבונגען נעהמט אָן
„אָרבּיס" פּיעטריק. 18
טעל. 249-40 און 249-37.

זאַל פילהאַרמאָניע
נארוטאָוויטשא 20
טעל. 213-84.

דינסטאָג, דעם 13 אָקטאָבער, 8³⁰ אָוונט
ערשטער אינאויגוראַציאָנס-
מייסטער-קאָנצערט
פון
יוסף שמידט

וועלטבעריהמטער טענאָר, בעקאַנט פון די שענסטע און מעלאָדישסטע קלאַנג-פילמען. —::— בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע. —::— פּרייקאַרטען אַ חוץ אַמטליכע אונגילטיג.

א שמועס מיט'ן שריפטשטעלער גראָס-צימערמאַן
וועגן ארץ-ישראל-פּראָבלעמען

איך בין געקומען אַהער אלס שליח פון דער יודישער אַגענץ כדי אַדורכצופיהרען אין לאָדז די אַקציע פון „מפעל הביצרון”, וועלכע האָט דעם צוועק צו שאַפען די מיטלען פאַר די פאַרזיכערונג פון יודישען ישוב אין ארץ-ישראל און פאַר דער בעפעסטיגונג און פערגרעסערונג פון זייער עקאָנאָמישע פּאָזיציעס. עס איז קלאָהר, אז מיר האָבען נישט נאָר אין זינען די 400 טויזענד יודען וואָס לעבען ביי'ן היינטיגען טאָג אין ארץ-ישראל, זיי וואָלטען שוין געקענט שטעטעל אַליין בעשטעהען. איך אויב מיר וואָלטען געוואָלט מספּיק זיין דערצו, אז ארץ-ישראל זאָל בלייבען נאָר די היים פון אָט די 400 טויזענד יודען, וואָלט מען לייכט געקענט קומען צו אַ פּולשטענדיגען שלום מיט די אַראַבער, אָבער אונז גערט עס דער עיקר וועגען דעם צו שאַפען אַ היים און אַרבייטס-מעגליכקייטען פאַר נייע הונדערטע טויזענדער יודען וואָס וואַרטען אין אַלע טיילען פון דער וועלט אויף דער עליה קיין ארץ-ישראל, שוין אין די גאָר נאָהענטסטע וואָכען וועט די יודישע אַגענץ צוטרעטען צו דער קאָלאָניזירונג פון 2,300 יודישע משפחות פאַר וועלכע ס'איז שוין צוגעגרייט דער באָדען.

מיט די נאָרמאַלע פאָנדען, וואָס שטעהען צו דער דיספּאָזיציע פון דער יודישער אַגענץ, קאָן מען די שווערע דרינגענדע אויפגאַבען וואָס דער איצטיגער מאָמענט האָט אַרויסגערוקט, נישט ערפילען. דער איצטיגער פערטיידיגונגס - קאַמף, וועלכער איז אַרויסגעצוואונגען געוואָרען אויפ'ן ישוב איז אָהן אַ גוזמא אַ היסטאָרישער ענטשיידונגס-קאַמף. וועלכען מיר טאָרען נישט פערלירען.

די אונרוהען אין ארץ-ישראל האָבען אונז געבראַכט גרויסע עקאָנאָמישע שאָדענס, אָבער זיי האָבען פון דער אַנדער זייט געגעבען דעם ישוב נייע גרויסע שאַנסען פון אַנטוויקלונג, גענוג צו דערמאָהנען דעם בוי פון פּאָרט אין תל-אביב, וועלכער בעדייט אַ שטאַרקען אימפּולס פאַר דער יודישער ווירטשאַפט אין ארץ-ישראל, פּונקט אזוי ווי מען טאָר נישט אונטערשטיצען דעם פאַקט וואָס וויכטיגע רעגירונגס-אינסטיטוציעס און פערוואַלטונגס - אָרגאַנען זענען איבערגעטראָגען געוואָרען פון יפו קיין תל-אביב, אויך די יודישע לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקציע איז צוליב דעם שטרייק פון די אַראַבישע פעלאַכען בעדייטענד פערשטאַרקט געוואָרען און עס זענען פערהאַן האָפנונגען און בעמיהונגען דעם יודישען סעקטאָר פון דער ארץ-ישראל-ווירטשאַפט צו פערברייטערן.

די פערטיידיגונג פונם לאַנד, וועלכע האָט געצוואונגען די רעגירונג צו בעוואָפענען מעהרערע טויזענד יודישע יונגעלייט, האָט צוגלייך פערקלענערט די אַרבייטסלאָזיגקייט פונ'ם ישוב און פערשטאַרקט זיין קאָנסום-קראַפט. דערצו איז די רעגירונג געצוואונגען געוועזען צו בויען שאָסעען און וועגען. אין די דאָזיגע אינטערעסעס בעטייליגט זיך אין אַ גרויסער מאָס די יודישע אַגענץ וואָרום עס איז אַן אַלטער פּאָסטולאַט פונ'ם ישוב, אַז די פערבינדונגען צווישען די גרעסערע פּונקטען פון לאַנד זאָלען צוליב זיכערהייטס-טעמים געפיהרט ווערען איבער די יודישע קאָלאָניעס און ישובים.

די דאָזיגע וויכטיגע אויפגאַבען, וואָס זענען דיקטירט פון דעם ווילן צו פערטיידיגען דעם ישוב, ווי אויך די נויטווענדיגקייט צו שאַפען פּאָליטישע און עקאָנאָמישע בעדינגונגען פאַר אַ נייער געשטייגערטער אימיגראַציע קיין ארץ-ישראל, פערלאַנגען פון יודישען פאָלק אין דער גאַנצער וועלט גרויסע קרבנות און הערא'ישע אָנשטרענגונגען. מיר מוזען בעווייזען דעם ישוב, אַז ער שטעהט נישט אַליין, מיר מוזען איהם שטאַרקען מאָראַליש און מאַטעריעל און איהם ערמוטיגען צו זיין העלדישען קאַמף, וועלכען ער פיהרט נישט נאָר פאַר זיך אַליין, נאָר אויך פאַר די יודישע מאַסען אין די גלות-לענדער.

די אַקציע „מפעל הביצרון”, וועלכע ווערט איצט געפיהרט מיט גרויס ערפאָלג אין דער גאַנצער וועלט, האָט אויך אין לאָדז אַרויסגערופען אין אַלע יודישע קרייזען אַ שטאַרקע פעראינטערעסירונג. דאָס לאָדזער יודענטום האָט אַ שם אין דער יודישער וועלט מיט זיין וואַרימען געפיהל פון סאָלידאַריטעט און מיט זיין גרייטקייט צו קרבנות. מיר וועלען האָפען, אַז די לאָדזער יודען וועלען אויך איצט זיין ברייטהאַרציג און זיך שטעלען אין פראָנט פון יודישען אחדות, שאַפענדיג אין אַ גיכען טעמפּאָ זייער ביישטייער צו דעם פאָנד פון פערטיידיגונג און פערפעסטיגונג פון יודישען ישוב אין א"י.

Bank Kupiecko-Kredytowy Sp. w Łodzi
№ 29 ul. Piotrkowska № 29
ריין פרייע קאַסעטקעס (SAFESY) בעזיצט מיר נישט.
אונזערע פקדונות-ביכלעך זענען די בעסטע שטאַרקע קאַסעטקע. זיכער און גוט פּראָצענטירט
זאַמעלט אייערע אָפּשפּאָרונגען און לאָקירט אייערע געלדער אין
Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdz. w Łodzi
וועלכע גיט אַ גאַראַנטיע פון אַ זיכערן קאַפּיטאַל ביי אַ גוטע פּערצענזונג
די געזעצליך געשיצטע געהיימנים פון פקדונות ווערט שטרענג אָפּגעהיטען!
קיין שטעטישע אָפּטיילונגען בעזיצען מיר נישט
מיר מאַכען אויפמערקזאַם אויף אונזער אַדרעס: לאָדז נור פּעטריקאָווער 29

בעריכטס-פערזאַמלונג פון „התאחדות”

אין לאָקאַל פון דער צ. ס. א. פ. „התאחדות” איז אונטער'ן פאָרזיץ פון ד"ר י. האַנדזעל פאָרגעקומען אַ גרויסע בעריכטס-פערזאַמלונג געווידמעט דעם אויסגאַנג פון די וואַהלען צום שטאָט-ראָט.

ד"ר נתן עק רעדט אַרום דעם גרויסען אָפּקלאַנג פון די שטאָט-ראָט וואַהלען אין דער יודישער געזעלשאַפט, דעם גרויסען נצחון פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען איבער דער ענדעציע.

ראַטמאַן ד"ר ז. עלענבערג אַנאַליזירט אַן אויספיהרליכע רעדע דעם אויסגאַנג פון די וואַהלען צום שטאָט-ראָט, אַלס אַ נצחון פון דער דעמאָקראַטיע איבער די רעאַקציע-שטרעמונגען אין דער פּוילישער געזעלשאַפט, הגם די בעקומענע שטימען פון די ענדעציע ווייזען, דאָס זייער איינפלוס איז נאָך גענוג שטאַרק, מוז דאָך דער אויסגאַנג פון די וואַהלען אויפגענומען ווערען מצד דער יודישער געזעלשאַפט מיט אַ ערלייכטערונג. די איצטיגע סאָציאַליסטישע מעהרהייט וועט מוזען פיהרען אַזאַ פּאָליטיק וועלכע זאָל שטיין אין הסכם מיט'ן ווילען פון די וועהלער, וועלכע האָבען זיך רעקרוטירט פון אַ גרויסען טייל פון יודישע וועהלער, קעמפענדיג אזוי אַרום געגען די ענדעקעס.

אין ווייטערדיגען טייל פון זיין רעדע שטעלט זיך ראַטמאַן ד"ר ז. עלענבערג אָב אויף דעם אויסגאַנג פון די וואַהלען אין דער יודישער געזעלשאַפט.

צום סוף האָט נאָך גערעדט דער גענעראַל-סעקרעטאַר פון דער התאחדות-פּאַרטיי אין פּוילען מאַג. ד. בערמאַן. פאָרזיצענדער ד"ר י. האַנדזעל שליסט די פערזאַמלונג מיט אַ אַפּעל צו די פערזאַמעלטע צו שטייען אין קאָנטאַקט מיט'ן איינציגען ציוניסטישען-סאָציאַליסטישען ראַטמאַן ד"ר ז. עלענבערג.

העברעאישע קורסען ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

די נאָהענטסטע טעג הויבען זיך אָן די למודים אויף די העברעאישע קורסען ביי דער ציוניסטישען אָרגאַניזאַציע.

די לעקציעס פאַר דערוואַקסענע קומען פאָר אין די אָוונט-שעה'ן. ס'ווערען געעפענט גרופּען פאַר אָנפענגער, ווי אויך פאַר אַוואַנסירטע. ס'איז צו האָפען, אַז די קורסען, וועלכע זענען שוין זייט אַ רייה יאָהרען זעהר פּאָפּולער ביי אונז אין שטאָט, וועלען אויך דאָס יאָהר גוט בעזוכט ווערען.

אין די נאָכמיטאָג-שעה'ן וועלען פאָרקומען לעקציעס פאַר קינדער פון די פאָלקס-שולען. פאַר אַ מינימאַלען אָפּצאָהל בעקומט יעדעס קינד אַ מעגליכקייט צו לערנען העברעאיש. די עלטערן וועלכע ווילען נישט, אַז זייערע קינדער זאָלען אויסוואַקסען פולשטענדיגע עם-הארצים אָהן שום יודישע ידיעות דאַרפען זיי מאַסענווייז פערשרייבען אויף די דערמאָנטע העברעאישע לעקציעס.

חוץ דעם ווערען אויך אָרגאַניזירט גרופּען פאַר ענגליש. אַזוי אַרום וויל די לייטונג פון די קורסען נאָכקומען דעם וואונש פון פיל קאַנדידאַטען אויף עליה, וואָס ווילען ערלערנען אויך די ענגלישע שפּראַך.

פאָרלעזונג פון ד"ר ח. קנאַפּינג אין אחדות ישראל

מאָרגען, שמיני עצרת, 3.30 נאָכמ. קומט פאָר אין לאָקאַל פון „אחדות ישראל” (פּילסודסקי 66) אַ פאָרלעזונג פון ד"ר ח. קנאַפּינג א. ד. ט. „די פּסיכאָלאָגישע בעדייטונג פון שמחת החג”.

רעפעראַט אין „תרבות”

מוצאי שבת 8.30 אָוונט. קומט פאָר אין לאָדזער „תרבות” אָפּטיילונג, פּאָלודניאָווא 7 (פראָנט 3. שטאָק) אַ אינטערעסאַנטער רעפעראַט פון פּראָפ. עזריאל בונין א. ד. ט. „די העברעאישע ליטעראַטור און די יודישע אין 19-טען יאָהרהונדערט”.

אַ פאָרלעזונג פון זרובבל אין לאָדז א. ד. ט. אויף פערשידענע פראָנטען פון יודישן מאַסן-לעבן

די וואָך א'ז געקומען קיין פּוילען דער פיהרער פון די „פּועלי ציון” בעוועגונג זרובבל. וועלכער האָט זיך לעצטענס בעזעצט אין פּאַלעסטינאַ און איז שוין 2 יאָהר נישט געווען אין פּוילען. איצט קומט ער פון אַ גרויסע דערפאָלגרייכע קאַמפּאַנ'ע, וועלכע ער האָט געפיהרט אין שליחות פון דער פּועלי-ציון בעוועגונג. פאַר דער ליגע צום קאַמף פאַר רעכט אויף יודיש אין פּאַלעסטינאַ. ער האָט בעזוכט צפון און דרום-אַמעריקאַ, מערב-אייראָפּאַ, אומעטום איז ער אַרויסגעטרעטען אויף עפענטליכע פאַרזאַמלונגען און מיט'נגען, אויף וועלכע ס'זענען געקומען טויזענדער מענשען און זיך וואַרעם אָפּגערופען און ברייט געשטיצט די אַקציע פאַר רעכט אויף יודיש אין פּאַלעסטינאַ. ה' זרובבל איז געקומען צו גאַסט קיין פּוילען נאָר אויף איניגע טעג, די פּועלי-ציון-אָרגאַניזאַציע אין לאָדז נוצט אויס די געלעגענהייט און אָרדענט איין זיינע אַ פאָרלעזונג, וועלכע קומט פאָר דאָנערשטאָג דעם 8-טען ה.ח. אין טעאַטער ראָזמאַיטאָשטשי.

טעאַטער, מוזיק און פערוויילונג
(קאָמוניקאַטען)

לעצטע 3 פאָרשטעלונגען פון שמחה פּלאַכטע פרייטאָג — פּרעמיערע „מיסיסיפּי”

ניט געקוקט אויפ'ן דערפאָלג פון „שמחה פּלאַכטע” ווערט די אויפפיהרונג אַראָפּגענומען פון אַפיש. „שמחה פּלאַכטע” ווערט געשפּילט נאָר נאָך 3 מאָל היינט מיטוואָך 9.15 אָוונט און מאָרגען דאָנערשטאָג 4.15 נאָכמיטאָג און 9.15 אָוונט

פרייטאָג טרעט אויף דאָס אינטערעסאַנטע טעאַטער „יונגע בינע” („יונג טעאַטער”). וואָס האָט זיך קונה שם געווען ביים לאָדזער עולם מיט זיינע אויפפיהרונגען „באָסטאָן” און „טרויפע מאַגנעצאַפּ” מיט די אינטערעסאַנטע אויפפיהרונג איהרע „מיסיסיפּי” אַ סצענישער רעפּאָרטאַזש אין 32 בילדער פון דעם יונג-פערשטאָרבענעם דיכטער ליוב מלאך אינסצעניזירט און רעזשיסירט דורך מיכאל בראַנדט דעם קינסטלערישען אָנפיהרער פון דער „יונגער בינע”, אָריגינעלע נייע מוזיק קאָמפּאָנירט פון הענעך קאָן.

די פּרעמיערע האָט אַרויסגערופען אַ גרויסע פּער-אינטערעס'רונג אין אַלע קרייזען פון לאָדזער פּובליקום.

מען מאַכט אונז אויפמערקזאַם, אַז די „יונגע בינע” פערבלייבט אין לאָדז נאָר אַ קורצע צייט.

בילעטען צו בעקומען אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי”.

„דער אַמעריקאַנער ליטוואַק” אין פילהאַרמאָניע

צוליב'ן גרויסען ערפאָלג, וואָס די אָפּערעטע „אַמעריקאַנער ליטוואַק” האָט געהאַט די ערשטע טעג סוכות, האָט די דירעקציע בעשלאָסען געבען אויך די 2-טע סוכות דעם גרויסען שלאָגער „אַמעריקאַנער ליטוואַק” פאַרן אַראָפּנעמען די פּיעסע פון רעפּערטואַר, צוליב'ן צוגרייטען אַ סך אַנדערע פּיעסען, מיט וועלכע די דירעקציע איז פאַרבערייט.

„דער אַמעריקאַנער ליטוואַק” איז געוואָרען דער געשפּרעך פון יעדען שטוב, און דער אָפּערעטע טרעטען אויף די גוט-בעקאַנטע אַרטיסטען נחמה, קאַדיש, חאַש, קוטנער טאָפּעל, ליפּאָווסקאַ, אידינאַ, ראַבין, רייכער א. אַ.

עס ווערט געגעבען „דער אַמעריקאַנער ליטוואַק” היינט מיטוואָך 9 אָוונט.

דאָנערשטאָג 3.30 נאָכמיטאָג און 9 אָוונט, פרייטאָג 3.30 נאָכמיטאָג און 9 אָוונט, שבת 3.30 נאָכמיטאָג און 9 אָוונט.

אַ קולטור-אימפּרעזע

דער קאָנצערט פון בעריהמטען ווילנער „ווילביג-כאָר” אין לאָדז איז זיכער אַן ערשט-ראַנגיקע קולטור-אימפּרעזע ביי אונז אין שטאָט.

נאָכן שטורמישען דערפאָלג אין פּוילישען ראַדיאָ איז דער „ווילביג-כאָר”, מיט זיינע 80 אָנטיילנעמער, איינגעלאַדען געוואָרען קיין וואַרשא און לאָדז. אין לאָדז וועלען פאָרקומען צוויי קאָנצערטען אין פילהאַרמאָניע. פרייטאָג דעם 9-טען און שבת דעם 10-טען 7.15 אָוונט.

לויט'ן אינטערעס, וואָס די קאָנצערטען האָבען אַרויסגערופען און צוליב'ן הויכען קינסטלערישען ניוואָ פון כאָר איז צו דערוואַרטען, אַז ביידע אָוונטען וועלען אַדורך מיט גרויס דערפאָלג

לערנט זיך א פאַך!

אויף די פּראָפעסיאָנעלע לערן-וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט” ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען ביי פאָלגענדע פאַכען:
1. מעכאַנישע טריקאָטאַזש-אַרבייט
2. מעכאַנישע זאָקען-אַרבייט.
3. מעכאַנישע וועבעריי
4. מעכאַניש שפּולען.
5. כוויטער-שטריקעריי.
6. הענטשקע-שטריקעריי.
7. פרויען-שניידעריי מיט צושניידען.
8. וועש-נייהען מיט צושניידען.
9. גאַרדעראָבען-אַרבייט מיט צושניידען.
10. אָנדולאַציע. 11. מאַניקיור.
געזעלש. „אָרט”, וואָלטשאַנסקאַ 27.

KINO TEATR
MIRAŻ
היינט און פאָלג. טעג!
די פּרעהליכסטע פּוילישע מיליטערישע קאָמעדיע א. נ.
„דראָעק — אויפ'ן — פראָנט”
אין דער הויפּטראָלע:
ADOLF
DYMSZA

שפּענדען לטובת דעם קרן קימת ישראל

צוליב'ן טויט פון ה' מאָוריצי קליגער, האָבען די שילער און די ערציהערין פון דער 3-טער קלאַס פון ערשטען יודישען מענער-גימנאַזיום, געפלאַנצט 2 ביימער אין יער-הערצל אויפ'ן נאָמען פון פערשטאָרבענעם.

PRAKTYCZNY i elegancki
Kapelusz
nabędzie pan tylko w firmie
B. KLAJNBAUM
Piotrkowska 88
„ 31

א יודישער כאָר אין ראַדיאָ

שבת, דעם 10-טען אָקטאָבער זינגט אין דעם ווילנער ראַדיאָ אין משך פון אַ האַלבער שעה, י. גערשטיינס כאָר ביי דער געזעלשאַפט „פריינד פון דער יודישער גימנאַזיע אין ווילנע”. דער אָנהויב פון אַרויסטריט איז 3 אַ זייגער מיט 40 מינוט בייטאָג

אין פּראָגראַם געהען אַריין:

1) „דאָס נייע ליד”, מוזיק פון ז. זילבערט, ווערטער פון א. רייזען.

2) „ליג איך מיין קעפּעלע” פאָלקסליד, אראַנזשירט מ. פאָזנער.

3) די וואָלסט נישט גיין מיט קיין אַנדערע מיידעלעך”, פאָלקס-ליד, אראַנזשירט מ. פאָזנער.

4) „ליולינקע”, פאָלקס-ליד, אראַנזשירט ל. ליאָוו.

5) „הער נאָר, די שיין מיידעלע”, פאָלקס-ליד, אראַנזשירט י. פּיוווישעס.

6) „סטעפּעס” מוזיק פון מ. געלבאַרט, ווערטער פון ח. וויינערמאַן.

7) „אַ קרענעצע”, מוזיק פון ס. פּאָלאָנסקי, אראַנזשירט ה. רובין, ווערטער פון א. פעפער.

8) „וואַר”, מוזיק פון ס. פּאָלאָנסקי, אראַנזשירט ה. רובין, ווערטער פון מ. פעפער.

9) „מיר שמידען”, מוזיק פון א. געלבאַרט, ווערטער פון ש. וואָלמאַן.

10) „אַלע פאַר איינס”. מוזיק פון ל. ליאָוו, ווערטער פון ש. קאַהאַן.

ראַדיאָ - פּראָגראַם

מיטוואָך, דעם 7-טען אָקטאָבער

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פאַר שולען 11.30 אודיציע פאַר שולען, 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 קאָנצערט, 12.40 שמועס, 12.50 ידיעות, 1 פּליטען, 2.57 לאָדזער בערזע, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.15 רעקלאַמע-קאָנצערט, 3.35 מוזיק, 4.30 קאָנצערט, 5 רעפעראַט, 5.15 קאָנצערט, 5.50 שמועס 6 אַקטועלער שמועס, 6.10 ספּאָרט, 6.20 סאַלאָן-מוזיק, 7 אַ בילדעל, 7.20 פּליטען, 7.45 „אין 30-טען יאָהר קאַמף” — פעליעטאָן, 8 טאַנץ-מוזיק, 8.45 אָוונט-ידיעות, 9 שאָפּען-קאָנצערט, 9.30 קאַמעראַל - קאָנצערט (פון ווילנע), 10.15 קאַמעראַל-קאָנצערט.

דאָנערשטאָג, דעם 8-טען אָקטאָבער

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פאַר שולען 11.30 מוזיק, פרי-מאָרגען. 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 סאַלאָן-מוזיק פון פּוזען, 12.40 ידיעות, 1 „קאָנצערט זשיטשען”. 2.57 לאָדזער ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.15 רעקלאַמע - קאָנצערט, 4 פּוילישע ס'מפּאָנישע טענץ (פּליטען), 4.20 אודיציע פאַר עלטערע קינדער, 4.35 קאָנצערט, 5 רעפעראַט, 5.15 קאָנצערט, 5.50 „בוך און וויסען” — רעפעראַט, 6 אַקטועלער שמועס, 6.10 ספּאָרט-ידיעות, 6.20 שטרוים-וואַלצען (פּליטען), 6.35 ווירטשאַפטליכער שמועס, 6.50 אַקטועלער שמועס, 7 הערשפּיל, 7.30 געזאַנג-קאָנצערט פון עדוואַרדאַ בענדער, 7.40 קאָנצערט, 8.45 ידיעות, 8.55 וועגען דער „וואָך פאַר פאָלקס-שולען” 9 סימפאָנישער קאָנצערט. 9.45 ליבעסמוזיק, 10.30 פּליטען פאַר מבינים”.

פרייטאָג דעם 9-טען אָקטאָבער

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פאַר שולען, 11.30 מעשה'לעך וועגען חיות (פאַר קינדער), 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 סאַלאָן-מוזיק, 12.40 שמועס, 12.50 ידיעות, 1 מאַרשען און זעלנערישע לידער (פּליטען), 2.57 לאָדזער בערזע, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות 3.15 רעקלאַמע - קאָנצערט, 3.45 ענגלישער וואַלץ (פּליטען), 4.15 שמועס מיט קראַנקע, 4.30 קאָנצערט, 5 רעפעראַט, 5.15 קאָנצערט, 6 אַקטועלער שמועס, 6.10 ספּאָרט, 6.20 סאָליסטען - קאָנצערט, 6.50 פּאָפּולערער שמועס, 7 אודיציע, 7.45 מוזיק, פעליעטאָן, 8 פּליטען, 8.25 „קרישטאָל און שטיין” — פרעהליכער סקעטש, 10.45 ליכטע טאַנץ-מוזיק.

שבת, דעם 10-טען אָקטאָבער

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פאַר שולען 11.30 אודיציע פאַר שולען. 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 קאָנצערט, 12.40 פּליטען, 12.50 ידיעות 2.30 הערשפּיל, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.15 רעקלאַמע - קאָנצערט, 3.40 לידער, 4 לידער פון מאָנ'ושק 4.15 פאָלקס-קאַפּעלע, 5.50 איבערבליק איבער די נייעסטע אויסגאַבען, 6 אַקטועלער שמועס, 6.10 ספּאָרט, 6.20 פּליטען, 6.50 שמועס, 7 אודיציע פאַר פּאָלאַקען אין אויסלאַנד. 7.30 קאָנצערט, 8.30 ליטעראַרישע נייער, 8.45 אָוונט-ידיעות, 8.55 אַקטועלער שמועס 9 קאָנצערט, 10 הומאָרעסקע, 10.30 טאַנץ-מוזיק, 11.30 „קאָנצערט זשיטשען”.

קירצליך אינאויגוראַציאָנס - קאָנצערט מיט יוסף שמידט אין פילהאַרמאָניע

דינסטאָג דעם 13-טען אָקטאָבער ד. י. 8.30 אָוונט קומט פאָר און זאַל פילהאַרמאָניע דער ערשטער גרויסער מייסטער קאָנצערט מיט'ן אַנטייל פון בעקאַנטען זינגער, דער קעניג פון די טענאָרען יוסף שמידט.

דער דאָזיגער קאָנצערט האָט אַרויסגערופען אין גאַנץ לאָדז אַ גרויסע פעראינטערעסירונג.

ערפילט אייער פליכט! עס דאַרף קיינער גישט פעהלען!

פערשרייבט אייך אַלס מיטגלידער אין „בית מחסה לזקנים"

פערזאַמלונג וועגען די קומענדיגע קהלה-וואַהלען

זונטאָג ב' דחהומ"ס איז פאָרגעקומען אין איר לאָקאַל פּעטריקאָווער 82 א גרויסע פערזאַמלונג פון די אומפּאַרטייאישע רעליגיעזע יודען, געווידמעט די קומענדיגע קהלה-וואַהלען און עס איז געוועהלט געוואָרען א וואַהל-קאָמיטעט פון פאָלגענדע פערזאָנען: הרב שמחה בונם אויערבאַהם, י. מ. וואַידיסלאַווסקי, כ. רוס, פ. מילראַד, י. פרענקעל, ב. טשענסטאָכאָווסקי, ז. גאָזדזיק, א. י. ענגלאַרד, י. פּאָסמאַניק, א. ל. קרייצמאַן, י. כאַנאָכאָוויטש, י. מוכניצקי, משה בעריש ווירושעווסקי, פ. העכט, י. מ. שיפער, ש. גליקסמאַן, מ. גאָלדבערג, ל. ליטמאַן, י. מ. טיבערג, פ. בעקמער, י. טיבערג, י. האַגענדאָרף, מ. גראָסמאַן, מ. העבער, ל. ראָזענבערג, א. שוואַרץ, פ. מ. צוקער, מ. ראָזענבלום.

לויה-ביורא פון פיבקערט אין לאָדז
„נצח ואמת"
ציגעל-גאַס 11, טעל. 244-61
איז טעטיג בייטאָג און ביינאַכט אָהן איבעררייס

פערזאַמלונג פון דער האַנד-ווערקער-באַנק

זונטאָג איז אין לאָקאַל פון צענטראַל האַנדווערקער און קליינאינדוסטריעלער פערבאַנד, פאָרגעקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער האַנדווערקער - באַנק פעטריקאָווער 20, הער פּרעזעס פון ראַט ה' מאַרק פיין עפענט די פערזאַמלונג און אַלס פּאַרזיצער פון דער פערזאַמלונג ווערט געוועהלט י. מ. לעווקאָוויטש. הער פערוואַלטונגס-מיטגליד ה' זלמן וויינגאַרטען גיט אָפּ דעם טעטיגקייטס-בעריכט פון דער פערוואַלטונג, ה' דיר. פייסט לייענט דעם פּראָטאָקאָל פון רעווידיר-פערבאַנד און פון דער רעווידיר - קאָמיסיע. עס ענטוויקעלט זיך א דעבאַטע איבער די בעריכטען. דער פערוואַלטונגס-מיטגליד ה' קליינמאַן ענטפערט אויף דער קריטיק.

אין דער נייער פערוואַלטונג זענען אריין די ה"ה: מאַרק פיין, זלמן וויינגאַרטען, משה קופּער, ראובן האָפמאַן, מרדכי קאָוויאַר. פנחס הערשקאָקאָוויטש.

אין ראַט: מ. וועלנער. ל. זיסקינד, מ. פּרינץ, וו. בעלכאַטאָווסקי, י. גליצענשטיין.

Doktór Z.
HENRYKOWSKI
ספּעציעל-אַרצט פאַר מענער - שוועכע, וועגערישע און הויט-קראַנקהייטען
טראַוגוטאַ 9, טעל. 262-98
נעמט אָן פון 8—1 און פון 5—9 אָוועטר
זונטאָג פון 9 פריה ביז 12.30 מיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזען

proszki dla dorosłych ze zn. fabr.
KOWALSKINA
stosuje się przy uporczywych
BÓLACH GŁOWY
AK MARKA OCHR.

מעלדונגען

פון דער „געזעלשאַפט פריינט פון יודישען טעאַטער" אין לאָדז

קאָמוניקאַט

דערמיט מעלדען מיר, דאָס פון 1-טען אָקטאָבער אָן ווערען אַנגענומען מיטגלידער (רינכם) פון 18 יאָהר אָן, וועלכע האָבען א אינטערעס פאַר דער סצענע. איינשרייבונגען יעדען מאָנטאָג און מיטוואָך פון 9 ביז 10 אָוועגד אין סעקרעטאַריאַט פון דער געזעלשאַפט צעגעלניאַנאַ 27.

העברעאישע אָוונד- און נאָכמיטאָג-קורסען ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

אין די נאָהענטסטע טעג הויבען זיך אָן די למודים אויף די העברעאישע אָוונד - קורסען ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. עס ווערען געעפענט נייע גרופּען פאַר אָנפענגער און פאַר אַוואַנסירטע. ספּעציעל נאָכמיטאָג קורסען פאַר יוגענדליכע. עס ווערט אויך געעפענט א קורס פון דער ענגלישער שפּראַך.

איינשרייבונגען אין ציוניסטישען ביוראָ טעגליך פון 7½—9½ אָוונד.

ZACHĘTA
זגערזשער 26
היינט און טעגליך פּרעמיערע!
ערשטער פילם פון דער אינלענדישער פּראָדוקציע אין יודישער שפּראַך
„על חטא"
מאָנומענטאַלע דראַמע פון יודישען לעבען געשאַפען אויפ'ן גרונד פון אמת'ער פּאַסירונג פון דער וועלט-מלחמה
אינסצעניזאַציע פון בעקאַנטען דראַמאַטורג
י. מ. ניימאַן
אין די הויפּטראָלען:
א. מאַרעווסקי, ש. דזשיגאַן
קלאַרא סעגאַלאָוויטש
י. שומאַכער א. א.
אָנהויב טעגליך 4 א זייגער שבת און יום-טוב 12

אַלטע און נייע משכילים

(ענדע פון דער 9-טער זייט)

ערים! אָבער דער תלמיד איז, ווי אַלעמאָל, שטרענגער פאַרן רבין — און ער וויל דאָס די יודישע משכילים נישט שענקען. ער האַלט אַז אויב זיי האָבען נישט געקעמפט געגען די פּריצים און פאַר די פּויערים, איז עס געווען דערפאַר, ווייל — די יודישע השכלה איז געווען קאָנסערוואַטיווער פון דער אייראָפּעאישער אויפקלערונג (ז. 22).

מאָקס עריק ווייסט א סך, דערהויפּט ווייסט ער א סך וועגען די משכילים, וואָס האָבען געשריבען יודיש. די משכילים, וואָס האָבען געשריבען יודיש, זענען פאַר איהם, אגב, נישט נאָר געשיכטע, זיי האָבען פאַר איהם א מעהר אַקטועלע בעדייטונג, זיי זאָגען איהם און זיינע חברים צוגויז קומען אין דעם קאַמף, וואָס זיי אַליין פיהרען. זענען זיי דאָך אַליין משכילים, נאָר מעהר ראַדיקאַלע משכילים.

זיי האָבען אויפגעהויבען די קאַמפּף-פאַהן, וועלכע די אַמאָליגע אויפקלערער האָבען אַוועקגעוואָרפען. „די רעוואָלוציאָנערע בורזשואַזיע און איהרע אידעאָלאָגען, די אויפקלערער, זאָגט עריק אַליין. האָט (האָבען?) אויסגעשטעלט א גאַנצע רייהע וועקסלען, וואָס זי איז (זיי זענען) נישט אימשטאַנד געווען לויט איהר (זייער) עצם מהות צו רעאַליזירען. די דאָזיגע וועקסלען הויבט אויף דער פּראָלעטאַריאַט און זיין קאַמף אין זייער גאַנצער ברייט (אין דער ברייט פון די וועקסלען?)" (ז. 325). „ליטעראַטור פאָרבייטער קאַמף טענען הרר, געגען אָפּערגלויבען און זאַבאָבאָנעס; מענדעלעס פעשולדיגונגען - אַקט נעגען דער טאַקסע און דער באַנח; שטאָט בעלי-טובות, געגען דער בית-מדרש קולטור; עטינגערס, אייכעלס, וואָלפסאָנס קאַמף געגען די צבוע'קעס א. אז. וו., א. אז. וו. — דאָס אַלץ איז פּראָגרעסיווע משכילישע ירושה, פון וועלכער מיר זאָגען זיך נישט אָפּ, וואָס קאָן און דאַרף געשטעלט ווערען, נאַטירליך קריטיש איבערגעאַרבייט, צו דינסט דער סאָציאַליסטישער בויאונג. דער פּראָלעטאַרישער רעוואָלוציע (ז. 34).

די פּראָלעטאַרישע ליטעראַטור - פאָרשער גיבען זיך נישט אָפּ מיט ליטעראַרישער פאָרשונג סתם אזוי אין דער וועלט אריין.

זיי ווייזען אָן אויף דער ליטעראַטור פון די משכילים, ווי א מוסטער פון א פּראָגראַם - ליטעראַטור, א צוועק - ליטעראַטור" (זעה נ. שטיפס אריינפיהר צו דער ליטעראַרישער כרעסטאָמאַטיע מיטן נאָמען „די עלטערע יודישע ליטעראַטור", קיעוו, 1929). זי איז פאַר זיי וויכטיג דערמיט, וואָס זי „האָט", ווי דער פאָרשטאַפענער נ. שטיף האָט זיך אויסגעדריקט „זיך אַנטקעגענגעשטעלט דער נאַרער יודישער לעבענס - סיסטעם און זיך געשטעלט צו דינסט פאַר צוועקען, וואָס דיקטירט האָט זיי א סאָציאַל-עקאָנאָמישע און קולטורעלע רעפאָרם-פּראָגראַם" (דאָרט).

נישט אומזיסט איז א טייל פון עריקס „שטודיען צו דער געשיכטע פון דער השכלה" געדרוקט געווען פריהער ווי אַן אַריינפיהר צו „די קאָמעדיעס פון דער בערלינער אויפקלערונג". וועלכע זענען אריין אין דער „טעקסטען ביבליאָטעק פאַר דער הייך-שול", און נישט אומזיסט זענען די קאָמעדיעס פון דער בערלינער אויפקלערונג, געשריבען פון יצחק אייכעל און אהרן וואָלפסאָן האַלב דייטש און האַלב יודיש (דייטש רעדען די „אויפגעקלערטע" העלדען, יודיש — די „אָפּגעשטאַנענע") — איבערגעזעצט געוואָרען פון חיים האָפשטיין, אין היינטיגען יודיש. די פּראָלעט - קולטורניקעס האָבען זיי געוואָלט „דערגעהנטערען צום בריטערן לייענער-אַקטיוו און... געבען א שטויס צו אויפפיהרונגען אויף אונזערע סאָוויעטישע ביהנעס". די היינטיגע יודישע קאָמוניסטען פעטהאַכטען זיך — און מיט רעכט — פאַר די יורשים פון די אַמאָליגע משכילים.

זיי האָבען איבערגענומען פון די לעצטע נישט נאָר זייערע אַנטי-קלעריקאַלע מיינונגען, נאָר אויך זייער קוק אויף ליטעראַטור, פאַר די בורזשואַזע אויפקלערער איז ליטעראַטור געווען נאָר א מיטעל פון פּראָפּאַגאַנדע אַזוי אַז זי אויך פאַר די פּראָלעטאַרישע משכילים. די בורזשואַזע אויפקלערער האָבען פאַרלאַנגט פון די שרייבער, אַז זיי זאָלען אַרויספיהרען אין זייערע ווערק סוחרים אַדוואָקאַטען, אפילו פּויערים, נישט נאָר קייסאָרים. פּרינצען און בת-מלכה'ס — און אויך די פּראָלעטאַרישע אויפקלערונגס - ליטעראַטור שטעלט זיך פאַר איהר ציל צו מאָלען דאָס לעבען פון יענעם קלאַס, פאַר וועלכען זי שטעלט זיך איין ד. ה. דאָס לעבען פונם אַרבייטער-קלאַס...

הכלל. עס איז דאָ א גרויסע נאָהענטקייט צווישען די אַלטע און די נייע משכילים; די געשיכטע פון דער השכלה איז אין א געוויסען זינען די פאָרגעשיכטע פון דער רעוואָלוציע.

יום-טוב וועט קיין יום-טוב נישט זיין

אויב די בעל-הבית'טע פון הויז וועט פערגעסען וועגען געבעקס אָדער אויב ס'געבעקס וועט זיך נישט איינגעבען.

אויסגעצייכענט געבעקס פערזיכערען די אויסאַרבייטונגען פון

Dr. OETKER

„Backin" דער באַק-פּראָשעק, פּערשטאַרקטער צוקער „Van'lin" ווי אויך מאַנדעל-אייל, ציטרין-אייל א. ז. וו.

אַכטונג צו געבען אויף דער שוץ-מאַרקע „Jasna Głowa" און אונטערשריפט

Dr. A. OETKER

פערטרעטער:

„PRODUKT", Łódź, Narutowicza 32.

דאָס אונפערגלייכליכע ביכעל מיט פּאַרשריפטען פון ד"ר עטקער א. ג. „א גוטע בעל הבית-טע באַקט אַליין" איז צו בעקומען אין אַלע קאָלאָניאַל-געוועלבער, בוכהאַנדלונגען און ביי אונזער פערטרעטער. דער פּרייז איז 50 גראָשען.

נרעסטער פילם פון עסטרייכישער פּראָדוקציע א. נ. היינט און פאָלגענדע טעג!
„ראַטמייסטער פאַן ווערפען"
יהרענדע נעגעטווערטיגע דראַמע .·. דעטאַליזירט אויפן גרונד פון אמת'ער פּאַסירונג .·. שענסטער פילם פון נעלטכטער און טרעהרען
אין די הויפּטראָלען: RUDOLF FORSTER, ANGELA SALLOKER i HANS MOSER
נעכסטער פּראָגראַם: „PAN TWARDOWSKI" פילם-עפּאָפּיי געשאַפען אויפ'ן גרונד פון לעגענדעס און פאָלקס-פאַרשונגען
פּרייזען פון די פּלעצער: I פּל. 1 09 זל. II פּל. 90 גר. III פּל. 50 גר. הנחה-קיפּאָנען 70 גר. אָנהויב 4 נאָכמ. יו"ט און זונטאָג 12

פלאַנג-קינא-טעאַטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראָמסקיעגאָ 74/76
(רוג קאָפּערניקא)

היינט און פאָלגענדע טעג

פערטרעטונג פון ד. פ.
Jos J. LEINKAUF, A. G. WIEN
פיהרט אויס איבערציהונגען אין דער שטאָט און אויסער דער שטאָט אין אייגענע מעבעל-וואַגאַנען.
די בעסטע בעדינגונגען.

איבערציהונגען און עקספּעדיציעס נאָך
ארץ-ישראל
אין געזאַמעלטע וואַגאָנען ערלעדיגט
שנעל און פּינקטליך צו מעסיגע פּרייזען
„POLSKI LLOYD"
Sp. Akc. oddział w ŁODZI, Narutowicza 13 tel. centrala 250-15
פערטרעטונג:
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

הילף און רפואה פאַר ברוך-קראַנקע

(רופּטורען) אויף עווינקעל, נופּעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאַר פערהרימונגען פון רוקענבייך (הויקערס), פיס, שיפע פּלייצעס און שמערצהאַפטע פּלאַטפוס. דאָס ליידען איז נישט צו פערנאַכלעסיגען. ווייל די פאָלגען זענען פאַר'ן לעבען בישער און געפערליך. דורך מיין מעטאָדע ערפונדענע ספּעציעלע גומי-הייל-באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע געפערליכע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע אָהן בלוטיגע אָפּעראַציע. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל-אַפּאַראַטען און גאָרסעטען געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פּלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פּלאַט-פיס. פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט-פיס (סאָלאַן-אַרבייט).

ביים פּראָפּאַזען זיך פון מאַנצן, קישקעס, געבירט-מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל-באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד דער אמת'ער בעריהמטער איז גאַנץ פוילען פון אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען אָנערקענט.

אָנערקענונגס-צייגניס און לויב-שרייבען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען:

Prof. Dr. Marischler, Prof. Dr. Barącz,
Dr. B. Kielowski, Dr. Maksymiljan Müanzer.

ספּעציאַליסט
Ortoped NATAN RAPAPORT

מיט 30-יעהריגער פּראַקטיק אין וויען, דייטשלאַנד און לעמבערג, נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און 3 ביז 7 אָוועגד
אין לאָדז, פּילסודסקיעגאָ № 23
פערזענליכעס ערשיינען פון קראַנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

8-יונג שטריקער און טריקאָטאַזש-פאַבריקאַנטען

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז צום איצטיגען סעזאָן איז מיין הורט-גאַלאַנטעריע-געשעפט פערזאָרגט מיט א גרויסען אויסוואַהל פון די בעסטע
ריין-פערשלוסען
שטריק-נאָדלען
ווי אויך זעמטליכע צודאַטען
צו אויסערסט ביליגע פּרייזען!
קומט איבערצייגט אייך!
מיט אַכטונג
ה. אַפּפעלבוים
לאָדז, פּולנאָצנאַ 2
טעל. 142-92 P.K.O. 68 384
בעמערקונג: מיר בעזיצען אויף לאַגער א גרויסע אויסוואַהל פון קנעפּ-קלאַמערעס פאַר קאָנפעקציאָנערן צו ביליגע פּרייזען

Zakład zoologiczny
O. FOLKMAN

Łódź, ul. Andrzeja 7
(przy Piotrkowskiej) tel. 124-76
עמפּפעהלט: הינט און ראַסאַהע קעץ, האַרצער-קאַנאַרקעס פון 10 זל. אָן. נעמהאַליכע און געפּוצטע שטייגען, מכשירים צו באָרען פייגעל, מאָרפּכעס, פאַפּוגייען און פאַפּוזשקעס, פייגעל און עקזאָטישע פישלעך, עסענוואַרג לעבעדיג און רויהע פאַר פישלעך, אקוואַריומס און טעראַריעס, זשלוועס, שלאַנגען א. ז. וו. נעשעכץ פאַר קאַנאַרקעס און פּאַפּוזשקעס, טויבען און ראַסאַהע דרויב, איירעלעך פון ראַסאַהע דרויב הילינגס - פּיטלען, פּראָשקעס - פליס-נקמה געגען חערים פאַר פייגעל און הינט, מענטעלעך פאַר הינט און פאָכמענישע צוואַמענגעשטעלטע מישונג אלס עסנוואַרג פאַר קאַנאַרקעס און פּאַפּוזשקעס. ס'ווערען אָנגענומען אַלערליי פייגעל א. ז. וו. צום אויסזעלען.
גרויסער אויסוואַהל פון מכשירים צו פיש-פאַנגען.
מעסיגע פּרייזען! פאַכמענישע בעדינונג

דער לאנגיעהריגער

קירזשנער-אטעליער פון M. FISZLEWICZ

פיהרט אויס אלערליי פעלץ-בעשטעלונגעז און רעפערטורעז לויט די נייעסטע מאדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. קאנקורענץ-פרייזען.

פיעטריקאווער 20 — טעלעפאן — 221-39

בעקאנטמאכונג!

דערמיט מאך איך בעקאנט מיינע געעהרטע קונדשאפט, אז מיין ערשטקלאסיגער דאמען-אטעליער איז געווארען איבערגעטראגען פון פיעטריקאווער 31 אויף

שרודמיעסקא 27

פראנט 2. שטאק.

און איז ווייטער פערזעהן מיט די נייעסטע פאריזער מאדעלען. איך עמפפעהל זיך ווייטער דער ג. קונדשאפט.

ערשטקלאסיגער דאמען-אטעליער

מיט אכטו'ג דיפלאמירטער דאמען-שניידער-מייסטער

I. H. CYMERMAN

Łódź, Śródmiejska 27, tel. 240-79.

דאקטוירים-אפטיילונג

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11. טעלעפאן 246-09.
נעמט אן פון 8–9 פריה און פון 4–8 אוו.

Dr. med.
Józef Imich
ספעציאליסט פאר האלז, נאז און אויערן-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
MONIUSZKI 1, tel. 20-997.

Dr. **B. Hurwicz**
Choroby skórne i weneryczne
Piotrkowska 10
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב – פון 8–1 בייטאג

Dr. I. ZYW
כירורג
צוריקגעקעהרט
11-go LISTOPADA 17,
Telefon 123-41
נעמט אן פון 1–2 און פון 5–7 אווענד

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אווענט
צוריקגעקעהרט

Dr. med
H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
זגערזשער 15 טעל. 113-47
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 8.30–10 פריה און 4–8 אוו.

Doktór Med.
Szymon Grinberg
פילסודסקיעגא 55 55
טעלעפאן 168-58
נעמט אן פון 8-טען ד. ה.
פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

לעטשניצע

פאר ווענעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
עפענט פון 8 פריה ביז 9 אווענד.
ווענעריש-קראנקע, מענערשוועכע
און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
איז עפענט א גאנצען טאג
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

PrywatnePogotowie
„SZYBKA POMOC LEKARSKA"
tel. 15-111
BAŁUCKI RYNEK
(Zgierska 56)
Czynne przez całą dobę bez przerwy.

DR MED.
L. Pikielny
אוראלאג-כירורג
ספעציאליסט פאר נירען, בלאזען און אורין-קראנקהייטען
NAWROT 8, tel. 219-90
נעהמט אן פון 4–7 נאכמיטאג
צוריקגעקעהרט.

Dr. med
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע- און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-92.
נעמט אן פון 10–12 און פון 5–7 אוו.
דער לעטשניצע בזשעזשינער 11
אין פון 12 ביז 1 בייטאג.

DR.
S. Kantor
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען (מענער-שוועכע)
90 פיעטריקאווער 90
טעל. 129-45
נעמט אן פון 8–2 נאכט. און פון 6–9 אוו

DR.
J. HERSZFINKIEL
ספעצ. פאר קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקומען
נעהמט אן ביי זיך זשעלאנא 8a
טעל. 111-87
ווי אויך אין דער לעטשניצע „פאמאץ" אלעקסאנדראווסקא 1.

Dr.
Wajnberg
ספעציאליסט פאר לונגען. הארץ און סקלעראז קראנקהייטען
145 פיעטריקאווער
טעל. 126-02
נעמט אן פון 9-10 פריה, 3-5, 8-9 אוו.

Doktór
A. S. Tenenbaum
אינערליכע קראנקהייטען
(ספעציעל לונגען)
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 109
telef. 220-25

DR. MED.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אן פון 11–2 און פון 5–8.30 אוו.

Dr. med.
Michał Wejs
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
לאגעווניצקא 25, טעל. 215-18.
צוריקגעקעהרט
עמפאנגס-שעה'ן פון 11–1 און 6–8³⁰ אוו

DR. MED.
G. FRIEDSTEIN
אינערליכע קראנקהייטען
ספעצ. פון לעבער, מאגען, סטאלצאווע קישקע און המארידען
ציגעל-גאס 11, טעל. 117-95
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 6–8 אווענד.

Dr. **O. Łagunowski**
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz. w niedziele i święta od 10—1.

Dr. med. **J. PIK**
נערווען און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערווען ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ.
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175-50.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZACHODNIA 64, tel. 185-49
נעהמט אן פון 12–2 מיטאג און פון 7 ביז 8.30 אווענד.
זונטאג און חגאות פון 10–12 בייטאג.

Dr. med.
Adam GELBART
CHIRURG
צוריקגעקעהרט
Południowa 23 (II sień)
tel. 143-31
נעהמט אן פון 4 ביז 7 אווענד

DR. MED.
MARKOWICZOWA
choroby skórne i weneryczne
MONIUSZKI 2
tel. 166-35
powróciła
Przyjmuje od 8—1 i od 3—8 wiecz.

Dr. med.
S. Druebin
Przyjmuje porody i operacje ginekologiczne
w swej prywatnej klinice
„SANTE"
ul. 6-go Sierpnia 17, tel. 153-10.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט.
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעהמט אן פון 8–10 און פון 4–8 אווענט

לעטשניצע

פאר ווענעריש-קראנקע
מענער - שוועכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
45 פיעטריקאווער
עפענט פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרויידאקטאר פון 11–1 און פון 5–7 אווענד.
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med.
E. WAJNBERGOWA
אויגען-קראנקהייטען
Dr. med.
M. WAJNBERG
נערווען-קראנקהייטען
האבען זיך איבערגעצויגען אויף
LEGJONÓW 3 (Zielona)
tel. 172-20.

אויערען, נאז און האלז און לונגען-קליניק

מיט בעטען פון Dr.
Z. RAKOWSKI
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועס אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטאר וויזיטס פון 9-2 און פון 4-8 אווענט
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען-קאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלעקטראטעראפיע

Dr. J. SCHORR
אינערליכע קראנקהייטען
גדאנסקא 11
טעל. 22-685
צוריקגעקעהרט
פון איוואניטש

Dr. med.
Bernard SPIRO
אינערליכע קראנקהייטען, רענטגען
פיעטריקאווער 114,
טעל. 178-35.
נעמט אן פון 5-7 אווענד.

ד"ר העללער

ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אווענט.
זונטאג פון 10–2 מיטאג.
צוריקגעקעהרט
פאר פרויען - א ספעציעלער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

Dr. med.
P. Braun
צוריקגעקעהרט
ספעצ. פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
צעגעלניאנא 4, טעל. 100-57
נעמט אן פון 8–2 מיטאג און פון 4—9 אוו.
ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען.
פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזען.

Lekarz-dentysta
L. Olnnykamień
צוריקגעקעהרט
פל. קאשטשעלני 4, טעל. 179-24
נעמט אן פון 4–8 אווענד.

Lek. Dentysta
St. Gelberg
Zawadzka 14, tel. 108-33
צוריקגעקעהרט.

St. Felczer
H. NEUMARK
צוריקגעקעהרט
28 פאלודניאווא 28
טעל. 163-46
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 2–4 נאכמ.
פאר אונבעמיטעלטע הנחות.

Dr. med.
WIKTOR MILLER
chor. wewnętrzne
spec. chor. Reumat.
POWRÓCIŁ
SIENKIEWICZA 40, tel. 146-11
przyjmuje od 4.30 do 7 wiecz.

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Doktór
M. Kalisz
אוניווערזיטעט אין ראסטאק
צאהן-ארצט
סטאמאטאלאג - כירורגיע
פיעראצקיעגא 7 (צוואנגעליצקא)
טעל. 108-26
אויפנאהם-שעה'ן פון 3–7.

DR.
Daniel Kon
STERLINGA 5, tel. 228-08
אינערליכע און נערווען-קראנקהייטען
נעהמט אן פון 5–7 אווענד.
צוריקגעקעהרט

DR.
Michał URBACH
נערווען און אינערליכע קראנק. הייטען און פיזיקאלישע טעראפיע
נעמט אן פון 1–2 און פון 5–7 נאכמ.
Zawadzka 15 m. 6 tel. 148-83

DR. MED. **H. Różaner**
הויט, ווענערישע און סעקסועלע קראנק.
NARUTOWICZA 9,
tel. 128-98.
נעמט אן פון 9–1 פארמ. און פון 5–9.

Dr med.
I. BETTE
ספעצ. פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 6, tel. 144-95.
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–6 אווענד

Dr. med. **H. HAMMER**
האט בעגייט די אויפנאהמען
אקושעריע און פרויען - קראנקהייטען
11. ליסטאפאדא 32, טעל. 128-39
ביינאכט איינגאנג דורך גדאנסקא 12.
נעהמט אן פון 3–7 אווענד.

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

אנהויב 12 & 8 ווינטער

FLIP i FLAP

היינט און פאלגענדע טעג!
צום ערשטען מאל אין לאדז
די ליבלינגען פון פובליקום

אין דער נייעסטער און פרעהליכסטער קאמעדיע — א. נ.

ציגיינער-מיידעל

וואונדערשעהנע מעלאדיעס מוזיק און געזאנג

פאספארטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

אנהויב 1 & 8 ווינטער

Charlie Chaplin

היינט און פאלג. טעג!
דער גרעסטער קאמיקער פון דער וועלט
אין גרעסטען פילם פון אלע צייטען א. נ.

היינטיגע צייטען

נידריגסטע פרייזען פון די פלעצער:
באלקאן 54 גר. | II פל. 85 גר. | I פל. 1.09 זל.

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבען פון די נייעסטע אקטואליטעטען. — נעכסטער פראגראם: „ROSE MARIE" מיט J. Macdonald אין דער הויפט-ראלע.

קלאנג-קינא CAPITOL זאוואדזקא 16

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום-טוב-פראגראם! אונגעוועהנליכע שלאגער-פילמען!

Robin Hood w Eldorado

אין דער הויפטראלע: **Warner Baxter**

אונגעוועהנליכע סענסאציע!!! || אונגעוועהנליכע סענסאציע!!!

דאס רויטע עפעלע 2)

CORSO

אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג
שבת זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג

פרייזען פון 50 גר.

היינט און פאלגענדע טעג!
דאס געניאלע מייסטער-שפיל
פון מייסטער פון דער מאסקע

KARLOFF

„אונזיכטבארער שטראהל"

אין דער ראלע פון ענטדעקער פון אונזיכטבארן שטראהל, וואס האט געבראכט פערניכטונג און היילונג

אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יו"ט 12 בייטאג. אויף'ן I סעאנס זיינען אלע פלעצער צו 54 גר.

קלאנגקינא-טעאטער RAKIETA שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

אנ'אינטעליגענטער יונגערמאן פון בעסערע עלטערן קאן בעקומען לאזשי ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע, עווענטועל מיט בעקעסטיגונג. צו ערפאהרען נארוטאוויטשא 24, וו. 30.

אנ'אנשטענדיג יונגעל ווערט פון זאפארט געזוכט אין שאקאלאד-געשעפט „Express", פיעטריקאווער 9.

א קוואליפיצירטע ארבייטערין צו אבערוועש ווערט געזוכט ביי גולא, בושעוסינער 11, פראנט, 3 שטאק.

נויטיג א קוואליפיצירטע נייטארין צו קינדער-וועש. 11-טער ליסטאפאד 19 אין דער פראלניע „סאלינא".

עס ווערט געזוכט שלייפען און רעגאטען - נייערינס. אפערטען אונטער „שלייפען".

עס ווערט געזוכט אנ'אויספרעסער און א מיטנייער צו מענער-מאגאזין-פאלטענס. ערפאהרען קילינסקעגא 46.

איך זוך א פעהיגע אינקאסענטקע צו פאטאגראפיעס. צו ווענדען זיך פון 5 ביז 10 אין אווענד, פיעטריקאווער 120 וו. 4 אין טויער.

נויטיג א פריילין אין א דאמען און קינדער - קאנפעקציע - געשעפט וואס קען נייען און גלייכצייטיג צו העלפען אין געשעפט. ערפאהרען גלובנא 9 אין קאנפעקציע-געשעפט.

לעכער אין געוואלד ריסען אין דאמען און הערען גארדעראבען ווערען קינסטלעך פערשטאפט. נישט צו דערקענען צו זעהר בילינע פרייזען, די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פון בערלינער פאכלייט, ארגאנעק 11 ליסטאפאד 29.

פארשולע אין דער העברעאישער שפראך אונטער דער לייטונג פון פראוו' ווייידענפעלד ווערט ערעפענט דעם 11-טען אקטאבער ד. י. דער אינטערעסירטע הויבט זיך אן פאר און נאכמיטאג, זגערושער 34 פארטער, איינשרייבונגען פון 12–4 נאכמ.

ראקאלען

צו פערדינגען א וואוינונג אויף א געשעפט 1-טער שטאק פראנט, צו ערפאהרען ביי גרוימאן, אגראדאווא 1.

א דאמען פארמירטע פולקאם איינגעארדענט צו פערמיטען, צו ערפאהרען פאמארסקא 60 ביים פארטיער.

אן ארט צו שלאפען פאר צוויי פריילינס, צו ערפאהרען אנדזשעיא 41 וו. 19.

א מעבלירטע צימער צו פערמיטען פאר א סובלאקאטאר, פלאץ וואלנאששא 6 וו. 9.

אוועקצוגעבען א האלבען קעלער אין בעסטען צענטרום אויף נאוואמיעסקא גאס, אפערטען אין אדמ. אונטער „סובלאקאטאר".

Pokój przy rodzinie dla 1-ej lub 2-ch osób do oddania. Wiadomość Brzezińska 11, front, 1 piętro, m. 5, Józefowiczowa.

בחנם ווערט צוגעפאסט אלערליי גלעזער!

„OPTICUM"

פיעטריקאווער 28

בעוויזט אויף לעגער א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ברילען, בינאקלען, אלערליי צילינדער-גלעזער, קאמבינירטע גלעזער, טערמאמעטערס. אלעס צו די ביליגסטע פרייזען.

ס'ווערן אויך אויסגעפיהרט רעפאראטורען פינקטליך און רעעל. — געדענקט די אדרעס: עס ווערען אנגענומען אלע ארט רעצעפטען פון די ה"ה דאקטוירים.

Języka polskiego, arytmetyki handlowej, korespondencji szybko i gruntownie udziela rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą Piotrkowska 37, m. 11, front III piętro, godz. 8—10 wiecz.

לערערין: גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטערריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכען צו זעהר מעסיגע פרייזען לאטמאן בושעזשינער 15.

געלעגענהייטלעך צו פערקויפען אאניאן אבערלאק אין גוטען צושטאנד ווי אויך א מאטאר 1 פערד-קראפט ביי טאפיאל, פילסודסקיעגא 2.

Wykwalifikowana ekspedjentka szuka posady w składzie obuwia of. dla „A. F."

פאר 8 זל. א חודש לערנען מיר אויס גרינדליך בוכהאלטעריע, סטענאגראפיע, האנדעלס-קארעספאנדענץ, מאשין שרייבען מיט דער קאנסטרוקציע, ארדנען איין אויך בילאנסען און פיהרען איין ביכער צו ביליגע פרייזען. קילינסקיעגא 50, קווער-אפיצינע 1-טער שטאק.

Nauczyciele z 22-letnią praktyką udzielają dla dorosłych i dzieci polskiego, buchalterji, angielskiego, żydowskiego, francuskiego i esperanta. — Prędko i tanio. SZYF, Jakóba 12, prawa oficyna, I-sze piętro, m. 30.

פערשידענארטיגע פייערלעש-אפאראטען (Gaśnice płynowe) נייע און געניצטע, ווי אויך פילונגען (ładunki) צו אלע טיפען אפאראטען צו מעסיקע פרייזען, מ. באטשאן, פאמארסקא 25, רעכטע אפיצינע, 1 איינגאנג, 1 שטאק, וו. 28. איך קויף געניצטע פייערלעש-אפאראטען, טעלעפאן 166-27.

BACZNOŚCI UWAGA!

Tapicer-Dekorator. Mistrz dyplomowany przez Ministerstwo zatwierdzony w roku 1905. Proszę zawiadomić listownie S. Karabanow, Kilińskiego 47.

געלעגענהייטלעך צו פערקויפען אלע סארטען פערים און א ראה-מאשין מיט סושקעס, לימאנאווסקי 6 ביי א. עבער.

א קוואליפיצירטער דאמען-שניידער בעשטעלט וואס קען אויך צושניידען זוכט א פאסטען, אפערטען אונטער „דאמען צושניידער".

Wiedza szczyci, umiejętność syci!

גרינטליכע און פראקטישע לעהרע פון בוכהאלטעריע, האנדלס-קארעספאנדענץ אריטמעטיק אויך מאשין-שרייבען. פרייזען צוגענגליך, איינשרייבונגען אין ביטשריפטען-ביורא פולנאצנא 9.

פערשידענעס

WZOROWY KOMPLET Freblowski i Klasa Przygotowawcza w języku Polskim i Hebrajskim H. ŁEJZEROWICZÓWNY i E. LASMANOWEJ Kilińskiego 49, poprzeczna ofic. m. 23. Zapisy dzieci w wieku od lat 4—7, codziennie od godz. 14—18. Uwaga: Zajęcia odbywają się przed i p. p.

זעהר וויכטיג! בוכהאלטעריע, פיהרען האנדעלס-ביכער אויף מאשין-שרייבען לערנט אויס פראקטיש און גרינדלעך. פולשטענדיגער קורס 2 מאנאטען. פרייזען צוגענגליך. אינפארמאציעס און איינשרייבונגען צעגעלניאנע 25, וו. 35.

קוואליפיצירטער שטריקער זוכט א פאסטען אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „B".

א פעהיגער שטריקער זוכט א פאסטען אפערטען אין אדמינ. אונטער „שטריקער".

צו פערקויפען א נייע מעגטקע נייטאשין 11 ליסטאפאד 50 ביי פאליוואדא אין שיך-געוועלב.

געפונען געווארען איניגע קעלגער אבצוגעהמען אין אדמיניסטראציע געגען אנאנסען-קאסטען.

וויכטיג פאר אפאשקע סוחרים. איך נעהם אן אויסצופערטיגען אפאשקעס מעגעקע, דאמסקע, צו ביליגע פרייזען ביי י. וואלף 11 ליסטאפאדא (קאנסטאנטינער 3) אויף לינקס פארטער.

Ze wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman
Czcionkami i druk. otac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21